

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΤΙΜΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος δρ. 25
 „ δι' 2ξ μην. „ 13
 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος φρ. 25
 „ δι' 2ξ μην. „ 13

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
 ΑΘΗΝΑΙ, 35, ΟΔΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
 ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Αι έγγραφα λογίζονται αρχόμε-
 να από 15 Οκτωβρίου ή 15 Α-
 πριλίου.
 Τα χειρόγραφα δέν επιστρέ-
 φονται.
 Εν τεύχος αποστέλλεται δωρεάν
 ως δείγμα.
 Αγγέλλεται πῶν νέον βιβλίον, κοῦ
 σκοίου αποστέλλονται εἰς τὸ γρα-
 φεῖον δύο αντίτυπα.

ΣΥΝΑΡΟΜΗΤΑΙ ΠΑΡΟΝΟΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΔΟΣΕΙΣ: Δρ.—Φρ. 5 κατά τὴν ἐγγραφήν, Δρ.—Φρ. 3
 μετὰ 2 μηνῶν καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρις ἀποπληρωμῆς.

Ἐκαστον ἔτος τῶν «Παναθηναίων» ἀποτελοῦν δύο ὀγκῶδεις καὶ πλουσίως εἰκονογραφημένοι τόμοι
 ΤΙΜΩΜΕΝΟΙ: Πολυτελῶς χρυσόδετοι φρ. χρ. 30
 Ἀπλῶς „ „ 28 } ἐλεύθεροι ταχ. τελῶν
 Χαρτόδετοι „ „ 25
 Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αἱ τιμαὶ αὐταὶ εἰσδραχμαί.

— Πᾶσα αἰτησίς πρὸς ἐγγραφήν συνοδεύεται ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου εἰς τραπεζὴν
 ἢ ταχ. ἐπιταγήν.
 πρὸς τὸν κ.

ΚΙΜΩΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ

Διευθυντὴν τῶν «Παναθηναίων» ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35, Ἀθήνας.

ἢ πρὸς τὴν

ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ — ΑΘΗΝΑΣ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ τῶν «Παναθηναίων» εἰς ἄλλην τὴν Ρωσίαν ὁ κ. Αναστάσιος Μάλλτος
 Ὀδησοῦς rue Pouschkin N° 66.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ εἰς ἄλλην τὴν Αἴγυπτον ὁ κ. Τριάνταφυλλος Τσιτσάκης Βιβλιοπωλίστην ὁ Ἐρ-
 μής ἐναντι τοῦ Ἀβερωφίου Γυμνασίου.

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ
 ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ * ΑΘΗΝΑΙ * ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1903-
 ΜΑΡΤΙΟΣ 1904 * ΤΟΜΟΣ Ζ'.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
 ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ 525252525252

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δ. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΥ
Ἡ πανήγυρις τῆς Λαζίσσης, σ. 33, 104.

ΔΑΜΠΡΟΥ ΑΣΤΕΡΗ
Τῆς Μαξιμῶς ὁ ἄνδρας, σ. 198

ΒΙΛΛΙΕ ΔΕΛΙΑ ΑΔΑΜ
Ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Λεονίδα, σ. 361.

Γ. ΒΑΡΟΥΝΗ
Σκέψεις μεγάλων διδασκάλων καὶ συγγραπτῶν περὶ τέχνης καὶ ἰδίως περὶ μουσικῆς, σ. 183.

ΘΕΟΔ. Α. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗ
Θεσσαλικά ἐντυπώσεις. — Τὰ Τέμπη, σ. 129.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΒΟΥΡΟΥ
Ἀνέκδοτα καὶ ἀντόγραφα ἀπομνημονεύματα. σ. 161, 203, 236.

Γ. ΒΟΚΟΥ
Ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, σ. 296.

ΒΙΩΝΟΣ
Ἔρωτες μαθητῆς, σ. 360 μετὰφρ. Σίμων Μετάφρ.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΛΙΖΗ
Ἀπὸ τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ Σολωμοῦ, σ. 364.

Ι. Ν. ΓΡΥΠΑΡΗ
Πάθος. Χωρισμός. — Δαχτύρα. — Ὀνειρο γυρισμοῦ, σ. 231.

Ν. Χ. Γ.
Ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς Σάρας Βερνάρ, σ. 40.

ΙΣΙΔΩΡΑΣ ΔΕΓΚΑΝ
Ὁ χορὸς τοῦ μέλλοντος, σ. 6.

ΑΛΦΟΝΣΟΥ ΔΩΔΕ
Τὰ δύο ξενοδοχεῖα, σ. 45.

ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΔΩΡΙΚΟΥ
*Ἡ οἰκία τοῦ Βικτώρος Οὐγκώ, σ. 402.
 Ἡ Κορδα, σ. 208.
 Παράδοχοι ἑνταφιασμοί, σ. 269.*

Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΥ
*Ὁ Ρενὸν καὶ ἡ Ερκετάνη, σ. 1.
 Ἀλέξανδρος Φιλίππου — Μποτισιέλλε, σ. 231.*

Κ. Δ. ΖΕΓΓΕΛΗ
Τὸ ράδιον, σ. 299.

ΧΑΡΗ ΗΜΕΡΙΝΟΥ
*Λόγοι καὶ ἀντίλογοι, σ. 25, 57, 122, 189, 381.
 Πῶς συζητοῦμεν εἰς τὰ 1903, σ. 65.*

ΘΡΑΚΟΠΟΥΛΑΣ
Ἐπιστολαὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, σ. 24, 153, 283.

ΙΩΝΟΣ

Ἐπιστολαὶ ἐν Παρισίων, σ. 379.

Α. Ε. ΚΑΒΒΑΔΙΑ
Ἐπιστολαὶ ἐξ Ἀθηνῶν, σ. 91.

RUDYARD KIPLING
Ἡ γάτα ποῦ πᾶσι δλομόναχη, σ. 74.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΚΑΘΑΝΘΟΥΣ
Ἐπιστολαὶ ἐν Βερολίνου, σ. 89.

Σ. ΛΟΒΕΡΔΟΥ
*Μαθήματα ἀπὸ τὴν ἀγωγήν τῶν Ἀμερικανίδων, σ. 43.
 Ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος, σ. 257.*

Ὁ πόλεμος Ρωσίας καὶ Ἰαπωνίας, σ. 306.

ΜΙΧ. ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐπιστολαὶ ἐν Μόσχας, σ. 118.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗ
Ἡ Ἰθάκη ἢ ἡ Λευκάς, σ. 193.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ
*Βραδινὰ Πέρθη, σ. 4.
 Σὲ δύο μάτια Καύμος, σ. 282.*

Ἡ κυρὰ τοῦ Πύργου, σ. 289.

ΚΑΤΟΥΛΟΥ ΜΑΝΔΕΣ
Συναίνεσις, σ. 176.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΜΑΡΚΟΡΑ
Τὰ δύο ἀγγλικά κομητήρια, σ. 329.

ΜΠΙΓΕΡΝΣΕΡΝΕ ΜΠΙΓΕΡΝΣΟΝ
Ἡ ἀητοφωλιά, σ. 263.

ΚΙΜΩΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ
Λόγοι καὶ ἀντίλογοι, σ. 92.

Καλλιτεχνικὴ Ζωή:
Γ. Ἰακωβίδης — Κλεονίκη Ἀσπράτου, σ. 116.

*Οἱ χοροὶ τῆς Δέρκαν, σ. 150.
 Σκλάβες ψυχῆς, σ. 201.*

Θεατρικὴ Ζωή:
Μόννα Βάννα, σ. 217.

Αἱ παραστάσεις τοῦ Νοβέλλι, σ. 248.

ΜΟΜΣΕΝ
Χαρακτηρισμός τοῦ Ἀνίβα, σ. 229.

ΜΟΥΣΑΙΟΥ
Τὸ τραγούδι τῆς Ἡρώς καὶ τοῦ Λεάνδρου μετὰφρ. Σίμων Μετάφρ. σ. 166.

Α. ΜΩΡΑΙΤΙΔΗ
Ἄθωνας, σ. 170.

ΜΟΣΧΟΥ

* Έργος γνωστός, σ. 360 μετάφρ. Σίμου Μενάρδου.

ΚΑΜΙΛΑΟΥ ΜΠΕΛΕΓΚ

* Έκτωρ Μπερλιόζ, σ. 371.

ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ

Φιλολογική Ζωή:
Διηγήματα Γρ. Ξενοπούλου σ. 55.
* Έρβετ Σπένσερ, σ. 132.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Πρώη φθινοπώρου, σ. 19.

Θεατρική Ζωή:

Οι Κούρσοι.— * Η μετάφρασις τῆς Ἀλκήσιδος.— Τὸ νέον
δραματολόγιον τοῦ Β. θεάτρον σ. 22.— * Η' Ορέστια—
* Η' Ἀντιγόη, σ. 86.— Οἰδίπους Τύρραννος, σ. 148.—
Τὸ μαγευμένο ποτήρι, σ. 315.— Οι Ἴσαυροι, σ. 345.

* Ένας ποιητής, σ. 97.

Τὸ ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον καὶ ἡ σχολικὴ ἐκθεσις, σ. 376.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Καλογρά, σ. 141.

Περσμίνα, σ. 305.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

* Η Συντέκνησα, σ. 69.

Ζ. Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Τὸ λιμάνι τῆς Γαρίτσας, σ. 38.

ΔΑΜΠΡΟΥ ΠΟΡΦΥΡΑ

* Ο Γλάρος Χαινοποριάτικος Ἀγέρας σ. 67.

LE BAPIN

* Επιστολαὶ ἐξ Αἰγύπτου, σ. 316.

ΠΕΡΙΚΛΗ Δ. ΡΕΔΙΑΔΗ

* Ο Ἀστρολάβος τῶν Ἀντικυθέρων, σ. 188.

Ε. Δ. ΡΟΪΔΗ

Χρονογράφημα, σ. 208.

ΔΑΝΤΕ ΓΑΒΡΙΗΛ ΡΟΣΣΕΤΤΙ

Τρεῖς Ἴσκιαι, μετάφρ. Κίμωνος Πρωτόρη, σ. 265.

ΣΑΙΣΠΗΡ

Σονέτα, μετάφρ. Μ. Α. Φραγκοῦδη, σ. 131.

Σ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Θεόδωρος Μόμοσεν, σ. 225.

Κ. ΣΑΡΜΟΥ

Φιλολογική Ζωή:

Η σύγχρονος τουρκική φιλολογία, σ. 279.

ΕΡΒΕΡΤ ΣΠΕΝΣΕΡ

* Η καλλονή τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς, σ. 135.

ΛΙΓΕΛΟΥ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ

Στὸ χορὸ, σ. 370.

ΣΙΝΣΟΥΪ ΤΑΜΕΝΑΓΑ

Μακροβιότης, μετάφρ. Ν. Ποριάτη, σ. 331.

ΑΙΜΙΔΙΟΥ ΦΑΓΚΕ

Γκαῖτε καὶ Νίτσε, σ. 174.

Γ. Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ

Περικλῆς— Ἀσπασία, σ. 266.

ΧΑΡΙΤΩΝΟΣ ΦΙΑΒΤΑΙΡΟΥ

Ἀρχαιολογία, σ. 152, 218, 250, 282, 347.

ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

Παν— μετάφρ. Π. Νιρβάνα σ. 13, 47, 77, 113, 143, 177,
212, 241, 272, 309, 341.

ΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΤΩΝ « ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ »

Διάλεξις Γ. Σιωτηριάδη. Τὸ ἔργον τοῦ ἀρχαιολόγου σ. 186.

* Σ. Λοβέρδου περὶ Ἱερουσαλήμ σ. 246.

* Δ. Κακλαμάνου « περὶ τῆς ἀρχαίας τραγωδίας,
κατὰ τὰς νεωτέρας ἰδέας » σ. 278.

Ἀνάγνωσμα Μ. Μαλακίου, * Η Κυρά τοῦ Πύργου σ.
289-313.

Διάλεξις Γρ. Ξενοπούλου, περὶ « Μαλλισσῶν » σ. 313.

Ἀνάγνωσμα Ν. Ἐπισκοποπούλου, περὶ Μικρασιατικῆς
σ. 321, 345.

Διάλεξις Α. Μάτσει, ὁ Διὸν τῶν Ἐκκοινομάχων, σ. 345, 374.

* Γρ. Ξενοπούλου, Ἐμμανουήλ Ροῖδης, σ. 353.

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Α. Λάλια Πτεροπόστο, σ. 284.

ΔΗΣΜΟΝΗΜΕΝΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

* Ιούλιος Τυπάλδος, σ. 110. Ἀδαμάντιος Κοραῖς, σ. 233.

* Ηλίας Μηνιάτης, σ. 335.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

* Ἀρχὴν ἔκαμα στὸν χορὸ, μὲ κείμενον μουσικόν, σ. 338.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΜΙΣΤΗΜΗ

Σελίς 27, 58, 93, 123, 154, 190, 219, 250, 285, 317,
349, 382.

ΕΙΚΟΝΕΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ

Φ. Ἀριστέας: Τὸ Τζαμί, σελ. 1.

* Ὀδὸς Φιλελλήνων, σ. 33.

Τὰ Τσαρουχάδικα, σ. 289.

Κλεονίκης Ἀσπριώτου: Ἀνάγνωσις, σ. 264.

Ν. Γύζη: Σπουδή, σ. 161.

Α. Θεοδοσιόπουλου: Φερδινάνδος ὁ Καθολικός, σ. 193.

Θ. Θεοδοσιόπουλου: Ὁ ποιητὴς Ν. Π., σ. 197.

Γ. Ἰακωβίδη: Ὁ Καπνιστής, σ. 129.

Προσωπογραφία Σ. σ. 272.

Σοφίας Δασκαριδῆ: Συννεφιά, 134.

Φ. Λέμπταχ: Θ. Μόμοσεν, σ. 225.

Π. Μαθιοπούλου: Ὀδὸς Κηφισοῦς, σ. 65.

Γ. Μαρονιέ: Βρετανοὶ ψαράδες, σ. 109.

Μποττιτσέλλι: Ἀλληγορία τοῦ ἔργου, σ. 321.
Παλλὰς καὶ Κένταυρος, σ. 325.

Α. Ροῦδμε: Πέτρος Δοσί, σ. 143.

Α. Σόχου: Μνημειὸν Ν. Ζαρίφη, σ. 251.

Ο. Φωκά: Τοπίον, σ. 170.

* Ἐμμ. Ροῖδης, σ. 353.

Γιαννούλη Χαλιπῆ: Σάτυρος παίζων μὲ τὸν Ἔρωτα
σ. 97.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ

Α. Μουχοῦδης: Ἑλλή Σουρῆ, σ. 25.

* Ο κ. καὶ ἡ κ. Le Bary, σ. 29.

* Ο κ. Le Bary, σ. 29.

Βασίλειά Στεφάνου, σ. 88.

Ν. Μέγγουλας, σ. 88.

Ροζαλία Νίκα, σ. 88.

* Ο ἀυτοκράτωρ Μενελλε Β. σ. 91.

* Η ἀυτοκράτειρα Ταϊσό, σ. 91.

Αἰμίλιος Λαγκράν, σ. 124.

* Ἐρβετ Σπένσερ, σ. 133.

Θεογένης Λαβραδάς, σ. 155.

* Ἐμμέτε Νοβέλλι, σ. 201.

Μ. Μάτεργλιχ, σ. 217.

Γεωργέτα Δεμιλιάν Μάτεργλιχ, σ. 218.

* Ἐμμ Ροῖδης, σ. 220.

Λέων Ζερὸν, σ. 221.

Α Λάλια Πτεροπόστο, σ. 284.

* Η Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, σ. 247.

Κλέων Ραγκαβῆς, σ. 318.

Γ. Κωνσταντινίδης, σ. 293.

Γ. Α. Παχτίος, σ. 349.

* Ο Ἐμμ. Ροῖδης δεκαετής, σ. 357.

* Ἐκτωρ Μπερλιόζ, σ. 372.

Δ. Βυτίλας, σ. 377.

Γ. Δροσίνης, σ. 377.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ

* Έργος τοῦ Δονατέλλο, σ. 8.

Σάτυρος, σ. 8.

Αισχύλος, σ. 86.

Τεμάχιον τοῦ Ἀστρολάβου τῶν Ἀντικυθέρων, σ. 189.

* Ο Θεσσαυρός τῶν Ἀθηναίων εἰς τοὺς Δελφοὺς, σ. 369.

ΠΟΙΚΙΛΑΙ

* Η Μίς Δέγκαν, σ. 10.

* Η Μίς Δέγκαν εἰς τὸ θέατρον τοῦ Βάχου, σ. 11.

Νέα Σκηπὴ « Η Νύφη μου », σ. 12.

* » » « Η Ἄλκωνις », σ. 21.

* Η Σάρα Βερνάρ ὡς Ἀειδέυς, σ. 41.

Τὸ Ἀχιλλεῖον τῆς Κερνήρας, σ. 46, 49, 51.

Τὸ νέον ἑλλ. θέατρον εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Καλιφρ
νίας σ. 73.

Γελοιογραφία, σ. 32, 96, 128, 192, 224.

Φανταστικὸς ἑθνικὸς καὶ, σ. 103.

Κινέζος ἐνθουσιασμένος σ. 104.

Μετσοβίτισσα, σ. 106.

Ζώνη Μετσοβίτισσας, σ. 106.

Καραγκούτισσα, σ. 108.

* Ἐδμόνδος Φόρσι, ὡς Οἰδίπους, σ. 177.

Χάρτης τοπογραφικὸς τῆς Ἱερουσαλήμ, σ. 247.

* Ο Ναὸς τῆς Ἀναστάσεως, σ. 248.

* Ἐμμέτε Νοβέλλι, γελοιογραφία, σ. 249.

* Η Ζάν Ἄντιν, ὡς Πυρροδόσκονα, σ. 251.

Ἀθηναϊκὴ τριήρης Ε. καὶ Δ. π. Χ. αἰῶνος, σ. 267.

* Ο Περικλῆς ἀγορευὼν ἀπὸ τῆς Πρυκός, σ. 268.

Τὸ ἀγνωστὴρον τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης σ. 299.

* Ο χάρτης τοῦ εὐρασιατικῶν πολέμου, σ. 307.

2 εἰκόνες ἰαπωνικοῦ παραμυθιοῦ, σ. 332, 334.

Οἱ Ἴσαυροι, Σκηνογραφία Α'. πρῶτος, σ. 337.

* Η Δίς Κοκοπούλη ὡς Θεοδότη (Ἴσαυροι), σ. 346.

Κυρὴλη συστήματος Dadaist, σ. 351.

ΜΟΥΣΙΚΗ

* Ἀρχὴν ἔκαμα στὸν χορὸ, σ. 339.

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Δ'
15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1903

Ο ΡΕΝΑΝ ΚΑΙ Η ΒΡΕΤΤΑΝΗ

Σημώσεις Ταξιδιωτών

Εἰς κάποιαν σελίδα τῶν «Παιδικῶν Ἀναμνήσεων» ὁ Ρενάν ἀναφέρει τοὺς κώδωνας τῆς βουλιαγμένης βρετανικῆς πόλεως ὡς τοὺς ὁποίους οἱ γαπτικοὶ ἀκούουν σημαίνοντας κατὰ τὰς ὥρας τῶν μεγάλων τρικυμιῶν καὶ τοὺς ὁποίους ἤκουε κάποτε καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Βίου τοῦ Ἰησοῦ» νὰ ἀντηχοῦν εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του. Οἱ κώδωνες αὐτοὶ τῆς εἰδωλολατρικῆς πόλεως τὴν ὁποίαν ὡς ἄλλα Σόδομα ὁ Θεὸς κατεπόντισε, τιμωρῶν αὐτὴν διὰ τὴν ἀσέβειάν της, οἱ δελεαστικοὶ αὐτοὶ κώδωνες ἦσαν ὀλόκληρος ἡ Βρεττανία τὴν ὁποίαν ὁ Ρενάν ἐνέκλειεν ἐντὸς του.

Ἀναχωρήσας δεκάτης περὶ πικρὸν ἀπὸ τὴν γενέτειράν, ἀναμνηθεὶς τάχιστα εἰς τὰ ρεῦμα τῶν μεγάλων Παρισίων, εἰσελθὼν εἰς τὴν παγκόσμιον κίνησιν, ἐγκλείσας ἐντὸς του ὅλα τὰ τολμήματα, ὅλας τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ πνεύματος, ἐξηκολούθησε μόλις ταῦτα πάντοτε νὰ μὲνῃ βρετανός, Ἠγάπησε καὶ ἐνοσταλγῆς πάντοτε τὸ Τρεγκιὲ καὶ τὴν πατρίδα, καὶ τεσσαράκοντα ἔτη βραδύτερον γράφων τὰς ἀναμνήσεις του, ἐπιστρέφων εἰς τὸ παρελθόν, συγκεννεῖτο μὲ τὴν παραπροσῆνῃ τοῦ γέροντος βρεττανοῦ Συστέμ, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν φωνήαν προτομὴν τῆς γλυκυτάτης Νοσμῆς τῆς ὁποίας ὑπάρχει ὁ τάφος εἰς τὸ Λουανέκ καὶ μὲ τὸν λινοτριβὴν τοῦ ὁποίου τόσον θαυμασίως διηγῆθη τὴν ἱστορίαν.

Διὰ τὴν Βρεττανίην ἔγραψε τὰς ὠραιότατας τοῦ σελίδας καὶ μαζί μὲ τὰς «Παιδικὰς Ἀνα-

μνήσεις», τὸ ἄρθρον περὶ τῆς Παιδείας τῶν Κελτικῶν φύλων ἀπομένει ἐν ἀπὸ τὰ ἀριστοτελέγημάτα του.

Ἐκσεσέφθη τὸν οἶκον τοῦ Ρενάν εἰς τὸ Τρεγκιὲ.

Δὲν δύναται τις νὰ φαντασθῇ πολὺν γραφικότερον καὶ μᾶλλον παράδοξον τῆς γενετήρας τοῦ Ρενάν. Μοναστήρια καὶ ἐκκλησίαι τὴν κωριαχοῦν, ὅλοι οἱ οὐθμοὶ οἱ ἀρχιτεκτονικοὶ τὴν ποικίλλουν, ὅλος ὁ μεσαιὼν τὴν ἀφραγίζει. Ἡ θάλασσα τῆς ἀνοίγει δύο κόλπους οἱ ὁποῖοι ἐναλλάξ καθ' ἡμέραν πληροῦνται καὶ κενοῦνται ὑπὸ τῆς παλιρροίας, ἕνος ποταμοῦ τὴν διασπαθίζει καὶ ἡ πρῶσι γῆρας τῆς καὶ αἱ λίται καὶ αἱ κασταναὶ ἀπλώνουν σκιὰς καὶ πυκνῶνουν δάση.

Ἡ μητρόπολις, γοθικὴ τὸν οὐθμόν καὶ ἡ ὠραιότερα ἴσως ὅλης τῆς Βρεττανίης, καὶ τὸ κωδωνοστάσιόν της δαντελλᾶτον ὑψοῦται ὑπερφάνως ἀνωθεν τῶν μοναστηρίων τῆς.

Πλησίον τῆς πλατείας τῆς μητροπόλεως, ὅπου καὶ ἐστήθη τὸ ἀγαλμᾶ του, εἰς τὴν ὁδὸν Ρενάν, ὑψοῦται ὁ στενὸς καὶ ὑψηλὸς οἶκος εἰς τὸν ὁποῖον ὁ φιλόσοφος ἐγεννήθη.

Εἶνε κατηρειπωμένος μᾶλλον καὶ χορησιμεύει πλέον κατὰ τὸ ἡμισυ ὡς ἀρτοποιεῖον καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ ὡς κατοικία διαφόρων πτωχῶν ἀνθρώπων τοῦ Τρεγκιὲ.

Ὁ Ρενάν ἐγεννήθη εἰς τὸ μαγειρεῖον διότι

ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΣ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΣ

ΣΗΜΕΡΟΝ — ΤΟ ΤΖΑΜΙ ΥΠΟ Φ. ΑΡΙΣΤΕΩΣ

τὸ μαγευτικὸν εἰς τὴν Βρεττανίαν ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἢ ἑστία, εἶνε δὲ τόπος τῆς προτιμῆσεως, τὸ δωμάτιον εἰς τὸ ὁποῖον κατ' ἔξοχὴν διημερεύει ἡ οἰκογένεια. Τὸ εἶδος τὸ μαγευτικὸν αὐτὸ καὶ ἀνῆλθα διὰ τῶν στενωπῶν λιθίνων καὶ πτωχικῶν κλιμάκων μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ πατώματος, εἰς τὸ ἀνώτερον περιπτερον τὸ συνιστάμενον ἐκ δύο κλωβῶν μάλλον ἢ δωματίων. Ἐκεῖ διέρρευσεν ἡ παιδικὴ ἡλικία τοῦ Ρενάν εἰς τὰ δωμάτια αὐτὰ εὐργασθῆ τὸ πρῶτον· ἐκεῖ ἠύθη ἕν σπουδῇ.

Ἡ ζωὴ του ἦτο ἡρεμὸς, ἑσωτερικὴ, δειλοτάτη. Ἀπὸ τὸ σεμινάριον μετέβαινε εἰς τὸν οἶκον του καὶ ἀπὸ τὸν οἶκον εἰς τὸ σεμινάριον. Τὸ πνεῦμα του ἦτο ἀκόμη σκώληξ, ἡ χρυσάλις δὲν εἶχε περριγίσει, καὶ τίποτε εἰς τὸν μικρὸν μαθητὴν μὲ τὴν ἄχρουν φυσιογνωμίαν, τοῦ ὁποῦ ἡ κόρη μου ἔδειξε τὴν φωτογραφίαν, δὲν δευκνύει τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ τὴν τόλμην.

**

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Ρενάν ἦτο μία οἰκογένεια ναυτῶν ὅπως ὄλοι τῆς Βρεττανίας. Ὁ πατήρ του ἦτο πλοίαρχος ἀνγλίτσας, καὶ ἕνας πᾶπτος του εἶχε ἐπίσης μοχηθῆ εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ θεῖος του, ἀξιωματικὸς τοῦ Ναπολέοντος, ἔμεινε παρομιώδης εἰς τὸ Τρεγκιὲ διὰ τὴν φιλοβασιλικότητά του, καὶ διάφορα ἀνέκδοτά του μένου ἀκόμη ζωηρὰ εἰς τὴν μνήμην ὄλων.

Ὁλόκληρος ἡ Βρεττανία πάσχει καὶ ζῆ μὲ τὴν θάλασσαν. Ὅταν δὲν δίδει τὸν θάνατον ἢ θάλασσαν, δίδει τὴν εὐημερίαν ἢ καὶ τὸν πλοῦτον. Οἱ ἄνδρες ὄλοι τὴν διαπλέουν, τὴν μεγάλην ἀπιστον, ἐξοικειοῦνται μὲ αὐτήν, τὴν ἀνηφοῦν σχεδόν. Τὰ ταξίδια ἐπὶ λέμβων διὰ μέσου τοῦ ἀτλαντικοῦ, αἱ ἐκδρομαὶ εἰς Ἰσλανδίαν ἐπὶ ἰστιοφόρων εἶνε πράγματα συνήθη. Καὶ τὰ πένθη δὲ μὲ εἶνε συνήθη ἐκεῖ κάτω, καὶ τὰς ἡμέρας τῶν τελετῶν τῆς συγγνώμης βλέπει καὶ εἰς τὰς μαυροφορεμένας νὰ σύρονται ὀπισθεν τῆς εἰκόνης τοῦ ἀγίου Ὑβ ἢ τῆς Παναγίας κλαίονσαι τοὺς ἀρρενας τοὺς ὁποῖους ἤρασε ἡ θάλασσα.

Εἰς ἕνα γέφυμα τὸ ὁποῖον μᾶς ἐδόθη ἐγνώρισα ἕνα ἄλλο τέκνον τῆς Βρεττανίας, ὀλιγώτερον μέγα ἄλλ' ὄχι ὀλιγώτερον γνωστὸν ἀπὸ τὸν Ρενάν, τὸν ποιητὴν Ἀνατόλ Λεβρά, ὅστις ἀπηθανάτισεν καὶ κατέστησε γνωστὰς ὄλας τὰς παραδόσεις, ὄλας τὰς καλλονὰς καὶ ὄλην τὴν μελαγχολίαν τῆς πατρίδος του.

Τὸν ἠῆρα πένθιμον, μελαγχολικόν, μὲ τὸ βλέμμα σχεδόν ἀπλανές. Καὶ τότε μοῦ διηγή-

θησαν οἱ περὶ αὐτὸν τὸ φοβερὸν δυστύχημα τὸ ὁποῖον εἶχε πλήξῃ καὶ αὐτὸν ὅπως καὶ τὸσους ἄλλους τῆς πατρίδος του.

Μία λέμβος, μίαν φορὰν πρὸ δύο ἐτῶν, μία λέμβος ἰστιοφόρος τῆς ὁποίας ἐπέβαιναν ὄλη του ἢ οἰκογένεια, ἐπλεε τὸν ἀπιστον καὶ ἰδιότροπον ποταμὸν τοῦ Τρεγκιέ. Αἰφνης μία καταγίς ἠγέρθη, καθὼς συνήθως συμβαίνει ἐκεῖ κάτω, καὶ τὸ πλοίαριον εἰς μίαν στροφὴν ἐπικλίνον κατεποντίσθη καὶ παρεσύρθη ἀπὸ τὰ βίαια ρεύματα. Ἐννέα ἦσαν οἱ ναυαγοὶ καὶ κανεὶς δὲν ἐσώθη. Ἐνας ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ κατώρθωσε μόνος νὰ ριφθῆ ἐπὶ ἐνὸς βράχου. Ἀλλὰ καταπληγωμένος, μὲ ὄλα τὰ ὄστα τοῦ στήθους συντετριμμένα, μὲ τὴν ἄλυτον θλίψιν τῆς καταστροφῆς οἰκογενείας του δὲν ἐπέζησε παρὰ ὄρας μόνον τοῦ ναυαγίου.

Καὶ ὁ ποιητὴς ὅστις ἐδρίσκετο ἀνύποπτος εἰς τὴν οἰκίαν του, ἔμαθεν αἰφνης ὅτι δὲν εἶχε οἰκογένειαν, ὅτι μήτηρ, σύζυγος, ἀδελφὴ, ἀδελφός, τέκνα, ὄλοι τοῦ ἀνηπαζόντο ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἀρχηγὸς πατριαρχικῆς ἐστίας ἔμεινε πλέον ἔρημος, μόνος, μὲ πένθη, μόνον μὲ κενὸς καὶ μὲ φοβερὰς ἀναμνήσεις περίε του.

Ὡ! ἀρκεῖ νὰ ἴδῃ κανεὶς τὸν οὐρανὸν τῆς Βρεττανίας, μελαγχολικόν, ὅπου τὸ φῶς μετὰ βίας κίτρινον καὶ πεθαμένον κυριαρχεῖ, ἀρκεῖ νὰ ἴδῃ κανεὶς τὰς ἀπίστους ἀκτὰς ὅπου τὰ ὕδατα πότε ἀποσύρονται καὶ πότε ὄμοῦν πελιδνὰ καὶ ἀδηφάγα, ἀρκεῖ νὰ ἴδῃ τοὺς κατοίκους ἀγέλαστους καὶ σιγηλοὺς ὅπως ἐνοήθη ὅτι ὁ θάνατος ἔχει ἐκλεκτὴν του καὶ σύζυγον τὴν Βρεττανίαν.

**

Εἰς τὸν πληθυσμὸν αὐτὸν τῶν ναυτῶν καὶ τῶν πλοίαρχων ὁ Ρενάν εἶνε ἀκόμη ἀορίστως γνωστὸς. Ἐλάχιστοι συμπατριῶται του ἀνέγνωσαν ἔστω καὶ ἕνα ἔργον του καὶ ὄσοι δὲν τὸν γνωρίζουν ἐκ τῶν λόγων τῶν ἱερῶν οἱ ὁποῖοι τὸν παρουσιάζουν ὡς δαίμονα καὶ ὡς ἀντίχριστον, τὸν φαντάζονται ὡς ἀγαθὸν ἀστὸν καὶ ὡς ἐντιμὸν πλοίαρχον.

Ἡ κυρία Ψυχάρη μοῦ διηγεῖτο ὅτι κάποιος ἠρώτα ἕνα γέροντα Βρεττανὸν περὶ τοῦ Ρενάν.

— Δὲν μοῦ λές, ἦτο καλὸς ἄνθρωπος ὁ Ρενάν; — Χρυσὸς ἄνθρωπος, ἀφέντη. Ἐγὼ τὸν γνώρισα. Ἄμα εἶχε μίαν δεκάρα, ἀμέσως ἐπήγαινε καὶ τὴν ἔπινε στήν ταβέρνα.

Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ὅστις ἐμεθύσκετο τακτικὰ ὅπως μεθύσκονται ὄλοι εἰς τὴν Βρεττανίαν, ἐφαντάζετο τὸν Ρενάν ὡς τὸν τύπον τοῦ Βρεττανοῦ, ὡς τὸν ἄνθρωπον ὅστις, ἄκρον ἄω-

τον γενναιότητος καὶ ἰσποτισμοῦ, ἔτρεπε εἰς ὄλον ὄλα τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα ἐκέρδιζε.

**

Μόνον ὄταν τὸ χάλκινον ἀγαλμα τοῦ φιλοσόφου ὄρθωθῃ ἀντιμέτωπον τῆς μητροπόλεως εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Τρεγκιέ, ὄταν ἡ Ἀθηνα ὄρθῃ, ὄψηλῃ καὶ ὄπερῆφανος ἐφαίνεται ὄς διατυπῶσα τὴν σιγὴν καὶ ἐπικαλονμένη τὸ πνεῦμα τοῦ Ρενάν, τότε οἱ ἀγαθοὶ κάτοικοι ἀφυπνίσθησαν.

Ἀλλὰ τότε ἀφυπνίσθησαν φοβερώτεροι ἀκόμη, λυσοῦδέστεροι, καὶ οἱ καθολικοὶ ἱερεῖς. Μία προπαγάνδα ρενανικὴ καὶ μία προπαγάνδα ἀντιρενανικὴ ἀντιμέτωποι ἠδῆθησαν. Οἱ ἱερεῖς ἐσκόρπιζαν λιβέλλους, κατηρώντο τὸν ἄθεον ἀπὸ τοῦ βήματος, ἐπρόφερον ἀναθέματα κατὰ τῶν πιστῶν οἱ ὁποῖοι θὰ ἠτένιζον κᾶν τὸ ἀγαλμα. Ὁ ἐφημέριος τοῦ Τρεγκιέ ἐπεκαλεῖτο τοὺς κεραννοὺς τοῦ οὐρανοῦ, ἔλεγε ὅτι θὰ ἔκαμνε ἄγιασμόν καὶ ἐπροκαλεῖ τὸ ποίμνιον του νὰ καθαρῶσῃ τὴν πλατεῖαν ἀπὸ τὸ βέβηλον ἀγαλμα.

Ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι τοῦ Ρενάν εὐργάζοντο. Εἰς τὸν λαὸν αὐτὸν τὸν ἀνύποπτον ἐσκόρπιζον ὄλιγον φῶς, προσεπάθουν νὰ τὸν κάμουν νὰ ἐνόησῃ ὅτι ὁ Ρενάν ἦτο ἡ μεγαλειτέρα δόξα τῆς Βρεττανίας, ὅτι μικρὰν τοῦ νὰ εἶνε ὁ ἀντίχριστος ὄπηξε ὁ φίλος τοῦ Χριστοῦ, ὁ φίλος τῆς ἀληθείας, ὁ φίλος πάσης ἀγαθότητος καὶ πάσης γλυκύτητος.

Καὶ μολαταῦτα τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πνεύματος τὸ ὁποῖον ἐδόξασε τὴν Βρεττανίαν, δὲν ἔγιναν ἄνευ ταραχῆς. Οἱ κάτοικοι τοῦ Τρεγκιέ ἦσαν μάλλον ἦσυχτοι. Ἀλλ' οἱ ἱερεῖς ἐκ διαφόρων χωρίων τοῦ Φινιστέρου εἶχον δι' ἐξόδων τῶν μεθύση καὶ μετακομίση ἀγρίους χωρικοὺς οἱ ὁποῖοι ἠπείλουν νὰ κρημνίσουν τὸ ἀγαλμα, νὰ ἐμποδίσουν τὰς εορτὰς. Τὸ κωδωνοστάσιον τῆς μητροπόλεως ἐξ ἄλλου ἠπείλει ὅτι θὰ ἐσήμαινε ἐκκωφωτικῶς καὶ ὅτι δὲν θὰ μᾶς ἄφινε νὰ ἀκούσωμεν οὔτε μίαν λέξιν τοῦ Βερτελώ, οὔτε μίαν φράσιν τοῦ Φράνς. Καὶ τῶντί μόνον ἔνεκα τῆς μεγάλης στρατιωτικῆς δυνάμεως ἡ ὁποία διετέθη, μόνον χάρις εἰς τὰς λόγγας αἱ ὁποῖαι ἐπροτάθησαν κατὰ τῆς μητροπόλεως, κατωρθώσαμεν νὰ σωθῶμεν ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις καὶ μόνον χάρις εἰς τὸ θάρρος μερικῶν οἱ ὁποῖοι ἔκοψαν τὰ σχοινία τῶν κωδῶνων, ὄλος ὁ κόσμος ἤκουσε τοῦ Φράνς τὸ ρητορικὸν ἀριστοῦργημα.

**

Εἰς δύο ὄρων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Τρεγκιέ

πλησίον τοῦ χωρίου Λουανέκ ὄπου κοιμᾶται ἡ γλυκεία Νοεμή, τὸ πρῶτον ἰδανικὸν τοῦ Ρενάν αἰσθημα, ἐν μέσῳ δάσους μικροῦ τὸ ὁποῖον ἐκατείνεται μέχρι τῆς παραλίας, κρύπτεται τὸ Ροσμαπαμόν, ἡ ἑπαυλις εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ Ρενάν διήλθε τὰ δέκα τελευταῖα καλοκαίρια τῆς ζωῆς του.

Ἐμεινα πολλάκις εἰς τὸν κοιτῶνα του καὶ καθ' ἑσπέραν εἰς τὰς μικρὰς μας συναναστροφὰς ὄπου περίε μου ἡ οἰκογένειά του, ἡ γλυκεία του θυγάτηρ ἡ ὁποία τῶσον τοῦ ὀμοιάζει, οἱ ἔγγονοι οἱ ὁποῖοι ἐπαγαρχίζον μὲ τὰ αὐτὰ περίπου χαρακτηριστικὰ τὴν ζωὴν του, ἐνθυμούμην τὸν φιλόσοφον τοῦ ὁποῖου ὄλοι μοῦ διηγοῦντο ἀνέκδοτα καὶ συνηθείας.

Εἰς τὸ στενὸν αὐτὸ ἀνάκλιτρον μὲ τὸ ὄχρον ἐπίστρομα ἐκάθητο τὰς ἑσπέρας σιγηλὸς ἀφιερωμένος εἰς τὰς μεγάλας του σκέψεις.

Ἡ θυγάτηρ του ἔπαιζεν ὄλιγον κλειδοκύμβαλον καὶ χωρὶς νὰ ἀρέσκειται καθόλου εἰς τὴν μουσικὴν καὶ χωρὶς νὰ ἐνοήσῃ, ὁ Ρενάν ἠρέσκετο νὰ λυκνίζεται ἀπὸ τοὺς ἤχους.

Πολλάκις τὸ βλέμμα του τὸ ἀόριστον ἐνεψυγῆτο, τὸ στόμα του ἠνοίγετο καὶ τότε θησαυροὶ μεγαλοφυΐας, σπινθηροβόλοι λέξεις, μαγικαὶ ἀναμνήσεις ἐκίνοντο εἰς τὴν μικρὰν αἴθουσαν Διηγῆτο τότε τὴν νεότητά του, τὰς φιλίας του μὲ τὸν Βερτελώ, τὰς συναναστροφὰς τῆς πριγκηπίσσης Μαρθίλδης, τὸ σαλόνι τῆς Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων.

Τὸ βαρὺ του σῶμα, τὸ δυσκίνητον, τὸ καρφωμένον ἀπὸ ρευματισμοὺς, ἐλάμβανε ζωὴν, ἡ μεγαλοφυΐα τὸ ἀνεξωγόνει ὄλόκληρον.

Ἐπειτα, ἕνα θέρος ἠσθάνθη ἐκεῖ πλησίον τῶν συγγενῶν του εἰς τὴν Βρεττανίαν τὴν ὁποῖαν ἠγάπησε, ὅτι ἡ ζωὴ του τὸν ἐγκατέλειπε. ὅτι ἡ ὄρα τῆς μεγάλης κελύσεως προσήγγιζε, καὶ εἶπε εἰς τὸν ἱατρὸν, εἰς τὸν γηραιὸν Δάντεκ, νὰ τοῦ εἰπῇ ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν του.

Καὶ ὁ ἱατρὸς ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἰσχύν του, τοῦ εἶπε ὅτι μόλις ἕνα μῆνα ζωῆς θὰ εἶχε ἀκόμη.

Τότε ὁ Ρενάν ἀλευαίρεθη τὸ Ροσμαπαμόν του καὶ τὴν Βρεττανίαν. Ὡς ἄνθρωπος ὄπεροχος τοῦ καθήκοντος ἠθέλησε νὰ ἀποθάγῃ εἰς τὸ Κολέγιον ὄπου ἐδίδασκε, ὄπου ἐμόχηθη, ὄπου ἀφιέρωσε τὴν ζωὴν του.

Δεκαπέντε περίπου ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν του ἀπὸ τὸ Ροσμαπαμόν, τὸ τέλος ἐπήρξατο.

Ὁ θάνατος τὸν εἶρε γαλήνιον.

—Τι ἂν ἀποθνήσκω; ἦσαν αἱ τελευταῖαι του λέξεις. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ἀπομένουν.

N. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΡΑΔΙΝΑ ΠΕΝΘΗ

Στὸν Κωνσταντῖνο Μάνο.

I

Οἱ στοχασμοί μου — ἄλοι σὲ μένα! —
Χεινωποριάτικοι εἶνε τόρα
Κ' εἶνε σὰ φύλλα μαραμμένα
Ποῦ τ' ἀνεμίζ' ἢ ἄγρια μπόρα,
Δίπλα στὴ ρίζα ἑνὸς πλατάνου,
Πίνω τὰ δάκρυα κάποιας βροῦσης,
Κ' ἴσως ἐκεῖ νὰ μ' ἀπαντήσης,
Στὰ σωριασμένα φύλλα ἀπάνου,
Τὴν ὥρα τῆς θλιμμένης δύσης.

II

Τὸ πέλαγος ἀπόψε τρέμει
Στὴν κοῦρα νύχτα ποῦ τὸ γγίζει
Καὶ δέχως νὰ φυσοῦν ἀνέμοι
Στὴν ἄκρη διπλοκυματίζει,
Κούφιος ἀχρὸς δὲν ἀπολείπει
Νὰ μὴ σκορπᾷ τὴ μάνητά του,
Σεχνέμαι σὶ ἀερογύλι κάτου,
Καὶ τὴν ἀπόκρυφή μου λύπη
Τὴν πέρν' ἢ ἄφρη τοῦ κυμάτου. . .

III

Ἀχνίζοντε σὰ παραθύρια
Τὰ νοτισμένα τζάμα τόρα,
Θαμπὰ τσιπτεῖρια εἶνε τὰ μύρια,
Τὰ φῶτα πλὴν θαμπὰ στὴ χώρα,
Πάχτης μαγνάδι ἔχει σκεπάσει
Τὴν ἀνατάραχην ἑσπέρα,
Καὶ μέσα στὴν ὕγρα ἀτμοσφαῖρα,
Πάσχει μαζὶ μὲν κ' ὄλ' ἢ πλάση,
Σὰν ἀπὸ μὰ ἀγνωστὴ φοβέρα. . .

IV

Μειροῦ τὴν ὥρα τὴ θλιμμένη
Μὲ τὸ κρουφὸ μου καρδιοχτύπι,
Τὸ φεγγαράκι, νάτο, βγαίνει
Κι' αὐτὸ μὲ μὰ περίσοια λύπη,
Σὰ δάκρυ σ' ἀεροβλεφαρίδα
Τρέμει στὴν παγερὴ γαλήνη,
Γιὰ μὰ στιγμὴ σὲ μένα κλίνει
Κι' ἀμέσως, σὰ φευγάτη ἐλπίδα,
Μπαίνει σὰ γνέφη καὶ μ' ἀφίνει. . .

V

Στὸν κάμπον ἀναπνοῖα καμμία,
Ξερὸχορτα κ' ἀγκάθια πλήθος,
Καὶ μέσ' στὴ βραδινὴ ἐρημία
Μόνο τ' ἀνήσυχό μου στήθος.
Κρατῶ τὴν κεφαλὴ γυρομένη
Κ' ἔχω τὰ μάτια σφαλισμένα,
Λίγο ψηλότερ' ἀπὸ μένα
Πληθαίν' ἢ νύχτα καὶ πληθαίνει
Τὰ σὺγγεφα τάνταριασμένα. . .

VI

Οἱ στοχασμοί μου — ἄλοι σὲ μένα! —
Χεινωποριάτικοι εἶνε τόρα,
Κ' εἶνε σὰ φύλλα μαραμμένα
Ποῦ τ' ἀνεμίζ' ἢ ἄγρια μπόρα,
Τὴν ὥρα τῆς θλιμμένης δύσης,
Χωρὶς ἀνώφελον ἀγῶνα,
Βαδίζω ἐμπρὸς γιὰ τὸ χειμῶνα,
Καὶ τὸ στερνὸν καῖμὸ μᾶς βροῦσης,
Πίνω σταγόνα πρὸς σταγόνα. . .

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Ἡθελήσαμεν νὰ δώσωμεν διὰ τῶν Παναθηναίων μίαν εἰκόνα τῶν ἰδεῶν τῆς Μίς Δέγκαν περὶ τοῦ χοροῦ. Ἡ ἀμερικανὶς καλλιτέγνις, ἡ ὁποία διαμένει ἀπὸ τινος ἐν Ἀθήναις σπουδάζουσα μέσα εἰς τὰ μουσεῖα μας τὸν κόσμον τῶν ἀναγλυφῶν καὶ τῶν ἀγγείων, ἀπεδέχθη προθύμως τὴν πρόσκλησίν μας καὶ μᾶς ἔδωκε τὴν τελευταίαν τῆς ἐν Βερολίῳ διάλεξιν τὴν ὁποίαν καὶ δημοσιεύομεν ὀλόκληρον ἐν μεταφράσει.

Ἡ Μίς Δέγκαν, τῆς ὁποίας ἡ ζωὴ εἶναι ἓνα ὄρατον ὄνειρον, διατυπώνει μὲ ἀκλόνητα θαυμαστήν καὶ με βαθύτητα φιλοσόφου τὰς σκέψεις τῆς, ἀντιλοῦσα αὐτὰς ἀπὸ τὴν φύσιν, τὴν ὁποίαν λατρεύει καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐμπνέεται.

Σ. Τ. Δ.

Μοῦ ἀνέθεσαν νὰ ὁμιλήσω περὶ τοῦ χοροῦ τοῦ μέλλοντος. Ἀλλὰ τί νὰ εἶπω; Εἶναι ἀκόμη πολὺ ἐνωρίς. Ἴσως μετὰ πενήντα ἔτη θὰ ἔχω νὰ εἶπῶ κάτι. Ἐκτὸς τούτου ἐνόμιζα πολὺ ἀδιάκριτον νὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς τέχνης μου. Οἱ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι διάκεινται συμπαθῶς πρὸς ἐμὲ, χάριν τῆς ἰδέας καὶ τῶν προσπαθειῶν μου, ἐννοοῦν καλλίτερα ἀπὸ ἐμὲ τὸν σκοπὸν μου. Καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι πάλιν δὲν με συμπαθοῦν, γνωρίζουν καλλίτερα ἀπὸ ἐμὲ τὸ διατί. Μία κυρία μὲ ἠρώτησε κάποτε διατί χορεύω μὲ πόδια γυμνά. Διότι, τῆς ἀπήντησα, αἰσθάνομαι θερησκευτικὴν εὐλάβειαν πρὸς τὴν ὡραιότητα τοῦ ἀνθρωπίνου ποδός. Καὶ ἐκείνη πολὺ ἀπαθῶς μοῦ εἶπε, ὅτι τίποτε παρόμοιον δὲν ἠμπορεῖ νὰ αἰσθανθῆ. — Ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ αἰσθανώμεθα διότι ὁ τύπος καὶ ἡ ἐκφραστικότης τοῦ ἀνθρωπίνου ποδός εἶναι θριαμβος εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου. —

Ἄλλ' ἐγὼ δὲν πιστεύω, ἀπήντησε, εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου. — Κ' ἐγώ, τῆς εἶπα, δὲν ἠμπορῶ τίποτε ἄλλο νὰ εἶπῶ, ἀλλὰ νὰ σᾶς παραπέμψω εἰς τοὺς διδασκάλους μου Δαρβίνον καὶ Χαϊκελ. — Ἀλλά, ἀπήντησε ἡ κυρία, δὲν πιστεύω εἰς τὸν Δαρβίνον καὶ τὸν Χαϊκελ.

Βλέπετε λοιπὸν ὅτι δὲν ἠξέσω νὰ πείθω τοὺς ἄλλους καὶ θὰ ἦτο προτιμώτερον νὰ σιωπῶ. Ἀλλὰ μὲ ἐπῆραν ἀπὸ τὴν ἐρημίαν τοῦ ἐργαστηρίου μου καὶ τώρα ἐυρίσκομαι ἐδῶ δευτῆ, διὰ νὰ σᾶς ὁμιλήσω περὶ τοῦ χοροῦ τοῦ μέλλοντος.

Ζητήσατε τὴν πρώτην ἀρχὴν τοῦ χοροῦ, ἀνατρέξατε εἰς τὴν φύσιν καὶ θὰ ἰδῆτε ὅτι ὁ χορὸς τοῦ μέλλοντος εἶναι ὁ χορὸς τοῦ παρελθόντος, ὁ αἰώνιος, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ θὰ εἶναι πάντοτε ὁ αὐτός.

Τὰ κύματα, οἱ ἄνεμοι, ἡ γῆ κινεῖται μὲ τὴν ἰδίαν ἀμετάβλητον ἁρμονίαν. Ποτὲ δὲν ἐρωτῶμεν τὸν ὠκεανὸν πῶς ἐκινεῖτο ἄλλοτε καὶ πῶς θὰ κινῆται εἰς τὸ μέλλον. Αἰσθανόμεθα ὅτι αἱ κινήσεις του, ἀπορρέουσιν ἀπὸ τὴν φύσιν του, θὰ εἶναι αἰωνίως σύμφωνοι μὲ αὐτήν. Τὸ αὐτὸ μὲ τὰ ζῶα καὶ τὰ πτηνὰ τὰ ὁποῖα ζοῦν ἐλεύθερα αἱ κινήσεις των, σύμφωνοι μὲ τὴν φύσιν των, ἐξαφάνονται ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς των καὶ τῆς σχέσεως αὐτῆς μὲ τὴν ζωὴν τῆς γῆς. Μόνον ἐὰν τὰ στερήσωμεν τῆς ἐλευθερίας των, χάνουν τὴν ἁρμονίαν τῆς κινήσεώς των πρὸς τὴν φύσιν καὶ αἱ κινήσεις των εἶναι τότε ἀνάλογοι τῶν συνθηκῶν τῆς νέας των ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος δὲν διαφέρει. Αἱ κινήσεις τοῦ ἀγρίου, εὐρισκομένου εἰς διαρκῆ ἐπαφὴν μὲ τὴν Φύσιν, ἦσαν ἐλεύθεραι, φυσικαὶ καὶ ὡραῖαι. Μόνον τοῦ γυμνοῦ σώματος αἱ κινήσεις εἶναι φυσικαί. Οἱ ἄνθρωποι, φθάσαντες εἰς τὸ τέρας τοῦ πολιτισμοῦ, θὰ ἐπιστρέψουν κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν γυμνότητα, ὅχι τὴν ἀσυνείδητον γυμνότητα τοῦ ἀγρίου, ἀλλὰ τὴν θεληματικὴν γυμνότητα τοῦ ὄρμου ἀνθρώπου, τοῦ ὁποῖου τὸ σῶμα θὰ εἶναι ἡ ἁρμονικὴ ἐκφρασις τῆς πνευματικῆς του ὑπάρξεως.

Καὶ αἱ κινήσεις τοῦ ἀνθρώπου θὰ εἶναι τότε φυσικαὶ καὶ ὡραῖαι ὅπως αἱ κινήσεις τῶν ζώων.

Ἡ κίνησις τοῦ σύμπαντος, συγκεντρομένη εἰς ἓνα σῶμα, ἐκδηλοῦται ἐν αὐτῷ ὡς θέλησις οὕτω π. χ. τῆς γῆς ἡ κίνησις, ἡ ὁποία εἶναι ἡ συγκέντρωσις τῶν περὶ αὐτὴν δυνάμεων, δίδει εἰς τὴν γῆν τὴν ἀτομικότητά της, τὴν θέλησιν. Καὶ τὰ πλάσματα τῆς γῆς, λαμβάνοντα καὶ αὐτὰ, τὰς συγκεντρομένας ποικίλας αὐτὰς δυνάμεις, μεταδιδόμενας εἰς αὐτὰ ὑπὸ τῶν προγόνων των, οἱ ὁποῖοι πάλιν τὰς παρέλαβον ἀπὸ τὴν γῆν, ἀναπτύσσουν τὴν ἀτομικὴν των κίνησιν ἢ ὁποία ὀνομάζεται θέλησις.

Ὁ ἀληθὴς λοιπὸν χορὸς εἶναι ἀπλῶς μία φυσικὴ δύναμις τῆς θέλησεως τοῦ ἀτόμου, ἡ ὁποία — δύναμις — εἶναι μεταβίβασις τῆς δυνάμεως τοῦ σύμπαντος εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Βλέπετε ὅτι ὁμιλῶ εἰς τὴν γλώσσαν τοῦ

Σοπεργάουερ. Μόνον εἰς αὐτὴν ἠμπορῶ νὰ ἐκφρασθῶ καλὰ καὶ νὰ εἶπω ὅ,τι θέλω.

Αἱ κινήσεις λοιπὸν τὰς ὁποίας διδάσκει ὁ σημερινὸς χορὸς, καὶ αἱ ὁποῖαι ματαιῶς ἀντίκεινται εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους τῆς θέλησεως — εἰς τὴν φυσικὴν θέλησιν τοῦ ἀτόμου — καὶ ἀντικείμενται εἰς τὰς κινήσεις καὶ τοὺς τύπους, τοὺς ὁποῖους ἐδημιούργησεν ἡ φύσις, εἶνε ἄγνοοι κινήσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν παράγουν ἄλλας νέας οὔτε ὑπόσχονται τίποτε διὰ τὸ μέλλον, ἀλλ' ἔχουν τὴν ἰδίαν τᾶσιν τὴν ὁποίαν καὶ ὅταν παρήχθησαν.

Ἡ ἐκφρασις τὴν ὁποίαν ἡ ὀρχηστρικὴ ἔδωκε εἰς τὸν νέον σκηρικὸν χορὸν — ballet — καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἔντασις εἶνε περιορισμένη, χάνεται, ἀφ' οὗ οὔτε κινήσεις, οὔτε παῦσις, οὔτε ρυθμὸς μορφοῦνται μετὰ αἰτιολογικῆς συνεπειᾶς καὶ οὔτε δύνανται ν' ἀναπτυχθῶσιν ἄλλαι ἐνέργειαι ἢ ἐκφρασις αὐτῆ εἶναι μία ἐκφυλὸς ἐκφρασις τοῦ ζῶντος θανάτου. Ὅταν αἱ κινήσεις τῆς νέας σχολῆς εἶναι ἄγνοοι διότι δὲν εἶναι φυσικαὶ καὶ τείνονται ν' ἀποπλανῶσιν ὡσὰν ὁ νόμος τῆς ἔλξεως δὲν ἐπλήθυσεν δι' αὐτὰς. Αἱ ἀρχικαὶ καὶ θεμελιώδεις κινήσεις τῆς νέας ὀρχηστρικῆς πρέπει νὰ ἐνέχουν τὸν πυρήνα, ἐκ τοῦ ὁποῖου νὰ δύνανται ν' ἀναπτυχθῶσιν ὅλαι αἱ ἄλλαι κινήσεις, αἱ ὁποῖαι πάλιν ὀφείλουσιν ν' ἀναπτύξουν τοὺς ὑψηλοτέρους τύπους καὶ τὴν ἐκφρασιν μεγαλειτέρων ἰδεῶν κατ' ἀτελεύτητον σειρᾶν.

Ἄλλ' εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι, καὶ μ' ὅλα αὐτὰ, εὐχαριστοῦνται πάντοτε μὲ τὰς κινήσεις τῶν νεωτέρων χορευτρίων μας καὶ οἱ ὁποῖοι πιστεύουν ὅτι ἠμποροῦν νὰ δικαιολογήσουν τὸν νέον σκηρικὸν χορὸν διὰ ἱστορικῶν καὶ τεχνικῶν ἢ ὀπωσδήποτε δι' ἄλλων λόγων, ἀπαντῶ ὅτι δὲν προσέχουν εἰς τίποτε ἄλλο παρὰ εἰς τὰ χιτώνια καὶ εἰς τὰς ἀκροβατικὰς ἐνδυμασίας. Ἐὰν ὅμως τὰ μάτια των ἠμποροῦσαν νὰ εἰσοδύσουν βαθύτερα, θὰ ἔβλεπαν κάτω ἀπὸ τὰ φορέματα καὶ τὰς στενὰς περισκελίδας, νὰ συσπῶνται ἄστονοι μῦς καὶ ἀν ἀκόμη βαθύτερα, θὰ ἔβλεπαν κάτω ἀπὸ τὰς ἐκνευρισμένας σάρκας, παρὰ φύσιν ἐδρεύοντα ὀστά: ἓνα ἄμορφον καὶ διεστραμμένον σῶμα, ἓνας κρυτωμένος σκελετὸς χορεύει ἐμπρὸς σας! Ἡ παραμόρφωσις αὐτῆ διὰ μᾶς ἀτελοῦς ἐνδυμασίας καὶ δι' ἀτελῶν κ' ἐκρυφθῶν κινήσεων εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς μορφώσεως, τὴν ὁποίαν ἔλαβον καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὸν σημερινὸν σκηρικὸν χορὸν. Ὁ νέος χορὸς ρυθμίζεται οὕτως,

ὄστε νὰ παραμορφώσῃ τὸ φυσικὸς ὄρατον σῶμα τῆς γυναίκος! Εἰς τίποτε δὲν ἠμποροῦν νὰ βοηθήσουν οὔτε ἱστορικαὶ οὔτε ἄλλαι ὑποθέσεις!

Ὁ σκοπὸς τῆς τέχνης εἶναι νὰ ἐκφράσῃ τὰ ὑψίστα ἰδανικὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ποῖα ἰδανικὰ ἐκφράζει ὁ σκηρικὸς χορὸς; Ἄλλοτε ὁ χορὸς ἦτο ἡ εὐγενεστάτη τῶν τεχνῶν καὶ πρέπει πάλιν νὰ γίνῃ τοιαύτη, πρέπει ν' ἀνακύψῃ ἀπὸ τὴν λήθην ὅπου ἐβυθίσθη τόσον καιρὸν. Ἡ χορευτρία τοῦ μέλλοντος πρέπει νὰ φθάσῃ εἰς τοιοῦτο ὕψος ὄστε νὰ βοηθῆ τὰς ἄλλας τέχνας. Ἡ ἀποστολὴ τῆς ὀρχηστρίδος εἶναι ἡ καλλιτεχνικὴ παράστασις τοῦ ἀπολύτως ὄρατου, ὕγειοῦ καὶ ἠθικοῦ, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀποστολὴν θ' ἀφιερῶσω τὴν ζωὴν μου.

Τὰ ἄνθη ἐκφράζουσι εἰς ἐμὲ τὸ ὄνειρον τοῦ νέου χοροῦ. Εἶναι ὡσὰν «χυνόμενον πῶς ἐπάνω εἰς ἀγθὴ λευκά». Ἐνας χορὸς ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο λεπτὴ ἀπόδοσις τοῦ φωτός καὶ τῆς λευκότητος τῶν ἀνθέων. Τόσον καθαρὸς, τόσον ἰσχυρὸς, ὄστε οἱ ἄνθρωποι νὰ λέγουν: Βλέπομεν νὰ κινῆται ἐμπρὸς μας μίαν ψυχὴν, μίαν ψυχὴν ἡ ὁποία ἔγινε φῶς καὶ ἠσθάνθη τὴν ὑπαρξίν τοῦ λευκοῦ χρώματος. Διὰ τῆς χορευτρίας αἰσθανόμεθα μὲ χαρὰν τὴν κίνησιν ἐλαφρῶν καὶ τερπνῶν ὑπάρξεων. Διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου αὐτοῦ διαμέσου ἀναπαριστῶνται αἱ εὐχάριστοι κινήσεις ὅλης τῆς φύσεως. Αἰσθανόμεθα τὴν κίνησιν τοῦ φωτός τὴν ὁποίαν συνοδεύει λευκότης ἀπαστραπτούσα. Ὁ χορὸς αὐτὸς πρέπει νὰ ἦναι δι' ἡμᾶς ὡς μία ἐντολή. Κάθε κινήσεως αἱ κυματώδεις ἀναπάσεις θὰ φθάνουν μέχρι τοῦ οὐρανοῦ καὶ θὰ γίνωνται μέρος τοῦ αἰωνίου ρυθμοῦ τῶν κόσμων.

Ἡ εὐρεσις τῶν πρώτων κινήσεων διὰ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἐκ τῶν ὁποίων θ' ἀναπτύχθουσι αἱ κινήσεις νέων χορῶν, εἰς αἰωνίαν ἐπ' ἀπειρον ἀνάπτυξιν κατὰ συνέπειαν φυσικὴν, εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς χορευτικῆς σχολῆς τῆς σήμερον. Διὰ νὰ σᾶς τὸ ἐξηγήσω θὰ λάβω τὴν στάσιν τοῦ ἑλληνικοῦ Ἑρμοῦ ὅπως κατ' ἀντιγραφὴν τὸν ἀπεικόνισαν καὶ οἱ Ἴταλοί. Παρίσταται πετῶν ἐπὶ πτερύγων ἄνεμος. Ἐὰν ἠθελε ὁ καλλιτέχνης νὰ δώσῃ εἰς τὸν πόδα κατακόρυφον θέσιν, θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὸ κάμῃ, ἀφ' οὗ ὁ Θεὸς, πετῶν εἰς τὸν ἄερα, δὲν ἐγγίσει τὴν γῆν. Ἀλλὰ πολὺ ὀρθῶς σκεφθεὶς καὶ

Ἔρως τοῦ Δονατέλλα

Μουσείον τοῦ Βερολίνου

Ζήφυρος

Μουσείον τῆς Νεαπόλεως

με πλήρη συνείδησιν τῆς τέχνης του ὁ καλλιτέχνης, διὸ καμμία κινήσις δὲν φαίνεται ἀληθινή ἀν δὲν μᾶς προξενῇ τὸ αἰσθημα ἀναπαραστάσεως ἄλλων κινήσεων, ἀπεικόνισε τὸν Ἔρμην ὡς ν' ἀνεπαύετο τὸ πέλμα τοῦ ποδός του εἰς τὸν ἄερα καὶ οὕτω παράγεται εἰς τὸν θεατὴν ἡ ἐντύπωσις τῆς ἀναπαραστάσεως διαδοχικῶν κινήσεων. Ἐμποροῦσα νὰ λάβω ὡς παράδειγμα κάθε στάσιν τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων καὶ νὰ τὰς ἐξετάσω με τὸν ἴδιον τρόπον. Μεταξὺ τῶν τόσων παραστάσεων αἱ ὁποῖαι διεσώθησαν ἐπάνω εἰς τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ δοχεῖα καὶ ἀνάγλυφα, δὲν εὐρίσκειται καμμία τῆς ὁποίας ἡ ἀπεικονιζομένη κίνησις δὲν προδιαθέτει τὸν θεατὴν καὶ δὲν παράγει εἰς αὐτὸν τὸ αἰσθημα ἄλλων κινήσεων. Οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἀκριβεῖς παρατηρηταὶ τῆς φύσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ πᾶν ἐκφράζει τὴν αἰωνίαν καὶ βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν, τὴν χωρὶς τέλος καὶ χωρὶς φραγμῶν.

Τοιαῦται κινήσεις ἐξαρτῶνται πάντοτε ἀπὸ

τὴν ὡσεὶ κινουμένην παράστασιν καὶ πρέπει ν' ἀντιστοιχοῦν πρὸς αὐτήν. Αἱ κινήσεις τοῦ κανθάρου ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφήν του. Ἐπίσης καὶ αἱ κινήσεις τοῦ ἵππου. Καὶ αἱ κινήσεις τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς τύπους του. Ναί, πρέπει ν' ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς ἀτομικοὺς μάλιστα τύπους: Ὁ χορὸς δύο προσώπων δὲν πρέπει νὰ εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ὁ ἴδιος. Οἱ ἄνθρωποι, ἐνόσω ὁ χορὸς εἶναι ἀπλῶς ρυθμικός, δὲν δίδουν σημασίαν εἰς τὸ σχῆμα καὶ τὴν παράστασιν. Ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἐσφαλμένον: Τὸ ἓνα πρέπει ν' ἀντιστοιχῇ τελείως πρὸς τὸ ἄλλο. Οἱ Ἕλληνες τὸ ἠνόησαν καλῶς. Παρατηρήσατε τὴν εἰκόνα τοῦ μικροῦ Ἔρωτος. Χορεύει τὸν χορὸν παιδίου. Αἱ κινήσεις τῶν παχουλῶν του μικρῶν ποδῶν καὶ βραχιόνων ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸν τύπον του. Τὸ πέλμα τοῦ ἐνὸς ποδός ἀναπαύεται κατ' ἐπίπεδον γραμμὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Μία στάσις, ἡ ὁποία θὰ ἐφαίνετο γελοία εἰς ἓν ἀνεπτυγμένον σῶμα, εἰς

ἓνα παιδί, τὸ ὁποῖον εἶναι δύσκολον νὰ κρατηθῇ ἐν ἰσορροπίᾳ, εἶναι φυσική. Ὁ ἓνας χορὸς εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ ὑψωμένος. Ἐὰν ὁμοῦς ἦτον ὀλίγον τεντωμένος, ὁ καλλιτέχνης θ' ἀπετύγχανε διότι ἡ κίνησις θὰ ἦτο βεβιασμένη καὶ διόλου φυσική. Ὁ χορευτὴν Σάτυρος μᾶς δεικνύει χορὸν καθόλου διαφορετικὸν ἀπὸ τὸν χορὸν τοῦ Ἔρωτος. Αἱ κινήσεις του εἶναι κινήσεις ὠρῆμου καὶ ρωμαλέου ἀνδρός: Εὐρίσκονται εἰς τελείαν ἀρμονίαν μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος του.

Εἰς ὅλας τὰς εἰκόνας καὶ τὰ ἀνάγλυφα, εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν ποιήσιν, εἰς τὸν χορὸν καὶ τὴν τραγωδίαν ἀνέπτυξαν οἱ Ἕλληνες τὰς κινήσεις τῶν ἀντιγράφωντες καὶ μιμούμενοι τὰς κινήσεις τῆς φύσεως. Τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν παραστάσεων τῶν θεῶν. Οἱ ἑλληνικοὶ θεοί, οἱ ὁποῖοι ἀπλοῦστα ἀντιπροσωπεύουν τὰς φυσικὰς δυνάμεις, παρίστανται οὕτως, ὥστε ἡ στάσις τῶν ἀποδίδει ἐκφραστικώτατα τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν τῶν δυνάμεων. Δι' αὐτὸ ἡ ἑλληνικὴ τέχνη δὲν εἶναι ἀπλῶς χαρακτηριστικὴ τέχνη ἑνὸς ἔθνους ἀλλ' εἶναι καὶ θὰ εἶναι αἰωνίως τέχνη ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος, τέχνη παγκοσμίου.

Ἐὰν λοιπὸν χορεύω γυμνὴ ἐπάνω εἰς τὸ ἐδαφος, λαμβάνω ἑλληνικὰς στάσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι φυσικαί.

Τὸ ὑψηλὸν γνῶρισμα κάθε τέχνης εἶναι τὸ γυμνόν. Ἡ ἀλήθεια αὐτὴ εἶναι σχεδὸν κοινῶς ἀνεγνωρισμένη. Ζωγράφοι, γλύπται καὶ ποιηταὶ δὲν παρεκκλίνουν. Μόνον ὁ χορευτὴς τὸ ἐλησιόνησε, αὐτὸς ὁ ὁποῖος περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον πρέπει νὰ τὸ ἐνθυμηταί ἀφοῦ τὸ ὄργανον τῆς τέχνης του εἶναι αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα.

Ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τῆς συμμετρίας τῶν τύπων του παρήχθη ἡ πρώτη, ἡ στοιχειώδης γνῶσις τοῦ ὠραίου. Ἡ νέα σχολὴ τοῦ χοροῦ πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν κίνησιν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἠμπορεῖ ν' ἀναπτύξῃ ἀρμονικῶς μετὰ τὸν τέλειον τύπον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τὸ τελειότατον ἀνθρώπινον σῶμα.

Διὰ τὸν χορὸν αὐτὸν τοῦ μέλλοντος θὰ ἐργασθῶ δὲν ἤξεύρω ὅμως ἀν εἶμαι ἱκανὴ πρὸς τοῦτο, ἀν ἔχω τὰς ἀπαιτούμενας ἰδιότητας. Ἴσως στεροῦμαι πνεύματος, ἰδιοφυΐας καὶ ἰδιοσυγκρασίας πρὸς τοῦτο. Ἀλλ' ἤξεύρω ὅτι κατ' ἔχω, τοῦ ὁποίου εἶμαι βεβαία ὅτι δὲν στεροῦμαι: θέλησιν. Ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ θέλησις κατορθώνουν πολλάκις περισσότερα παρὰ τὸ πνεῦμα, ἡ ἰδιοφυΐα καὶ ἡ ἰδιοσυγκρασία.

Καὶ τώρα θὰ σᾶς διηγηθῶ ἓνα μικρὸν μῦθον δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι νομίζουν χμαίραν τὰ λόγια μου:

Οἱ θεοὶ ἔβλεπαν ἀπὸ τὸν φεγγίτην τοῦ ἐργαστηρίου μου καὶ ἡ Ἀθηνᾶ εἶπε: «δὲν εἶναι ἔξυπνη, δὲν εἶναι διόλου ἔξυπνη: εἶναι μάλιστα πολὺ ἀνόητη».

Καὶ ἡ Δήμητρα ἐκύτταξε καὶ εἶπε: «κύτταξε τὸ παλιόπρᾶμα, τί ἀδύνατη ποῦ εἶναι! Δὲν μοιάζει τῆς βαθύκολπης κόρης μου, ποῦ παίζουν στὰ δάση τῆς Ἐλευσίως. Μπορεῖ κανεὶς νὰ μετρήσῃ κάθε ῥυτίδα τῆς. Μὰ τὴν ἀλήθεια, δὲν τῆς ἀξίζει νὰ παῖξῃ στὴ βαθύκολπῃ γῆ μου». Καὶ ἡ Ἴρις ἐκύτταξε καὶ εἶπε: «Κυττάξτε, τί δύσκολα ποῦ κινεῖται! Δὲν ἔχει οὔτε ἰδέαν ἀπὸ τὸν σφοδρὸν καὶ εὐθυμὸν χορὸν τῶν περρωτῶν ὑπαρξέων». Καὶ ὁ Πᾶν ἐκύτταξε καὶ εἶπε: «Τί! Νομίζει πῶς νοιώθει τὴν κίνησιν τῶν Σατύρων μου, τῶν χαριτωμένων κερασφόρων μου, ποῦ δίδουν ζωὴν εἰς τὰ δάση καὶ τὰ νερά;» Καὶ ἡ Τερψιχόρη ἐκύτταξε μετὰ περιφρονητικὸν βλέμμα: «Καὶ εἶναι χορὸς αὐτός; Τὰ πόδια τῆς κινεῖνται ἀπάνω-κάτω σὺν τὰ βαρεῖα βήματα νεροχελώνας».

Καὶ ὅλοι οἱ θεοὶ ἐγέλασαν. Κ' ἐγὼ ἐκύτταξα μετὰ θάρρος στὸν φεγγίτην καὶ εἶπα: «Ὁ ἀθάνατοι θεοί, ποῦ κατοικεῖτε ψηλὰ στὸν Ὀλυμπο καὶ ζῆτε ἀπὸ ἀμβροσίαν καὶ νέκταρ καὶ δὲν πληρώνετε νοῦν γιὰ τὸ ἐργαστήριόν σας οὔτε λογαριασμοὺς ψωμάδων, μὴ με κρίνετε τόσον αὐστηρᾶ! Εἶναι ἀλήθεια, ὦ Ἀθηνᾶ, ὅτι δὲν εἶμαι ἔξυπνη, καὶ τὸ μυαλό μου εἶναι σκοτισμένο, μὰ διαβάσω τὰ λόγια ἐκείνων ποῦ ἔχουν ἀτενίσει τὸ αἰώνιον κυανοῦν τῶν ματιῶν σου καὶ σκύβω τὸ ἀδειανό μου κεφάλι μετὰ προθυμίαν ἐμπρὸς εἰς τὸν βωμὸν σου! Κ' ἐξηκολούθησα: Ὁ Δήμητρα μετὰ τὸ ἅγιο στεφάνι, εἶναι ἀλήθεια πῶς δὲν θὰ μ' ἐπερναν στὴ συντροφιά τους τὰ ὠραῖα κορίτσια τῆς πολυτέρου σου γῆς, μὰ κύτταξε, ἐπέταξα τὰ σανδάλια γιὰ νὰ πατήσουν τὰ πόδια μου μετὰ σεβασμὸν τὴν ζώδειραν γῆν καὶ ἔψαλα τοὺς ἱεροὺς ὕμνους σου εἰς τοὺς βαρβάρους τῶν ἡμερῶν μας καὶ κατάρθωσα νὰ τοὺς ἀκούσουν καὶ νὰ τοὺς ἀγαπήσουν».

Καὶ σὺ, ὦ Ἴρις, μετὰ τῆς χουρὸς σου φτερούγες, εἶναι ἀλήθεια ὅτι αἱ κινήσεις μου εἶναι βαρεῖες, μὰ ἄλλοι ἀσέβησαν περισσότερον εἰς τοὺς νόμους τῆς βαρύτητος εἰς τοὺς ὁποίους σὺ μόνη, ὦ θεᾶ, δὲν ὑποτάσσουσαι. Καὶ τὸ πέταμά σου συνεπῆρε τὴν φτωχὴν μου

ψυχή και πολλές φορές προσευχήθηκα στην παρηγορήτρα εικόνα σου!

Και σύ, ὦ Πάν, ποῦ ἦσουν τόσο πονετικός για τὴν φτωχὴ ψυχή στο περιπλάνεμά της, σκέψου, καλέ, και για τὸ δικό μου ἔργο, για να χορέψω κ' ἐγὼ μιὰ φορὰ μέσα στα δάση σου.

Και σύ, ὦ θεὰ Τερψιχόρη, στῆλε μου λίγη παρηγοριά και δύναμη, να μπορέσω σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ να εὐαγγελίσω τὴ δύναμή σου και στον σκοτεινὸν ἀκόμη Ἄδη να χορέψω ἡ λαχταρισμένη μου ψυχή!

Και τότε εἶπε ὁ Ζεὺς: Τράβα μπροστά και ἐργάζου με τὴν εὐχή τῶν ἀθανάτων, και θὰ εἶναι εὐχαριστημένοι οἱ ἀθάνατοι μαζί σου ἀν προκόψης.

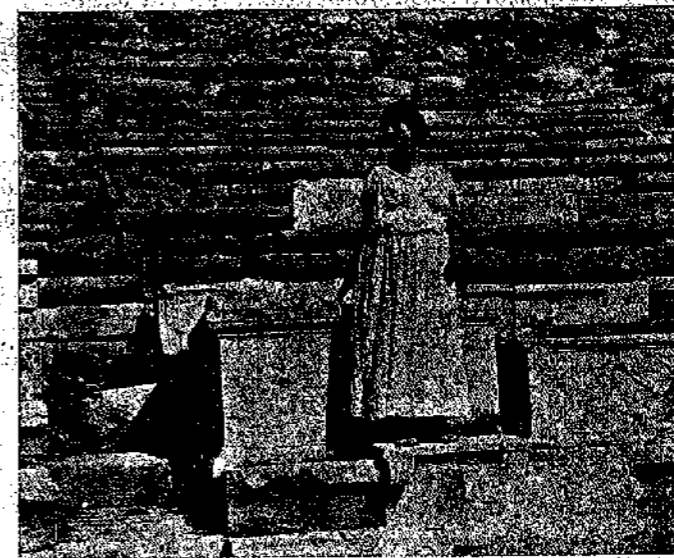
Θὰ ἐργασθῶ σοβαρά και ἀν ἦτο δυνατόν ὀλίγους ἐκ τῶν χορῶν μου ἢ και μίαν μόνον στῆσαι ν' ἀποδόσῃ ὁ γλύπτης ἐπάνω εἰς τὸ μάρμαρον, ὥστε να πλουτίσῃ ὁ τεχνίτης τὴν τέχνην του, ἢ ἐργασία μου δὲν θὰ πᾶν χαμένη. Καὶ ὁ ἕνας αὐτὸς τύπος θὰ ἦτο κέρδος δι' ἐμέ, θὰ ἦτο ἕνα βῆμα προσόδου διὰ τὸ μέλλον. Ὁ σκοπὸς μου εἶναι να θέσω τὰ θεμέλια νέας σχολῆς και τὰς βάσεις θεάτρου, εἰς τὸ ὁποῖον να μορφώνονται και ν' ἀναπτύσσονται τὰ κορίτσια εἰς τὴν τέχνην μου και να τελειοποιούνται, καθεμιά σύμφωνα με τὴν κλί-

Μις Δέγκαν.

σιν και τὸν ἔρωτά της. Δὲν θὰ διδάξω τὰ παιδιά να μιμῶνται τὰς κινήσεις μου, ἀλλὰ να δημιουργοῦν ἰδικὰς τῶν, νέας φυσικὰς κινήσεις δὲν θὰ τὰ βιάσω να γυμνασθοῦν εἰς ὠρισμένας κινήσεις, ἀλλὰ θὰ τὰ δδηγήσω ν' ἀναπτύξουν ἐκεῖνας τὰς κινήσεις αἱ ὁποῖαι ἐνυπάρχουν εἰς τὴν φύσιν τῶν. Ὅστις βλέπει τὰς κινήσεις ἑνὸς παιδιοῦ, δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀρνηθῆ ὅτι εἶναι ὠραία και εἶναι ὠραία διότι εἶναι φυσικὰ διὰ τὸ παιδί: ἀλλὰ και ὅλαι αἱ κινήσεις τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἠμποροῦν να εἶναι ὠραία εἰς κάθε ἀνάπτυξιν τῶν, ἐνόσω εὐρίσκονται ἐν ἀρμονίᾳ με τὸν βαθμὸν τῆς ὀριμότητος, σύμφωνα με τὸν ὁποῖον ἀναπτύσσεται και τὸ σῶμα. Πάντοτε ὑπάρχουν κινήσεις αἱ ὁποῖαι εἶναι ἡ τελεία ἔκφρασις τοῦ σώματος και τῆς ψυχῆς τοῦ ἀτόμου: Δὲν πρέπει λοιπὸν διὰ τῆς βίας να κάμωμεν κινήσεις αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι φυσικὰ. Κάθε ἔξυπνο παιδί θ' ἀπορήσῃ ὅτι εἰς τὸν χορὸν διδάσκονται κινήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀντιστρατεύονται πρὸς τὰς κινήσεις τὰς ὁποῖας θὰ ἔκαμνε ἕξ ἰδίας φυσικῆς ὀρμῆς και ἐμπνεύσεως.

Τοῦτο ἠμποροῦσε να φανῆ ζήτημα μικρᾶς σπουδαιότητος; ζήτημα διαφορᾶς ἰδεῶν περὶ τῆς σκηνακτικῆς ὀρχήσεως και τοῦ νέου χοροῦ. Ἀλλὰ πρόκειται τῆ ἀληθείᾳ περὶ πολὺ σπουδαιότερου: ὄχι μόνον περὶ ἀληθινῆς ἢ μὴ ἀληθινῆς τέχνης, — τοῦτο εἶναι ζήτημα τὸ ὁποῖον θίγει τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Πρόκειται περὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ γυναικεῖου φύλου, περὶ τῆς ὠραιότητος και τῆς υγείας, περὶ τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν ἀρχέγονον δύναμιν και περὶ τῶν φυσικῶν κινήσεων τοῦ γυναικεῖου σώματος. Πρόκειται περὶ τῆς ἀναπτύξεως τελειῶν μητέρων και τῆς γεννήσεως ὠραίων και υγιῶν τέκνων. Ἡ σχολὴ τοῦ χοροῦ τοῦ μέλλοντος θὰ ἀναπτύξῃ τὸ ἰδεῶδες γυναικεῖον κάλλος και θὰ γίνῃ μουσεῖον τῆς ζωντανῆς καλλονῆς. Ταξιδιώται, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται εἰς μίαν χώραν, θὰ εὐρίσκουν εἰς τὰς χορευτριάς τῆς τὴν ἰδεῶδη παράστασιν τῆς ὠραιότητος τῶν τύπων και τῶν κινήσεων. Ξένοι, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται σήμερον εἰς ὁποιαδήποτε χώραν τῆς γῆς και βλέπουν τὰς χορευτριάς, ἀποκομίζουσιν παράξενον ἐντύπωσιν τῆς ἰδεῶδους καλλονῆς τῆς χώρας. — Ἀλλ' ἀκόμη περισσότερον, ὁ χορὸς πρέπει, ὅπως κάθε ἄλλη τέχνη, ν' ἀπεικονίζῃ τὸν ὑψιστον βαθμὸν, εἰς τὸν ὁποῖον ἔφθασε ὁ πολιτισμὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Πιστεύετε λοιπὸν ὅτι ὁ χορὸς τῶν ἡμερῶν μας ἐκφράζει τὴν ὑψίστην ἀκμὴν τοῦ πολιτισμοῦ μας;

Ἡ Μις Δέγκαν εἰς τὸ θέατρον τοῦ Βάνγκου.

Διὰ τί αἱ κινήσεις τοῦ σημερινοῦ χοροῦ να εὐρίσκονται εἰς τοιαύτην ἀντίθεσιν με τὰς ὠραίας στάσεις τῶν ἀναγλύφων, τὰ ὁποῖα φυλάττομεν εἰς τὰ μουσεῖα μᾶς και μᾶς χρησιμεύουν πάντοτε ὡς τελεία ὑποδείγματα ἰδεῶδους καλλονῆς; Ἡ τὰ μουσεῖα μᾶς ἔχουν μόνον ἱστορικὸν και ἀρχαιολογικὸν ἐνδιαφέρον και ἰδρύθησαν δι' αὐτὸ και μόνον και ὄχι διὰ τὸ αἰώνιον κάλλος τῶν ἀντικειμένων τὰ ὁποῖα ἐγκλείουσιν;

Τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος δὲν ἀλλάσσει με τὸν συρμὸν ἀλλὰ μόνον με τὴν ἐξέλιξιν. Ἀναπολήσατε τὴν ἱστορίαν τοῦ ὠραίου ἀναγλύφου νεαρᾶς ῥωμαίας, τὸ ὁποῖον ἀνευρέθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Η'. και τὸ ὁποῖον διὰ τὸ κάλλος του ἐκίνησε τόσον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κόσμου, ὥστε οἱ ἄνθρωποι συνωθοῦντο διὰ να τὸ ἴδουν και ἀποδημῖαι ἐγίνοντο, ὡσὰν ἐπρόκειτο περὶ ἀγίου λειψάνου, μέχρι τοιοῦτοι μάλιστα βαθμοῦ, ὥστε ὁ Πάπας ἀνησυχῶν διὰ τὴν κυριολεκτικῶς ἀναστάτωσιν τοῦ λαοῦ του, τὸ ἔθαψε πάλιν εἰς τὴν γῆν.

Ἐδῶ θέλω να προλάβω μίαν παρεξήγησιν. Ἐξ ὧν εἶπα, ἠμπορεῖ κανεὶς να συμπεράνῃ ὅτι ὁ σκοπὸς μου θὰ ἦτο να ἐπαναφέρω τοὺς χοροὺς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων και ὅτι ὁ χορὸς τοῦ μέλλοντος θὰ ἦτο ἡ ἀναγέννησις τῶν ἀρχαίων χορῶν ἢ μᾶλλον τῶν χορῶν ἀγρίων φυλῶν. Ὁχι. Ὁ χορὸς τοῦ μέλλοντος θὰ εἶ-

ναι μία νέα κίνησις: θὰ εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ὀλης ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἐπαναφορά τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν χορῶν θὰ ἦτο και ἀδύνατος και περιττή: Δὲν εἶμεθα Ἑλληνες και δι' αὐτὸ δὲν ἠμποροῦμεν να χορεύσωμεν τοὺς ἑλληνικοὺς χορούς. Ὁ χορὸς τοῦ μέλλοντος θὰ γίνῃ πάλιν μία ὑψηλὴ θεησκευτικὴ τέχνη ὅπως και ὁ χορὸς τῶν Ἑλλήνων. Ἐὰν ἡ τέχνη δὲν λατρεύεται με θεησκευτικὴν εὐλάβειαν, δὲν εἶναι τέχνη ἀλλὰ καπηλεία.

Ἡ χορευτρία τοῦ μέλλοντος θὰ εἶναι γυναικὴ τῆς ὁποίας τὸ σῶμα και ἡ ψυχή ἔχουν ἀναπτυχθῆ τόσον ἀρμονικῶς, ὥστε ἡ κίνησις τοῦ σώματος θὰ εἶναι ἡ φυσικὴ γλῶσσα τῆς ψυχῆς. Ἡ χορευτρία δὲν θ' ἀνήκῃ εἰς ἕνα ἔθνος ἀλλ' εἰς ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα. Δὲν θὰ χορεύσῃ χοροὺς Νεραϊδῶν ἢ Λαίδων ἀλλὰ θὰ χορεύσῃ ὡς γυναῖκα εἰς τὴν ἀληθινὴν και ὑψηλὴν τῆς ἐμφάνισιν. Ὁ χορὸς τῆς θὰ ἐκφράξῃ τὴν ἐναλλάσσουσαν ζωὴν τῆς φύσεως και τὴν ποικιλίαν τῶν στοιχείων τῆς. Ἀπὸ κάθε μέλος τοῦ σώματος τῆς θ' ἀκτινοβολῆ τὸ πνεῦμα και θὰ ἐκφράξῃ εἰς τὸν χορὸν τῆς τὴν ἐλευθερίαν τῆς γυναικός. Ποῖον στάδιον τὴν ἀναμένει! Δὲν αἰσθάνεσθε ὅτι εἶναι πλησίον, ὅτι φθάνει ἡ χορευτρία τοῦ μέλλοντος; Θὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν γυναῖκα τὴν συνείδησιν τῆς μεγάλης δυνάμεως και τοῦ κάλλους τοῦ σώματος τῆς. Θὰ δεῖξῃ εἰς αὐτὴν τὴν σχέσηιν τοῦ σώματος τῆς με τὴν φύσιν και θὰ ἀνοίξῃ τὸν

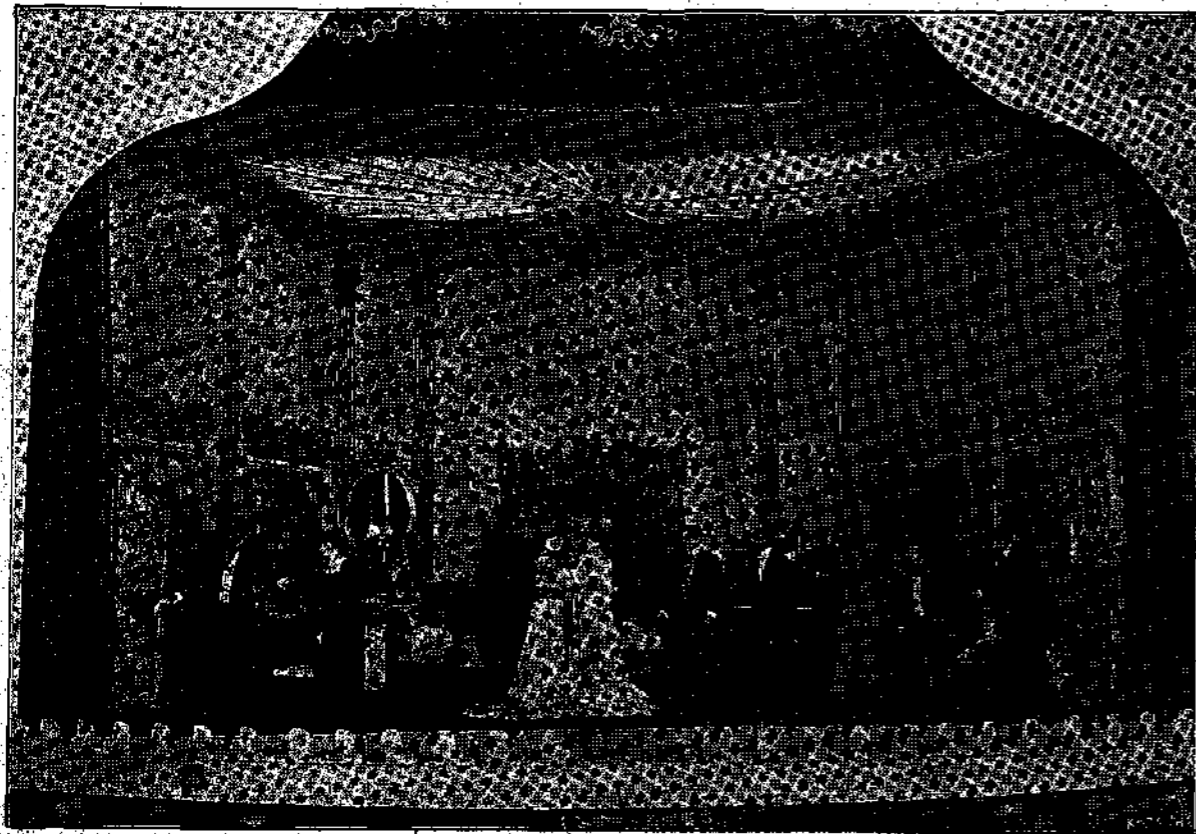
δρομόν εις τὴν γενεάν τοῦ μέλλοντος. Θὰ χορέψῃ τὸν χορὸν τοῦ σώματος, ὃ ὁποῖος ἀναθάλλει ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ ἀποϊάτου παρελθόντος. Ὅχι μὲ τὴν γυμνότητα τοῦ ἀρχαίου ἀνθρώπου, ἀλλὰ μὲ νέαν γυμνότητα, ἢ ὁποῖα δὲν θὰ εὐρίσκειται εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνάπτυξιν ἀλλὰ θ' ἀποτελεσθῆ δεσμὸν ἀρμονικόν.

Αὕτη εἶναι ἡ ἀποστολὴ τῆς χορευτρίας τοῦ μέλλοντος. Δὲν αἰσθάνεσθε ὅτι εἶναι πλησίον, δὲν τὴν λαχταράτε ὅπως καὶ ἐγὼ; Ἀνοίξετε τὴς τὸν δρόμον. Θὰ τῆς ἀνεγείρω ναόν, ὃ ὁποῖος θὰ τὴν περιμένῃ. Ἴσως δὲν ἐγεννήθη ἀκόμη. Ἴσως εἶναι ἀκόμη μικρὸ παιδάκι. Ἴσως, — τί χαρά! — θὰ μοῦ δοθῆ νὰ τὸ ὀδηγήσω εἰς τὰ πρῶτα τοῦ βήματα καὶ νὰ πρόσχω τὰς κινήσεις τοῦ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἕως ὅτου

ἀναπτυχθῆ καὶ ὑπερβάλῃ τὴν διδασκαλίαν μου. Αἱ κινήσεις τῆς θὰ ὁμοιάζουσι τὰς κινήσεις τῶν θεῶν, θ' ἀπεικονίζουσι τὰς κινήσεις τῶν κυμάτων καὶ τῶν ἀνέμων καὶ τὴν γέννησιν τῶν σωμάτων, τὸ πέταμα τῶν πουλιῶν, τῶν νεφῶν τὴν πορείαν καὶ τέλος τὰς σκέψεις τοῦ ἀνθρώπου περὶ τοῦ κόσμου τὸν ὁποῖον κατοικεῖ. Ναι, θὰ ἔλθῃ ἡ χορεύτρια τοῦ μέλλοντος, θὰ ἔλθῃ σὰν τὸ ἐλεύθερον πνεῦμα τοῦ ὁποῖου θὰ κατοικῆ εἰς τὸ σῶμα τῆς ἐλευθέρας γυναικὸς τοῦ μέλλοντος. Θὰ εἶναι ὠραιότερα κάθε ἄλλης γυναικὸς, ποῦ ὑπῆρξε ποτέ. Ὄραιότερα καὶ τῆς Αἰγυπτίας καὶ τῆς Ἑλληνίδος καὶ τῆς Ρωμαίας τῶν πρώτων χρόνων, ὠραιότερα ὅλων τῶν γυναικῶν τοῦ παρελθόντος! Γνώρισμά της θὰ εἶναι: Πνεῦμα ὑψηλὸν εἰς ἐλεύθερον σῶμα!

ISADORA DUNCAN

Μετάφρ. Γ. Βαρούνη

ΘΕΑΤΡΟΝ «ΝΕΑ ΣΚΗΝΗ»

Η ΝΥΦΗ ΜΟΥ

KNUT HAMSUN

ΠΑΝ

Μυθιστόρημα

Ὁ «Πάν» τοῦ ὁποῖου ἀρχίζομεν τὴν μετάφρασιν, ἀποτελεῖ τὸ κυριώτατον σημεῖον εἰς τὴν φιλολογικὴν ζωὴν τοῦ Κνουτ Χάμσουν. Ἡ ἐμφάνισις του ἦτο ἀληθινὸς θρίαμβος διὰ τὸν Νορβηγὸν συγγραφεύ. Ὁ Κνουτ Χάμσουν ἀφανῆς ἀκόμη, μετὰ τὸ πρῶτον του βιβλίον «Hjorden» ἐκδοθὲν τὸ 1878 — ἦτο τότε δεκαεννέα ἐτῶν — ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τύχην εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Τὸ 1888 ἐπανέρχεται εἰς τὴν Νορβηγίαν καὶ μετὰ δύο ἐτῆ δημοσιεύει εἰς τὸ περιοδικὸν «Νέα Γῆ» τὸ μυθιστόρημά του «Πεῖνας», τὸ ὁποῖον ἔγινε δεκτικὸν μὲ ἐνθουσιασμόν ἐκ μέρους τῆς κριτικῆς καὶ ἐκ μέρους τοῦ κοινῶ. Μετὰ δύο νέα του μυθιστορήματα «Τὰ Μυστήρια» καὶ τὸν «Συντάκτην Λόγκκε», ἡ πρόδοσις τοῦ συγγραφεύς καταφαίνεται εἰς «Τὴν Νέαν Γῆν» ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπροξένησε πολλὴν αἰδοῦσιν εἰς τὴν Νορβηγίαν. Ἡ «Βικτωρία» ἀποτελεῖ ἐπίσης σταθμὸν σημαντικὸν εἰς τὸ φιλολογικὸν του στάδιον.

Ὡς διηγηματογράφος ἐξέδοκς τὸ 1897 τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Siesta», ὡς δραματικὸς δὲ συγγραφεύς ἔγραψε «Πρὸ τῶν πυλῶν τῆς βασιλείας» τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ πρόλογος τῶν δύο μεταγενεστέρων του θεατρικῶν ἔργων «Παιγνίδι τῆς ζωῆς» καὶ «Λυκόφως» κατόπιν δὲ τὸν «Μοῦσικον Βέντ» ἑμμετρον δράμα παραβαλλόμενον πρὸς τὸν «Περ Γκντ» τοῦ ἴψου.

Ἡ ἀπλότης τῆς ἀφηγήσεως καὶ ἡ ζωηρὰ διαγραφή τῶν χαρακτήρων, αἱ ἀπείρητοι ἀριστοτεχνικαὶ γραμμαὶ μὲ τὰς ὁποίας ζωγραφίζεται τὸ δράμα εἰς ἕνα νέον πλαίσιον, αἱ φρασιταὶ περιγραφαὶ τῆς φύσεως τῶν βορείων χωρῶν, καὶ ἡ ἐξέλιξις τοῦ δράματος, ἐγκλινοῦσα τὸ πάθος μέσα εἰς ἀρελεῖς σκηναίς, εἶναι τόσα στολλήματα τοῦ ἀριστοτεχνικῆτος τοῦ Κνουτ Χάμσουν.

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΛΟΧΑΓΟΥ ΘΩΜΑ ΓΚΛΑΝ

Εἶνε μερικὸς καιρὸς ποῦ δὲν παύω νὰ συλλογίζωμαι τῆς ἀνύχτωτες καλοκαιρινῆς ἡμέρας τῆς Νορλανδίας. Καὶ μοῦ ἔρχονται στὸν νοῦ, αὕτη τῆ στιγμή, σὰν νὰ βρισκομαι ἀκόμα στὸ καλυβάκι, ποῦ εἶχα διαλέξει γὰ κατοικίαν μου, καὶ στὸ δάσος ποῦ ἀπλωνότανε ἀτελείωτο πίσω του. Γράφω γιὰ νὰ σκοτῶνω τὸν καιρὸ μου. Οἱ ἡμέρες μοῦ φαίνονται πῶς ἀγοκυλοῦν χωρὶς τέλος καὶ ὁμῶς δὲν ἔχω καμμίαν ἀφορμὴ νὰ εἶμαι μελαγχολικὸς καὶ περῶν χαρούμενα τῆ ζωῆ μου. Εἶμαι εὐχαριστημένος καὶ τὰ τριάντα μου χρόνια δὲν με βαραίνουν καθόλου. Χθὲς κάποιος μοῦστελε δύο φτερά πουλιοῦ, πράσινα. Ἐφθάναν ἀπὸ μακρὰ σ' ἕνα δέμα, μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ ταχυδρομείου, βουλωμένο μὲ ὄσιες — δῶρο ποῦ δὲν τὸ περιμένα. Αὐτὰ τὰ δύο φτερά, μὲ τὸ διαβολικὸν πράσινο χρῶμα, μοῦ προξένησαν μιὰ ἐξαιρετικὴ εὐχαρίστησι. Μὲ λίγα λόγια ἡ μόνη μου σκοτούρα εἶνε ἕνας πόνος στὸ ἀριστερὸν ποδάρι, ἀπὸ μιὰ πληγὴ σφαιρίας. Ὁ πόνος μὲ πιάνει πότε-πότε ἢ πληγὴ μου ἔχει κλείσει ἀπὸ καιρὸ.

Θυμοῦμαι ὅτι πρὸ δύο χρόνων ὁ καιρὸς μοῦ φαινότανε πῶς περνοῦσε γρηγορώτερα. Τὸ καλοκαίρι εἶχε περάσει, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω.

Ἐδῶ καὶ δύο χρόνια, στὰ 1855 — μοῦ κάνει εὐχαρίστησι νὰ μιλῶ γιὰ τὸ περιστατικὸ αὐτὸ — μοῦ ἔτυχε μιὰ ἱστορία, ποῦ δὲν τὴν φανταζόμουν. Λησιμόνησα πολλὰ σχετικά πράγματα, ἐξαιτίας ποῦ δὲν τὰ ξανασυλλογίσθηκα ἀπὸ τότε, θυμοῦμαι ὁμῶς πολὺ καλά, ὅτι οἱ νύχτες ἦσαν καθαρῶτατες. Ὅλα σχεδὸν ἦσαν παράξενα τότε, ἢ νύχτα ἀπαρόλλακτη μὲ τὴν ἡμέρα, χωρὶς ἄστρο-στὸν οὐρανὸ. Οἱ ἀνθρώποι ποῦ ἐβλεπα εἶχαν κάτι τι ἰδιαίτερο καὶ διαφορετικὸ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Μία νύχτα, κάποτε, ἔφθανε νὰ τοὺς δώσῃ τὴν ἀκμὴ καὶ τὴν ὠραιότητα τῆς νεότητος. Δὲν ἦσαν μάγια ὅλα αὐτὰ, βέβαια, τέτοιο προῦγμα ὁμῶς δὲν τὸ εἶχα ξαναδαίει ποτέ μου.

Σ' ἕνα μεγάλο σπίτι λευκὸ, στὸ περιγιάλι, συναντοῦσα συχνὰ ἕνα πρόσωπο, ποῦ γιὰ μερικὸ καιρὸ, κατεῖχε ὅλους μου τοὺς λογισμούς. Τώρα δὲν τὸ πολυσυλλογίζομαι αὐτὸ τὸ πρόσωπο, κοντεῦω μάλιστα νὰ τὸ ξεχάσω ἐντελῶς. Ἐξ ἐναντίας ὅλα τὰ ἄλλα μένονν ζωηρὰ στὸ μυαλό μου, οἱ φωνῆς τῶν θαλασσινῶν πουλιῶν, τὰ κυνήγια μου στὸ δάσος, οἱ νύχτες μοι, οἱ ζεστες ὥρες τοῦ καλοκαιριοῦ. Ἐπειτα τὸ πρόσωπο αὐτὸ τὸ γνώρισα ἀπὸ μιὰ ἐξαιρετικὴ περίστασι, καὶ χωρὶς αὕτη, δὲν θάμνε οὔτε μιὰν ἡμέρα στὴ μνήμη μου.

Από το σπιτάκι μου παρατηρούσα τα νησάκια και τους βράχους στην άκρη της θάλασσας, της κορυφής των βουνών με το γαλάζιο χρώμα τους. Πίσω από το καλυβάκι μου ήτο το δάσος, ένα απέραντο δάσος. Μία χαρά, μία ευχαρίστησις μοναδική μου έρχότανε από της ευωδίας που σκορπούσαν οι ριζές και τα φύλλα, από το άρωμα του ρετινιού, ένα άρωμα παχύ σαν από μεδούλι. Η ψυχή μου αναπαύοντανε κάτω από τα μεγάλα δένδρα, δε καθέτι μέσα μου γινότανε αρμονία και δύναμις. Περιπατούσα καθημέρα με τον Αϊσωπο στα δασωμένα ύψώματα και η μόνη μου εδμή ήτον να μπορούσα να εξακολουθήσω αιωνίως τους καθημερινούς αυτούς περιπάτους στο χιόνι και τη λάσπη. Ο μόνος μου σύντροφος ήτον ο Αϊσωπος. Σήμερα με συντροφεύει η Κόρα εκείνον τον καιρόν όμως είχα τον σκύλλο μου τον Αϊσωπο, που τον σκότωσα άργότερα.

Συχνά το βράδυ, όταν γύριζα από το κνήγι, η γλυκιά ήσυχία του σπιτιού πλημμυρούσε το σώμα μου ή μάλλον έδονούσε όλη μου την ύπαρξη μ' ένα γλυκύτατο νανούρισμα. Με τον Αϊσωπο λογαριάζαμε συχνά την ετυχία, που χαιρόμαστε. — Χμ! δεν ανάβουμε τώρα τη φωτιά να ψήσωμε κανένα πουλί; . . . Τί λές;. Και όταν όλα τελείωναν, όταν τελειώναμε το φαγι, ο Αϊσωπος πήγαινε στη γωνιά του, εγώ ξαπλωνόμουν στο κρεβάτι και κάπνιζα την πίπα μου, με το αυτί καρφωμένο στα μουρμουρητά του δάσους. Τα έλαφρά φυσήματα του ανέμου μούφερναν τη φωνή κανενός πουλιού, κανένα άλλο σημάδι ζωής.

Συχνά μου έτυχε ναποκοιμηθώ με τα ρούχα μου και να με ξυπνήσουν μόνο τα κραξίματα των θαλασσινών πουλιών. Από το παράθυρο αντίφραζα τα μεγάλα λευκά οικοδομήματα του λιμένος, το κρηπίδωμα του Σίριλουνδ, το μαγαζάκι που άγόραζα ψωμί. Κάποτε έμενα σαν έκοτατικός, όταν συλλογιζόμουν πως είχα εύρει, μέσα σ' εκείνο το καλυβάκι, μπροστά στο απέραντο δάσος.

Ο Αϊσωπος τίνιζε το μακρύ, λεπτοκαμωμένο του σώμα και τα κουνουνάκια του λαιμοδέτη του καμπάνιζαν. Έπειτα κουνούσε την ουρά του με χασμουρητά. Έγώ κοιμώμουν τρεις-τέσσερες ώρες και ξυπνούσα άναπαυμένος και χαρούμενος.

Πολλές νύχτες πέρασαν έτσι.

B

Ο χειρότερος καιρός του κόσμου δεν είναι

καθόλου δυσάρεστος. Μία παιδική χαρά γεμίζει την ψυχή μας της βροχερές ήμέρες. Απομονώνεται ο άνθρωπος και θέλει να κρατήσει για τον εαυτό του μονάχα την κρυφή του ετυχία. Πνίγει μέσα του κάτι μικρά γέλια ήδονής, που θέλουν να ξεσπάσουν, όταν κυττάξη τριγύρω του. Τί συλλογίζεται τάχα κανένας; Ένα φωτεινό τζάμι, μίαν άκτίνα ήλιου στο παράθυρο, ένα βλέμμα γρήγορο προς κάποιο ποταμάκι, προς κάποια γαλανή γωνίτσα τουρανού. . . και δεν χρειάζεται τίποτε περισσότερο κάποτε.

Άλλοτε πάλι τα πιο άπροσδόκητα γεγονότα δεν έχουν την δύναμη να μας βγάλουν από τη νόρη μας. Μέσα στην άψη του χορού μένομε ψυχροί και αδιάφοροι. Η πηγή της χαράς και της μελαγχολίας κρύβεται βαθειά μέσα μας.

Θυμούμαι κάποιαν ήμέρα. Είχα τραβήξει ως την άκρογαλιά. Η βροχή μ' έπιασε ξαφνικά. Έπληγα και χώθηκα σ' ένα υπόστεγο και μουρμούριζα κάποιο τραγουδάκι να σκοτώνω την ώρα. Ο Αϊσωπος ξαφνα τέντωσε ταυτιά του. Έπαισα το τραγουδί μου κ' έπροσπάθησα νακούσω τί τρέχει: άκούονται φωνές απέξω, άνθρωποι πλησιάζουν. . . Τί τρέχει; Ένα τυχαίο πράγμα, δλωσδιόλου τυχαίο. . . Δύο άνδρες κ' ένα κορίτσι μπαίνουν στο υπόστεγο γελούν και φωνάζουν:

— Γρήγορα! Να χωθούμε έδω.

Σηκώθηκα. Ο ένας άνδρας φορούσε ένα πουκάμισο άκολόριστο, τσαλακωμένο από το μούσχεμα της βροχής, επάνω στο πουκάμισό του ήτο καρφωμένη μία διαμαντένια καρφίτσα. Φορούσε μακρόνυλα, μυτερά σκαρπίνια σαν λιμοκοντόρος. Τον έχαιρέτησα: ήτον ο κ. Μάκ, ο έμπορος του Σίριλουνδ, τον εγνωρίζα γιατί τον είχα ιδεί άλλοτε στο μαγαζάκι που άγόραζα το ψωμί μου. Με είχε μάλιστα προσκαλέσει στο σπίτι του, αλλά έως τώρα δεν είχα πάει να του κάμω επίσκεψη.

— Όρα καλή! έλε, καθώς με είδε. Έδω έχομε και γνωριμιές βλέπω. Λογαριάζαμε να πάμε έως το μύλο, μα την επάδαμε κ' εγυρίσαμε πίσω. . . Τί καιρός! . . . Πότε θα σάς ιδούμε λοιπόν στο Σίριλουνδ; Τί λέτε, κύριε λοχαγέ;

Μου παρουσίασαν τον μικρό κύριο με τα μαύρα γένεια, που ήτο μαζί του, ένα γιατρό των περιχώρων.

Το κορίτσι εσήκωσε το βέλο του λιγάκι και κάτι έλε στον Αϊσωπο. Παρατήρησα ότι η ζακέτα της ήτο ξαναβαμμένη, όπως εφαινότανε

από την φόδρα και της κουμπότρυπες. Ο κ. Μάκ μου παρουσίασε και την νέα: ήτον η κόρη του και την έλεγαν Έδουάρδα.

Η Έδουάρδα μούρριξε μία ματιά ανάμεσα από το βέλο. Έπειτα γύρισε πάλι προς το σκυλί και διάβασε την επιγραφή επάνω στο κολλάρο του:

— Αϊσωπο σε λένε λοιπόν. . . Γιατρέ, ποιος ήτον ο Αϊσωπος; Θυμούμαι μόνον ότι έγραφε παραμύθια. Δεν ήτο από τη Φρυγία; Δεν ξέρω τίποτε περισσότερο.

Ένα παιδάκι εκεί, ένα παληκοκόριτσο. . . Ητο ψηλή, άσημάτιστη άκόμεη και φαινότανε ως δεκαπέντε ή δεκαέξ έτών τα χέρια της μακρὰ και μελαχροινά, χωρίς χειρόκτια. Ίσως την ήμέρα εκείνη να είχε κυττάξει σε κανένα λεξικό την λέξη: Αϊσωπος για κάθε ένδεχομενον.

Ο κ. Μάκ μου έκαμε μερικές ερωτήσεις για το κνήγι και της χαράς του, με ρώτησε τί πουλιά έσοκότωνα περισσότερο. Μου έιπε ότι έχει στην διάθεσί μου ένα από τα πλοία του και ότι δεν είχα παρά να τον εδοποιήσω, όταν ήθελα. Ο γιατρός δεν έβγαλε τσιμουδιά. Όταν χωρισθήκαμε είδα ότι κούτσαινε λιγάκι και ότι άκουμπούσε σ' ένα μαστουνί.

Έγυρίσα στο σπίτι μου με το ίδιο βαρετό κέφι, μ' ένα αδιάφορο τραγουδάκι μέσα από τα δόντια μου. Η συνάντησις αυτή μέσα στο υπόστεγο δεν μου είχε κάμει καμμίαν έντυπωσι. Εκείνο που μου έμενε έντυπωμένο στο μυαλό μου ήτο το τσαλακωμένο πουκάμισο του κ. Μάκ, με τη διαμαντένια καρφίτσα, που είχε τόσο άσχημα νερά.

Γ

Μπροστά στο καλυβάκι μου ήτο μία πέτρα, μια ψηλή στακτιά πέτρα. Μου φαινότανε ή πέτρα αυτή σά μια φιλική φυσιογνωμία, σαν να με κύταζε και να μ' ανεγνώριζε όταν ερχόμουν στο σπίτι. Όταν έβγαίνα το πρωί, περνούσα κοντά από την πέτρα. Ένόμιζα πως άφίνα ένα φίλο, ένα φίλο που θα περιέμενε την επιστροφή μου.

Το κνήγι άρχιζε στο δάσος. Κάποτε χτυπούσα κάτι τι, κάποτε τίποτε.

Πέρα από τα νησιά, ή θάλασσα αλλάνετο σ' ένα βαρύ κατάχλιασμα. Την καμάρανα μακρὰ επάνω από τα ύψώματα. Με την μουνάτσα τα πλοία έμεναν καρφωμένα στη θέσι τους. Το ίδιο πανάκι φαινότανε δύο και τρεις

ήμέρες, μικρό και λευκό, σαν γλάρος επάνω στα νερά. Μα μόλις έπαινε ο άνεμος, τα μακρυνά βουνά μαύριζαν, ή μπόρα ξεσπούσε και το θέαμα της σερραξέως των στοιχείων ετυλιγότανε όλο μεγαλειό στα μάτια μου. Ούρανός και γη εγίνοντο ένα μέσα στην κοσμοχαλασία, ή θάλασσα φούσκωνε με σπασμούς και τα κύματά της έπερναν σχήματα ανθρώπων, άλλων ή άνέμιζαν ψηλά σαν σημαίες. Καθώς ήμουν απαγκισσμένος κάτω από ένα βράχο, ο νοός μου πετούσε έδω κ' εκεί, οι χορδές της ψυχής μου τέντωναν όλες. Ο Θεός ξέρει, έλεγα μέσα μου, τί γίνεται μπροστά στα μάτια μου.

Γιατί ή θάλασσα σκάβει αυτή την άβυσσο μπροστά μου; Μήπως βλέπω αυτή τη στιγμή το κέντρον του πλανήτου μας, που όλο ανακατεύεται και βράζει; Ο Αϊσωπος φαινότανε άνήσυχος ύψωνε τα ρουθούνια του και μύριζε τον άέρα, στενοχωρημένος τα πόδια του έτρεμαν. Και καθώς εγώ δεν του μιλούσα, έάπλωνε ανάμεσα στα πόδια μου και κύτταζε μαζί μου τη θάλασσα. Ούτε φωνή, ούτε λαλιά ανθρώπου, τίποτε άλλο παρά ή ταραχή των στοιχείων. Κάτω χαμηλά, μια ξερα ξεχώριζεν ξερημη, μισσοκελασμένη από τα νερά. Όταν κανένα μεγάλο κύμα την χτυπούσε, πηδούσε ξεφρανα έξω από το νερό και ψήλωνε σαν θαλάσσιος θεός — ένας θεός που έβγαίεν απ' την άβυσσο με το νεροστάλακτο κορμί του, να καμαρώση την πλάσι και ξερονούσε άφρους δλοτρόγυρα, και τα μαλλιά του και τα γένεια του στριφογύριζαν σά ρόδα γύρω από το κεφάλι του κ' έπειτα πάλι ξαναβουτούσε στα κύματα.

Μέσα στην άψη της μπουράσκας ένας μικρός, μαύρος καπνός ζύγωνε στο άκρογαλιά.

Το άπόγευμα όταν έφθασα στο μύλο, το μικρό, μαύρο βαποράκι ήτο στο λιμάνι. Ητο το ταχυδρομικό βαπόρι. Ένα πλήθος κόσμου ήσαν μαζωμένοι στην προκυμαία, να το ιδούν από κοντά. Μου έρχότανε στον νοού μου ότι όλοι αυτοί οι άνθρωποι είχαν πέρα και πέρα γαλανά μάτια. Κατά τα άλλα ήσαν έντελώς διαφορετικοί ο ένας από τον άλλον. Λίγο μακρύτερα στεκότανε μία νέα μ' ένα άσπρο μάλλινο μαντύλι στο κεφάλι. Το μαντύλι αυτό ξεχώριζε φαντακτερά επάνω στα μαύρα της μαλλιά. Με είδε καλά-καλά αποπάνω ως κάτω, κύτταξε τα πέτσινα ρούχα μου, το τουφέκι μου και ξαφνίσθηκε όταν της είπα: «Έπρεπε πάντα να φορής αυτό το άσπρο μαντύλι σου»

πάει τρέλλα». Την στιγμή αυτή ένας άνδρας χονδροκαμωμένος, με μία ναυτική πουκαμίσια Ισλανδική, την πλησίασε. Ήτον φαίνεται κόρη του. Τόν γνώριζα αυτόν τον χονδρο άνθρωπο ήτο σιδηρουργός σ' εκείνο το μέρος και πρό' ολίγων ημερών μου είχε μάλιστα διορθώσει ένα από τα τουφέκια μου.

Η βροχή και ο αέρας λυώσανε τα χιόνια. Ένας άνεμος εχθρικός και κρύος φύσηξε επάνω στη γη τα σάπια κλαδιά τριζοβολούσαν, τὰ κοράκια έκραζαν κοπάδιαστα. Δέν εκράτησε πολύ ένα πρωί ο ήλιος φάνηκε πίσω από το δάσος. Όταν ο ήλιος ανατέλλη, μια άκτίνα χαράς περνά δλόκληρο το σώμα μου. Πέρνω το τουφέκι στον ώμο μ' ένα ξεσπασμα σιωπηλής ευθυμίας.

Δ

Εβρισκα τότε αφηνονο κυνήγι. Χτυπούσα δ.τι ήθελα λαγούς, αλιαετούς, αγριόκοτες. Αν μου τύχαινε να βρω στο περιγιάλι κανένα θαλασσοπούλι, καθισμένο σε καμμά πετρα, το χτυπούσα και αυτό. Ήτον ωραίος καιρός. Η ημέρα μεγάλωνε, ο αέρας ήτον καθαρός. Έκανα της προμηθειές μου για δυο ημέρες και τραβούσα στα κορφουβούνια εκεί απαντούσα Λάπωνας που μου έδιναν μικρά κεφαλοτύρια, πουχαν γεύσι χορτασιού. Έπήγαινα συχνά. Στόν γυρισμό μου χτυπούσα δ.τι πουλι μου τύχαινε μπροστά μου και το έχωνα στον σάκκο μου. Έπειτα καθόμουν κ' έδεναν τον Αίσωπο. Ένα μίλι μακριά έβλεπα τη θάλασσα. Τα πλάγια του βουνού ήσαν υγρά και μαύρα, από τα νερά που κυλούσαν σε μικρά ρυάκια μ' ένα ελαφρό κελάδημα. Με το φλοίσβημα των ρυακιών οι ώρες περνούσαν γρηγορότερα κ' έμενα έτσι καιρό κ' εκαμάρινα τη φύσι. Συλλογίζομουν: ή αδιάκοπη αυτή νότα λείπει τον ήχο της χωρίς κανείς να την ακούη. . . Κανείς δέν την προσέχει και όμως εξακολουθεί το κελάδημά της. . . Το βουνό δέν μου φαινότανε τώρα ξημά, μ' αυτό το μουρμούρισμα. Πολλές φορές πάλι: μία φοβέρα βροντής τραντάζε το χώμα. Ένας βράχος ξεκολλούσε από τον βράχο και κατακυλούσε ως στη θάλασσα, αφίνων πίσω του μια πλατειά κορδέλα από σκόνη σαν καπνό. Ο Αίσωπος σηκώανε τα ρουθούνια του στον αέρα και μύριζε ξαφνισμένος κάποιαν άσυνείδητη μυρωδιά. Μια τουφεκιά, μια δυνατή φωνή μπορούσε να ξεκολλήση ένα μεγάλο κομμάτι βράχο, από το

βουνό, που τα χιόνια λύνοντας τούτρωγαν και του ροκάνιζαν της κουφάλες.

Περνούσε καμμά ώρα και περισσότερο. Ο καιρός πετούσε. Έλυνα πάλι τον Αίσωπο, ξεριγγα τον σάκκο μου στον ώμο και ξανάρχιζα τον δρόμο. Η ημέρα έπεφτε. Κάτω από τα δένδρα εβρισκα το γνώριμο μονοπάτι, το στενό, με τα παράξενα στριφογυρίσματά του. Ακολουθούσα σιγά-σιγά, τους γύρους του άμεριμνος, γιατί κανένας δέν με περίμενε στο σπίτι. . . Έπλανώμουν στο ήσυχο δάσος, όπως μου κάπνιζε, σαν βασιληάς. Όλα τα πουλιά είχαν βουβαθεί και μόνο το νυχτοπούλι κελάιδουσε το μονότονο κελάιδισμά του.

Ένα απόγευμα, καθώς έβγαινα από τα πυκνά δένδρα, είδα δύο ανθρώπους που περπατούσαν μπροστά μου. Τους πλησίασα και ανεγνώρισα την Έδουάρδα με τον γιατρό. Τους χαιρέτισα. Ήθελαν να τους δείξω το τουφέκι μου, τον διαβήτη μου, την τσάντα μου. Τους προσκάλεσα ναρθουν στο καλύβι μου και μου υποσχέθηκαν ναρθουν καμμά μέρα.

Βράδυνασε γυρίζω στο σπίτι μου, ανάβω τη φωτιά μου και ψήνω ένα πουλι για το δείπνο μου. Αύριο ο ήλιος θάναταιλη πάλι.

Τώρα από παντού, όλοτορύρα, σιγαλιά και άκνησία. Σκυμμένος στο παράθυρό μου κυτάζω. Μία αντανάκλασις φαντασμαγορική απλώνεται στους άγρους και το δάσος. Ο ήλιος που βασίλευε, άφισε πίσω του στον όριζοντα μια κόκκινη βαφή, παχειά σα λάδι. Ο ουρανός πέρα-πέρα μονόχρωμος και καθαρός. Βύθισα τα μάτια μου στο γαλήνιο αυτό άπειρο μ' ένα αίσθημα παρόμοιο σαν να εκαμάρινα τα τριόβαθα της Πλάσεως. Η καρδιά μου χτυπούσε ζωηρά μέσα στο άδειο διάστημα, σαν νάντικρυφα μια γνώριμη και αγαπημένη τοποθεσία. Και συλλογίζομουν: Γιατί ο όριζων στολίζεται αυτό το βράδυ με πασχαλιές και χρυσάφια; Μήπως είναι τάχα καμμά γιορτή εκεί ψηλά, στους κόλπους του σύμπαντος, μεγάλη γιορτή, με συνωδίες μουσικής από τους κόσμους των άστρων, με βαρκούλες που περνούνε άράδα-άράδα στα ποτάμια; . . Έτσι μου φαινότανε! . . Με τα μάτια κλειστά ακολουθούσα το πέρασμα των πανιών και στον άφρο του λογισμού μου γλυστρούσαν ιδέες αλλοιώτικες, πολλές, μία-μία.

Πολλές ημέρες πέρασαν έτσι.

Περπατούσα, βλέπων το χιόνι που έλυωνε σιγά-σιγά και της παγωνιές που ράγιζαν και ξεκολλούσαν. Ήμέρες δλόκληρες ξεχνούσα να

δειάσω το τουφέκι μου, έφθανε να είχα κάτι να φάγω στο καλύβι μου περπατούσα σαν χαζός, χωρίς να καταλαβαίνω το πέρασμα της ώρας. Παντού κάτι τι εβρισκα να μελετήσω, κάτι τι να φυλακασθώ. Ημέρα με την ημέρα έλλαζαν όλα τριγύρω μου και αυτές οι λυγαριές κ' οι κουμαριές εφαινοντο σαν να περιμένουν την άνοιξη. Ο νερόμυλος ήτον ακόμα σκλάβος μέσα στους πάγους ή γη όμως όλοτορύρα ήτον σκαμμένη από τα πόδια των ανθρώπων, που από χιόνια και χιόνια κουβαλούν στη ράχι τους τα σακιά, τα γεμάτα από αλεύρι. Έπάνω στους τοίχους του μύλου ήσαν γραμμένα άρχικα ψηφία και ήμερομηνίες θαρούσα πώς μ' ετριγύριζαν άνθρωπινες μορφές.

Τί τα θέλεις!

Ε

Θά εξακολουθήσω να γράφω; Όχι, όχι! Λίγο, άκόμη, γιατί με το να διηγηθώ πώς ήρθε ή άνοιξις πρό' δυο ετών και ποιά όφι είχαν οι άγροί, ο καιρός θά μου φανή συντομώτερος. Πρώτα-πρώτα ή γη και το νερό είχαν μια μυρωδιά από θειάφι, εξαιτίας από τα παλαιά φύλλα, που σάπιζαν στο δάσος. Οι καρνακιές κουβαλούσαν μικρά κλαδίκια για να χτίσουν της φωλιές τους. Υστερα από λίγες ημέρες τα ποταμάκια εφούσκωσαν και σιεπάσθησαν από άφρους που και που φάνηκαν μερικες πεταλούδες: τα ψαράδικα καικια ετοιμάσθησαν για φρενγάλα. Τα δύο γιάτ του έμπορου έφθασαν φορτωμένα ψάρι κ' έριξαν την άγκυρά μπροστά στο μεγαλύτερο από τα νησάκια. Το νησάκι γέμισε από ανθρώπους που πηγαينوήρχοντο για το ξέραμα των ψαριών. Όλ' αυτά τάβλεπα από το παράθυρό μου.

Ο θόρυβος δέν έφθανε ως το σπίτι μου ήμουν με τα σωστά μόνος μου. Πότε-πότε κανένας διαβάτης περνούσε. Μιάν ημέρα ήτον ή Έβα, ή κόρη του σιδηρουργού, με κάτι τσεπράδες που είχε βγάλει στη μύτη.

— Που πάς; τη ρώτησα.

— Στο δάσος, μου αποκρίθηκε σιγαλά.

Κρατούσαν ένα σχοινί για να δέση ξύλα. Είχε πάλι το λευκό μαντύλι στο κεφάλι. Την ακολουθήσα με το βλέμμα, αλλά δέν εγύρισε να με ιδή.

Πολλές ημέρες πέρασαν χωρίς να ιδώ κανένα.

Η άνοιξις προχωρούσε, το δάσος άρχισε να

ντύνεται με τάνοικτά του χρώματα. Ήτον μια χαρά να βλέπη κανένας της τοίχες να χαιροτούν με μικρές φωνούλες τον ήλιο από της κορυφές των δένδρων. Συχνά σηκωνόμουν από της δύο το πρωί για να συμεριθώ την εδθυμία που μεδούσε τα ζωα στην άνατολή του ήλιου.

Μά κ' εγώ δέν πήγαινα πίσω με την άνοιξη το αίμα μου χτυπούσε ζωηρά στις άρτηριές μου, με χρόνο έμβατηρίου. Καθισμένος στο καλυβάκι μου σκέφθηκα να ριξω μια ματιν στα εργαλεία του ψαρέματος: μα ούτε το κούνησα καθόλου, καθόμουν με σταυρωμένα χέρια Ένα προαίσθημα χαρούμενο και άνακατωμένο με τάραζε. Έξαφνα ο Αίσωπος πετάχθηκε, στάθηκε όρθιος, τεντωμένος κ' έβγαλε ένα μικρό γαύγισμα. Κάποιος έρχότανε. Έβγαλα γρήγορα-γρήγορα το κασκέτο μου. Η φωνή της Έδουάρδας άκούσθηκε στην πόρτα. Η νέα και ο γιατρός ήρχοντο φιλικά, απλούστατα να μου κάμουν την επίσκεψη, που μου υποσχέθηκαν.

— Έδώ είναι. Έλεγε.

Εμπήκε, και μου άπλωσε το χέρι με μια κοριτσιότικη άφέλεια.

Εξηγήθηκε:

— Ήλθαμε χθές, μα δέν σάς βρήκαμε.

Εκάθισε στο κρεβάτι μου κ' έριξε μια ματιν τριγύρω στο καλύβι μου. Ο γιατρός κάθισε κοντά μου στον πάγκο. Αρχίσαμε της κουβέντες. Τους μιλούσα για το κυνήγι, που είχεν αυτή την εποχή το δάσος και για τα πουλιά, που είχε άπαγορευθεί πρό' ολίγου το κυνήγι τους.

Ο γιατρός δέν έλεγε και πολλά πράγματα. Εν τούτοις όταν είδε την παρουσίερα μου, στολισμένη με μία εικόνα του Πανός, μής διηγήθηκε τον μύθον του θεού αυτού.

— Άλλά, έρώτησεν ή Έδουάρδα, με τί θά ζήτε όταν δέν θά μπορείτε πια να κυνηγάτε;

— Θα τρέφωμαι με ψάρια. Δέν θά μου λείψη ποτέ το χρειαζούμενο.

— Θα μπορούσατε να κέρνετε το γεύμα σας στο σπίτι μας. Πέρσον κατοικούσαν εδώ ένας Άγγλος. Έρχότανε συχνά κ' έτρωγε στο σπίτι.

Η Έδουάρδα με κύτταζε και την κύτταζα κ' εγώ. Κάποιο γλυκό και φρεσινό χάδι, ίσως από το άνοιξιάνικο αέρα και την διαφάνεια της ατμοσφαιρας, εκαναν την καρδιά μου να λαχταρίζη. Άλλο τίποτε δέν εθαύμαζα από τα καμαρωτά φρούδια της Έδουάρδας.

Ἐκείνη εἶπε λίγα λόγια γιὰ τὴν κατοικία μου. Εἶχα ἀπλωμένα στους τοίχους δέρματα ζώων καὶ φτερά πουλιῶν τὸ καλυβάκι μου ἐμοιάζε ἀπὸ μέσα σὰ φωλιὰ ἀρκούδας. Ἦτο σύμφωνη κ' ἐκείνη: «Ναί, εἶπε, ἀπαράλλακτη σὰν ἀρκουδοφωλιὰ».

Καθὼς δὲν εἶχα τίποτε νὰ φιλέσω τοὺς ξένους μου, τοὺς ἐπρότεινα νὰ τοὺς ψήσω κανένα πουλί, νὰ τὸ φάνε μὲ τὰ χέρια, σὰν τοὺς κυνηγούς. Θὰ ἦτο διασκεδαστικὸ πρᾶγμα. Καὶ τὸ πουλί μπήκε στὴ φωτιά.

Ἡ Ἐδουάρδα μίλησε γιὰ τὸν Ἄγγλο, ἕνα παράξενο γεροντάκι, ποὺ μιλοῦσε ὁλοένα μοναχό του. Ἦτο καθολικός καὶ εἶχε πάντα στὴν τσέπη του μιὰ σύνοψι-τυπωμένη μὲ μαύρα καὶ κόκκινα ψηφία.

— Θὰ ἦταν Ἰρλανδός.

— Ἰρλανδός;

— Ναί, ἀφοῦ ἦτον καθολικός.

Ἐκείνη κοκκίνισε, γύρισε τὰ μάτια της ἀλλοῦ καὶ μουρμούρισε.

— Ἴσως νὰ ἦταν Ἰρλανδός, ἀλήθεια.

Ἄρχισε νὰ χάνη τὸ κέφι της. Λυπήθηκα νὰ τὴν βλέπω ἔτσι λυπημένη καὶ προσπάθησα νὰ διορθώσω τὸ λάθος μου.

— Εἴχατε δίκαιο. Ἦτον Ἄγγλος. Οἱ Ἰρλανδοὶ δὲν ταξιδεύουν ποτὲ στὴ Νορβηγία.

Ἐμείναμε σύμφωνοι ὕστερα νὰ πάρομε μιὰ μέρα ἕνα πλοῖο, νὰ πάμε ὡς τὸ νησί γιὰ νὰ ἰδοῦμε τὸ κατάστημα, ποὺ ξεραιναν τὰ ψάρια.

Ἀφοῦ συνώδευσα κἄμποσο δρόμο τοὺς ξένους μου, ξαναγύρισα στὸ σπίτι μου καὶ ἄρχισα νὰ διορθώνω τὰ εργαλεῖα τοῦ ψαρέματος. Τὸ δίχτυ μου ἦτον κρεμασμένο σ' ἕνα

καρφί ἀπὸ καιρὸ καὶ ἡ σκουριά μου εἶχε χαλάσει μερικὲς θηλιές, τρόχιμα τᾶγκίστρια κ' ἔδεσα τᾶρμιδια στὰ καλάμια. Δούλευα ὅμως χωρὶς ὄρεξι. Ἐνὰ σωρὸ σκέψεις μου περνοῦσαν ἀπὸ τὸ κεφάλι. Μοῦ φαινότανε πῶς δὲν ἔκαμα καλὰ νὰφίσω τὴν Ἐδουάρδα νὰ καθίση στὸ κρεβάτι. Ἐπρεπε νὰ τὴ βάλω στὸν πάγκο. Ἐβλεπα μπροστὰ μου ἀκόμη καθαρὰ τὸ ἡλιοκαμμένο πρόσωπό της καὶ τὸν μελαγχρονό της τὸν λαιμό. Εἶχε τραβηγμένη τὴν ποδιά της χαμηλά, γιὰ νὰ φαίνεται μακρύτερη ἀπὸ τὴ μέση κ' ἐπάνω, ὅπως εἶνε ὁ συρμός. Θυμώμωνα μὲ κἀποια συγκίνησι τὴν παρθενικὴ χάρι ποὺ εἶχαν τὰ μακρουλά της δάχτυλα κατὶ λοκάκια στους ἀρμούς τῶν δαχτύλων ἦσαν τρέλλα. Τὸ στόμα της ἦτο μεγάλο καὶ τὰ χεῖλια της κατακόκκινα.

Σηκώθηκα, ἀνοίξα τὴν θύρα καὶ ἀφικράσθηκα... τί μποροῦσα νὰκοῦσω ὅμως; Ξανάκλεισα τὴν θύρα. Ὁ Αἴσωπος σηκώθηκε ἀπ' τὸ στρωσίδι του καὶ μὲ κτύπησε σὰν νὰ τοῦκανε ἐντύπωσι ἢ ταραχὴ μου. Μοῦ ἦρθε ἡ ἰδέα νὰ τρέξω πίσω ἀπὸ τὴν Ἐδουάρδα καὶ νὸ τῆς ζητήσω λίγο μετᾶξι γιὰ νὰ διορθώσω τὰ δίχτυα μου. Δὲν θὰ τᾶπερνε γιὰ πρόφασιν, γιὰτί θὰ τῆς ἔδειχνα τῆς χαλασμένες θηλιές. Ἦμουναι πιά στὸ δρόμο, ὅταν θυμήθηκα πῶς μοῦμενε ἀκόμη ἀρκετὸ μετᾶξι στὸ κουτί τοῦ δολώματος. Ἐγύρισα πάλι σιγά-σιγά, χωρὶς ὄρεξι, μιὰ φορὰ ποὺ εἶχα τὸ μετᾶξι ποὺ μοῦ χρειαζόταν.

Σὰν ἕνα γλυκὸ ἀεράκι, παράξενο, μὲ χᾶιδεψε μέσα στὸ καλυβάκι μου. μοῦ φαινότανε πῶς δὲν ἦμουσι πιά μόνος.

Μετάφρ. Π. Νβ.

ΠΝΟΗ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ

Λήγημα

Ἐκαμάν τὸν συνειθισμένον τοὺς μικρὸν περιπατοῦν εἰς τὴν λεωφόρον Κηφισιάς, ὡς τὰ Παρατήγματα, καὶ στὸ γυρισμό, βράδν πιά, καθὼς ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὸ ζυθοπωλεῖον, ἐκάθησαν ἔξω, στὴν αὐλή, νὰ πάρουν ἕνα ποτήρι μύρα.

Ὁ καιρὸς ἦτον ἀνώμαλος. Ὅλη ἡ ἀστασία τοῦ ἀπτικτοῦ κλίματος ἐφανερῶδη εἰς τὸ διάστημα τῆς φθινοπωρινῆς ἐκείνης ἡμέρας. Τὸ πρωτὶ ἔκαμε ζέστην τὸ μεσημέρι ἐδρόσισε τὸ ἀπομεσημερον ἐψύσησεν ἀέρας ψυχρός τὸ ἀπόγευμα ὁ ἀέρας ἔπεσε ἀλλὰ τὰ σύννεφα ἐσημάτιζαν ἕνα μακρινόν, χαμηλόν καὶ σκοτεινόν τεῖχος εἰς τὸν δυτικόν ὄριζοντα, — κάπου εἶχε βροξή, — καὶ ὁ ἥλιος ἐκρύφθηκεν ἀπὸ τὴν πεντέμισον.

Ὁ Κωστής εἶχε πάρη στὸ χέρι τὸ καλοκαιρινό του ἐπανωφόρι, καὶ ἡ Μίννα τὴν ἐλαφρότατη μπερτα της, ἀπὸ μαῦρες δαντέλλες. Ἀλλὰ μ' ὄλο τὸ τεῖχος τῶν συννέφων, ἀκίνητον ἐκεῖ-κάτω, τὸ δειλινὸν εἶχε γίνη τόσο χλιαρόν καὶ τόσο ρόδιον καὶ τόσο γαλήνιον, ὥστε εἰς τὸ διάστημα τοῦ περιπάτου δὲν εἶδαν τὴν ἀνάγκην νὰ τὰ φορέσουν, οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ἡ ἄλλη.

Μόνον ὅταν ἐκάθησαν στὴν αὐλή τοῦ ζυθοπωλείου, ἡ Μίννα ἔτριξε στους ὄμους της, τοὺς τορνευτοὺς καὶ πλατεῖς, τὴν μαῦρες δαντέλλες, κ' ἔτριψε τὸ λευκοκίτρινον μεταξωτὸν ποικαμισάκι της, ἕως τὴν μέσην τοῦ ὑψηλοῦ της κορμοῦ.

— Δὲν φορεῖς καὶ σὺ τὸ ἐπανωφόρι σου; εἶπεν ἡσυχὰ στὸν ἄνδρα της.

Ἀλλ' εἰς ἀπάντησιν, ὁ Κωστής τὸ ἔτριξεν εἰς τὴν καρτέλαν ποὺ ἐπατοῦσε τὰ πόδια του, καὶ μὲ τὸ κεφάλι ἔκαμε νεῦμα ἀρνητικόν.

— Μὰ φόρεσέ το, κανέμενε! ἐπέμεινεν ἡ Μίννα. Θὰ εἶσαι ἰδρωμένος.

— Ἄ, μᾶ! μόνο κουρασμένος, ἀπεκρίθη ὁ Κωστής κ' ἔξαπλώθη, ἰσχνός καὶ βαρετός, ὅσον ἀναπαιτικώτερα ἤμποροῦσε στὸν ἕβλινο καναπέ. Ἐπειτα, — ἐπρόσθεσε σὲ λίγο, — βλέπεις νὰ φουσᾷ καθόλου; φύλλο δὲν κουνιέται.

Πραγματικῶς οἱ δαντελλένιες σκιᾶς τῶν μικρῶν δένδρων τῆς αὐλῆς, ποὺ τὴν ἔτριχνε ζωηρὸς καὶ ὑποπράσινες κάτω στίς πλάκες ὁ

ἠλεκτρικὸς ἥλιος τῆς εἰσόδου, ἦταν ὀλωεδιόλου ἀκίνητος. Ἡ Μίννα εἶχε καρφωμένα τὰ μάτια της στὴ γῆ καὶ δὲν ἔλεγε λέξι. Ὁ Κωστής ὁμοίως ἐσιωποῦσε, μὲ τὸ κεφάλι ψηλά, περιμένων τὴ μύρα καὶ τὴν γαρίδες ποὺ εἶχαν παραγγεῖλη.

Ὅσα εἶχαν νὰ ποῦν τὰ εἶπαν. Ἐτελείωσαν κ' ἐκείνα ποὺ πρὸ ὀλίγου ἀκόμη καιροῦ θὰ τὰ ἐνόμιζαν ἀτελείωτα. Ἡ ἴδια ρομαντικὴ αὐλή, ποὺ ἀκίονσεν ἄλλη φορὰ τὴν ἐρωτικὴ τους φλυαρία, τοὺς ἔβλεπε τώρα ὕστερα σιωπηλοῦς, στενοχωρημένους ἀπὸ τὴ μοναξιά τους. Μόνον ὅταν στὴν παρεὰ ἐπροστίθετο κανένας φίλος, καμμιὰ φίλη, ἔξωῆρσαν, καθέννας χωριστά. Παντρεμμένοι ἀπὸ δύο σχεδὸν χρόνια, πάντα ἀγαπημένοι, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀγάπην ἐκείνη τὴν ἡσυχίαν καὶ εἰρηγικὴ τῶν καλῶν συζύγων, ποὺ μόνον ὀλίγες στιγμὲς τρυφερότητος ἔχει, καὶ ποὺ καταντᾷ τυπικὴ καὶ κανονισμένη σὰν ρολόγι, ἀρχίζαν νὰ βαριέται ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Μὲ τὸ κρύφιον καὶ ἀνέκφραστον αὐτὸ αἰσθημα, ἦτον ἀνακατευμένη καὶ κἀποιά τύψις. Καθέννας τοὺς ἐνόμιζε πῶς τὸ αἰσθάνεται μόνον αὐτός, καὶ διὰ τὸν ἄλλον εἶχε τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ καρδιά του εἶνε πάντα ἡ ἴδια, ὅπως ἡ διάθεσίς του ἀμετάβλητη. Ἀλλ' ἡ ἀπάτη καὶ ἡ τύψις αὐτῆ ἴσα-ἴσα τοὺς ἐοτρήριζεν εἰς τὴν ἀγάπην, καὶ τοὺς ἔκαμνε μάλιστα νὰ εὐρισκουν ἀρκετὰ συχνά, — γι' ἀνδρογυνο δύο χρόνων, — καὶ στιγμὲς τρυφερότητος ἀληθινῆς.

Ἐξαφνα οἱ δαντελλένιες σκιᾶς ἐτρεμούλιασαν. Ἐνα φύσημα ἐλαφρότατον ἔσεισε τὰ φύλλα τῶν μικρῶν δένδρων. Ἡ Μίννα ἐσήκωσε τὰ μάτια. Κάτι θέλησε νὰ πῆ, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ ὑπηρέτης ἔφερε τὴ μύρα, καὶ κατὶ μεγάλες κόκκινες γαρίδες, μὲ ὀρεκτικὸ μαῦρο ψωμί, ποὺ ἡ Μίννα ἐτρεμλαίνετο.

— Φέρε καὶ τὴ μυσταράδα, εἶπεν ὁ Κωστής.

Τῶρριξαν στὸ μικρὸ φαγοπότι μὲ ὄρεξι, μὲ ἡδονή. Στὸ τέλος ὁ Κωστής ἀναψεν ἕνα τσιγάρο, ἀκούμπησε τὴ ράχη του στὸν τοῖχο, κ' ἐκτύπησε μακάριος τὸν οὐρανόν. Ἡ Μίννα, μισογαλισμένη ἀπὸ ἐνάμισον ποτήρι, ἔβαλε τὸ ἕνα πόδι ἀπάνω στ' ἄλλο, ἔπαιζε μὲ τὴν κορδέ-

λες της μέρτας της κ' εκύτταζε τὸν ἄνδρα της μὲ χαμόγελο σοβαρό. Σ' ὄλον αὐτὸ τὸ διάστημα εἶχαν μείνη σιωπηλοί. Λίγες λέξεις ἐπρόφεραν ἀδιάφορες, γιὰ νὰ ἐπαινέσουν τις νόστιμες γαρίδες.

Ὁ ἀέρας κάθε τόσον ἐφυσούσε καὶ τὰ δένδρακια ἐψιθύριζαν. Δὲν ἦταν δυνατὴ ἡ βραδινὴ ἐκείνη πνοή· ἦταν ὅμως ψυχρή, καὶ μιὰ στιγμή ἡ Μίννα αἰσθάνθηκεν ἐλαφρὸν ἀνατριχίασμα.

— Κωστή, δὲν βάνεις τὸ ἐπανωφόρι σου; Ἄρχισε νὰ φουῶ.

— Ἄ μπά!

— Μὴν κρυώσης;

— Ὁχι!

— Καλά!

Δὲν εἶχε δυνάμεις νὰ ἐπιμείνῃ. Ἡ ζάλη της μύρας, τὸ γλυκὸ ἐκείνο κάρωμα, τῆς ἐπαράλυσε καὶ τὰ μέλη καὶ τὴ γλώσσα. Μόνον ὁ νοῦς της ἐδούλευε ζωηρά, καὶ συγχρόνως ἕνα αἰσθημα τρυφερότητος ἐπλημμύριζε τὴν ψυχὴν της. Ἐκείνην τὴν ὥραν ἀγαποῦσεν ὄλον τὸν κόσμον, καὶ προπάντων τὸν ἄνδρα της. Ὁ καυμένος ὁ Κωστής! Ἄν κρυώσῃ; Καὶ τὸν ἐφραντάζετο μὲ νευραλγία, τὴ νευραλγία ποῦ τον ἐπιανε συχνὰ ὅταν ἐκρύωνε, καὶ τον ἐβασάνιζεν ἡμέρες ὀλόκληρες, μὲ κινίνα, μὲ καφεΐνες, καὶ πολλὰς φορές μὲ καταπλάσματα. Τὸν ἐφραντάζετο γλαυμὸς, ἀμίλητος, μὲ τὰ μάτια τραγικὰ γουρλωμένα ἀπὸ τὸν πόνο, μὲ τὸ πρόσωπο μαντυλοδεμένο κωμικά. Καὶ τον ἐλυπεῖτο ἡ ψυχὴ της. Κ' ἔτρεμεν ἀπὸ μέσα της μήπως ἡ βραδινὴ δροσιὰ τὸν παραξῆ, καὶ μιὰ στιγμή ποῦ ἡ πνοὴ τοῦ φθινοπώρου εἰσώρμησε στὴν αὐτὴν δυνατώτερη κάπως καὶ ψυχρότερη, δὲν ἐβάσταξε καὶ ξανάπε.

— Μὰ βάλε, καυμένε, τὸ ἐπανωφόρι σου! δὲν βλέπεις πὼς φουῶ; . . . θὰ σὲ πιάσουν τὰ δόντια σου.

— Ποῦ φουῶ! ἔκαμεν ὁ Κωστής.

Ἐβαρύνετο καὶ τὸ κεφάλι του ἀκόμη νὰ κατεβῆ ἀπὸ τὸ ἀναπνευστικὸ ἐκείνο ἀνασθηκώμα. Καὶ μολονότι τὸν ἔκανε κάπου-κάπου ἕνα ρίγος, σχεδὸν ἀνεπαίσθητο, τὴν ὥραν ἐκείνην τῆς ραθυμίας, τοῦ ἦτο πολὺ εὐκολώτερο νὰ λογιεῖτο παρὰ νὰ κουνιθῆ.

— Βλέπεις κανένα νὰ φορῆ ἐπανωφόρι; . . . Μπᾶ! εἶνε ζέστη. . . Ἐννοια σου, καὶ ἂν ἐκρύωνα, θὰ τὸ ἐφοροῦσα πρὶν μοῦ τὸ πῆς.

— Καλά! ἐγὼ στὸ εἶπα. . . δὲν ἀνακατεύομαι. . .

— Ναί. . . ναί. . . μὴ μοῦ χαλάς, καυμέ-

νη, τὴ διάθεσι. . . εἶμαι τόσο καλά ἔτσι!

Ἡ Μίννα ἠσύχασε. Τὸ αἰσθημα τῆς τρυφερότητος ἀρχισε νὰ κατακάθεται στὴν ψυχὴ της σιγά-σιγά. Ἡ φωνὴ τοῦ ἀνδρός της, ποῦ ἔπερνε κάποια τραχύτητα ὅταν ἐλογικεύετο, τῆς ἔφερεν ἐμπρὸς τῆς ἄλλης εἰκόνες καὶ τῆς ἐξύπνισε τὸν ἐγωϊσμό. Μολοντοῦτο σὲ λίγο, ὅταν ἐξαναφύσησε δυνατώτερα, ἐσυλλογιόθη πάλι τὸν ἄνδρα της, ἀρρωστο, καὶ τὸν ἐλυπήθη. Τώρα θυμήθηκε τὴ μέση του, ποῦ μιὰ φορὰ τοῦ ἐπόνεσε καὶ τὸν ἔριξε στὸ κρεβάτι δέκα ἡμέρες ἀκίνητο. Πόσο ὑπόφερε καὶ τότε ὁ καυμένος! Νύκτες ὀλόκληρες ἔκαμε νὰ κοιμηθῆ καὶ ὄλο ἐβογγούσε. . . Ἄν ἐκρύωνε κ' ἀπόψε καὶ τὸν ἐξανάπιανεν ἡ μέση του; . . . Ὁχι, δὲν κάνει. . . δὲν πρέπει νὰ φανῆ ἐγωϊστρία. . . θὰ ἐπιμείνῃ, θὰ τοῦ το ξαναπῆ, καὶ ὡς θυμώσῃ:

— Σὲ παρακαλῶ, Κωστή, κάμε μου τὴ χάρι νὰ βάλῃς τὸ ἐπανωφόρι σου.

Καμμία ἀπάντησις.

— Τότε πλήρωσε νὰ φεύγουμε. . . Ἐδῶ ποῦ καθόμαστε θὰ κρυώσουμε καὶ οἱ δύο. . . τέτοια ὥρα. . .

— Ὁψ! ἔκαμεν ὁ Κωστής.

— Θὰ σὲ πιάσῃ ἡ μέση σου.

— Ἐσὺ κρυώνεις;

— Ὁχι, ἐγὼ δὲν κρυώνω. . . φορῶ τὴ μέρτα μου. . . γιὰ σένα τὸ λέγω.

— Ἐγὼ λοιπὸν δὲν κρυώνω. . . ἀφισέ με ἡσυχο!

Ὁρισμένως ὁ Κωστής ἐβαρύνετο νὰ φορέσῃ τὸ ἐπανωφόρι του. . . Καὶ ὅμως ἐκρύωνε, καὶ ἡ ὑποψία ὅτι μποροῦσε νὰ τοῦ πονέσουν τὰ δόντια ἢ ἡ μέση, τοῦ ἐπερνοῦσεν ἀπὸ τὸν νοῦν καὶ τον ἐτάραττε τὴν μακαριότητα. Ἦτον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ δὲν θυσιάζουν εὐκολὰ τὴν εὐχαρίστησι τῆς στιγμῆς γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς ὥρας. Ἠξέυρεν ὅτι ἂν ἐσηκόνετο τώρα νὰ φορέσῃ τὸ ἐπανωφόρι του, δὲν θὰ ξαναφύρισκε τὴ γλυκειὰ του ἀνάπαισι. Καὶ ὅμως ἐκρύωνεν. Ἀπὸ μιὰ στιγμή, μάλιστα, ποῦ τον ἔξωσε ζωηρότερο τὸ ρίγος, ἀρχισε νὰ μετανοῆ γιὰ τὴν ἐπιμονὴν του, καὶ παρακαλοῦσεν ἀπὸ μέσα του νὰ τοῦ το ξαναπῆ ἡ Μίννα γιὰ νὰ τὸ φορέσῃ, χωρὶς νὰ το κάμῃ ἔξαφνα, μόνος του, γιὰ νὰκούσῃ ἀπὸ τὸ στόμα της κανένα «εἶδες;» ποῦ θὰ τον ἐπείραζε. . .

Τὰ δένδρακια ἐσειόντο τώρα συχνότερα καὶ δυνατώτερα. . . Σιγά-σιγά στὴν ψυχὴ τῆς Μίννας ἐκατακάθησεν ὄλη ἡ τρυφερότης κ' ἐξύπνησεν ὄλος ὁ ἐγωϊσμός. Ἄλλαι σκέψεις ἐτριγύριζαν τὸ κεφάλαιό της. Καὶ ὅταν ἡ πνοὴ

τοῦ φθινοπώρου ἐσηκώθη πάλι μὲ γέαν-δρμήν, καὶ τὴν ἔκαμε νάνατριχιάσῃ σύγκορμα κάτω ἀπὸ τις μαῦρες δαντέλλες, ἢ ὀπτασία τοῦ ἀνδρός της ἀρρώστου, στὸ κρεβάτι, μὲ δυνατὴ ἰμφλουέντζα ξαναῆλθεν ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια της, ἀλλὰ τώρα δὲν τῆς ἐξύπνησε τὸν οἶκτον, — τῆς ἐπροξένησε τρόμον καὶ θυμόν.

Ἄν θὰ ὑπέφερεν αὐτός, ἀλλὰ μαζί του θὰ ὑπέφερε κ' ἐκείνη. . . Κ' ἐφραντάσθη ὄλες ἐκείνες τῆς νύκτες τῆς ἀγρυπνίας καὶ τοῦ πυρετοῦ, τὼν βόγγων καὶ τῆς παραξενιάς, ποῦ τον ἐνοσήλευε μόνη της, κ' ἐθυσιάζε τὸν ὕπνο της καὶ τὴν ἀνάπαισίν της, κ' ἐκεῖ ποῦ μόλις ἐξανακουμάτο κ' ἔλεγε «ἠσύχασα», ἔπρεπε πάλι νὰ σηκωθῆ, δυὸ καὶ τρεῖς φορές κάθε νύκτα, χερμιῶνα καιρό, καὶ στὸ τέλος ἀρρωστοῦσε σχεδὸν καὶ αὐτὴ, κ' ἔμενε κλεισμένη στὸ σπίτι, κ' ἔχανε χοροὺς καὶ κοντσέρτα καὶ ἀπογευματινές. . . Ἄ, ὄχι! ὄχι! ἀρρώστειες δὲν μᾶς χρειάζονται! φθάνει πιά! . . .

Προτίτερα, ὅταν ἐσυλλογιέτο μὲ οἶκτον μόνον τὸν Κωστήν, εἶχε περιορισθῆ σὲ λόγια, καὶ ἡ μικρὴ συζήτησις ἐτελείωνε πάντα, καθὼς εἶδαμε, μ' ἕνα «καλά!» ἀδιάφορο στὸ βάθος

καὶ βαρετό. Τώρα ὅμως ποῦ ἐσυλλογιόθη τὸν ἑαυτὴ της, ἃ, τὸ πρᾶγμα ἦταν πολὺ διαφορετικόν. . . Κ' ἔξαφνα, μὲ ὀρμή, μὲ θυμό, ἐσηκώθη κ' ἐφώνησε:

— Μὰ βάλε λοιπὸν τὸ ἐπανωφόρι σου! θὰ κρυώσης! Χριστιανέ! . . .

Καὶ τὸ ἀρπαξεν ἀπὸ τὴν καρέκλα, καὶ τοῦ τὸ ἐφόρεσε σχεδὸν διὰ τῆς βίας.

Ἄλλο ποῦ δὲν ἤθελε κ' ἐκείνος! Ἡ ἀντιστασίς του ἦταν ψεύτικη καὶ ἀδύνατη. Ἡ στοργὴ τῆς γυναίκας του ἢ ἐνεργητικὴ, εἶδε τὴ μόνη λύσι ποῦ ἐπιθυμοῦσε, στὸ μικρὸ ζήτημα τῆς στιγμῆς. Καὶ ὅταν ἐσταύρωσε στὸ στήθος του τὸ ἐπανωφόρι κ' αἰσθάνθηκε τὸ ἰσχύ του σῶμα προφυλαγμένο ἀπὸ τὰ ρίγη, ἐκάθησε στὴν ἴδια θέσι, ἐκύτταζε τὴ Μίννα του μὲ τρυφερότητα, — πάντα ὁ ἄνδρας πρὸ ἀπατημένος ἀπὸ τὴ γυναῖκα, — κ' ἐψιθύρισε, χωρὶς σχεδὸν νὰκούσῃ, «εὐχαριστῶ» . . .

Συγχρόνως, ἡ τύψις ἐκείνη, ἡ ἀνακατεμένη μὲ τὸ κρύφιον ἀκόμη καὶ ἀνέκφραστον αἰσθημα τῆς ἀμοιβαίας τῶν ψυχρότητος, — πνοὴ φθινοπώρου, — ἐδάγκασε τὴν καρδιὰ τοῦ Κωστή δυνατὰ. . .

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΑΤΡΟΝ * ΝΕΑ ΣΚΗΝΗ *

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ

ΝΕΑ ΣΚΗΝΗ: Οι «Κούρσοι», δράμα εις τρεις πράξεις, υπό Γιάννη Καμπύση. — Η μετάφρασις τῆς «Αλκήστιδος». — **ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ:** Τὸ νέον δραματολόγιον.

Εἰς τὴν σειράν τῶν δραμάτων τοῦ Γιάννη Καμπύση, οἱ «Κούρσοι» ἔρχεται τέταρτον. Ὑστερ' ἀπὸ αὐτὸ ἔγραψε τὸ «Δαχτυλίδι τῆς Μάνας», ἄλλου εἴδους δράμα, φανταστικὸν καὶ συγχρόνως πραγματικόν, γενναίας ποιητικῆς πνοῆς ἔργον, πολὺ νεωτεριστικὸν κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν, ποτισμένον ὅλον ἀπὸ Στρινδβέργ καὶ ἀπὸ Χάουπμαν. Οἱ «Κούρσοι» ἀπεναντίας εἶνε καθαρὰ ἐπίδρασις τοῦ Ἴψεν, ἐνὸς Ἴψεν ὠρισμένης περιόδου, κ' ἔχουν τὸ αὐτὸ ποσὸν ρεαλισμοῦ, τὴν αὐτὴν τάσιν πρὸς γενικοποίησιν καὶ συμβολισμόν, ἀκόμη καὶ τὴν αὐτὴν σκηνηκὴν οἰκονομίαν, — τρεῖς πράξεις εἰς τὸ ἴδιον δωμάτιον, — μετὰ τοὺς «Βρινόλακας» καὶ τὸ «Σπίτι τῆς κούκλας», τὰ μόνον ἱσπανά ἔργα, τὰ ὁποῖα ἕως τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε γνωρίσῃ ὁ Καμπύσης. Οἱ «Κούρσοι» εἶνε λοιπὸν τὸ τελευταῖον δράμα τῆς σειράς τῶν ρεαλιστικῶν του, καὶ φυσικὰ τὸ καλλίτερον. Ἄλλ' οὔτε τέλειον εἶνε, οὔτε κἂν ὄριμον. Ἡ νεανικὴ ἀφέλεια καὶ ἀπειρία καταφαίνονται τόσον ὑπὸ τὴν ἐπιτηδευμένην σοβαρότητα τοῦ ἔργου, ὥστε ἀμφιβάλλω ἂν εἴμπορῃ νὰ ὁμιλήσῃ κανεὶς περὶ αὐτοῦ διαφορετικὰ ἢ ὡς περὶ πρωτολείου. Μᾶς δείχνει ἁπλῶς, — καὶ δὲν ἐννοῶ ὅτι τὸ δείχνει εἰς ὅλους, — τί ἦτο ἱκανὸς νὰ κάμῃ ὁ ποιητὴς ἂν ἔμενεν ὀλίγον περισσότερον εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος, ἂν δὲν ἐβιάζετο τόσον νάλλαξῃ δρόμον καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς ἄλλον, ὀφθαλμότερον ἴσως, ἀλλ' ὅπου καὶ πάλιν μᾶς ἀφίνει πρωτόλεια, διότι ὁ θάνατος δὲν του ἐπέτρεψε νὰ τον τελειώσῃ.

Ἡ ὑπόθεσις τῶν «Κούρσων» λιτοτάτη. Πρόκειται περὶ τῆς κουρσικῆς ἐπιδρομῆς ἐνὸς πλουσιόπαιδος τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Βάσου, εἰς τὸ τίμιον πτωχόσπιτον νεαρᾶς ραπτρίας, τῆς Ἀννέτας, τὴν ὁποίαν, μετὰ χιλία μῆσα κ' ἐπὶ τέλους διὰ ψυχολογικῆς βίας, κατορθώνει νὰ διαφθερίῃ. Τὴν κόρην αὐτὴν ἀγαπᾷ ὁ Πέτρος, ὁ ἐξαδελφὸς τοῦ

διαφθορέως τῆς, — πτωχὸς αὐτὸς καὶ τίμιος καὶ μορφωμένος, καὶ φιλόσοφος, — πρόκειται δὲ νὰ τὴν στεφανώσῃ, μόλις λάσῃ τὸ δίπλωμά του καὶ εὖρη ἐργασίαν. Ἄλλ' ἓνα πρῶτ' τὰ ἀνεῖρα διαλύονται. Ὁ Πέτρος συλλαμβάνει τὸν ἐξαδελφόν του νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ δωμάτιον τῆς ραπτρίας, ὅπου βεβαίως εἶχε διανικτερεύσῃ... Καὶ τότε τί θάπογινῃ; Ἡ Ἀννέτα, ἡ ὁποία συναισθάνεται πόσον εἶνε ἀναξία τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀγαπᾷ, θὰ πῶσῃ μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς συμφορᾶς τῆς εἰς τὸ πηγάδι τῆς αὐλῆς; Ὁ Πέτρος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐρωτήσῃ ἓνα φίλον του καὶ ὅτι τοῦ εἰπῇ θὰ κάμῃ, ἀρά γε θὰ στεφανώσῃ τὴν Ἀννέταν, — ἂν δὲν αὐτοκτόνησῃ, — καὶ θὰ ὀρκισθῇ ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Κούρσων τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ τῶν πλουσίων, καὶ θὰ τα παρατήσῃ ὅλα διὰ νὰ φερῶσθῃ εἰς τὸν σοσιαλισμόν; Καὶ ὁ Βάσος;

Δὲν γνωρίζομεν τίποτε. Μετὰ τὴν βίαιαν σκηνηκὴν τῆς ἀποκαλύψεως, μετὰ τὴν θλιβερὰν ἐξομολόγησιν τῆς Ἀννέτας, ἡ ἀδελφαί πῖπτει. Τὸ δράμα μένει ἡμιτελές, ὁ μῦθος δὲν ἐξελισσεται μέχρι τέλους, διότι ἡ ἰδέα ἐφανερῶσθαι πλέον, καὶ τὰ παρακάτω θὰ ἦσαν περιττά. Ὁ Καμπύσης δὲν ἤξευρεν ἀκόμη, ὅτι εἰς τὰ ἄρτια δραματικὰ ἔργα ὁ μῦθος καὶ ἡ ἰδέα βαίνουν ἐκ παραλλήλου, καὶ ὅτι φθάνει ἕως τὸ τέλος τὸ ἓνα, καὶ συγχρόνως φανερώνεται τελείως τὸ ἄλλο.

Ἐν τούτοις τὸ ἔργον, ἕως ἐκεῖ ποῦ προχωρεῖ, — ἀδιάφορον ἂν δὲν εἶνε τὸ τέλος, — εἶνε δράμα. Ὁ Καμπύσης ἐγεννήθη δραματικός. Ἐχει τὴν δύναμιν ναντιγράφῃ ἀπὸ τὴν ζωὴν, νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἀνθρώπους ζωντανούς, μετὰ πραγματικὴν ὑπόστασιν, μετὰ ἰδιάν των ψυχῆν. Ἐχει μετὰ ἄλλους λόγους τὸ χάρισμα τῆς δημιουργίας. Ὅλα τὰ πρόσωπα τῶν «Κούρσων» εἶνε τύποι καὶ χαρακτῆρες ἀληθινοὶ τὸ περιβάλλον πραγματικώτατον ἢ ἀτμόσφαιρα γενναίας ἀθηναϊκῆς. Καὶ ὁ διάλογος νομίζεις ὅτι εἶνε παρμένος μετὰ φωνόγραφον, καὶ ἂν ἐδῶ κ' ἐκεῖ δὲν ἐφαίνετο στρεβλωμένος κατὰ τὰς τότε γλωσσικὰς προλήψεις τοῦ Καμπύση, θὰ ἦτο πρότυπον φυσικότητος. Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὠμὴ καὶ κάμνει ἐντύπωσιν ψεύδους, ὅταν εἰς

τὸ καλλιτέχνημα παρουσιάζεται ἀκριβῶς ὅπως εἶνε εἰς τὴν φύσιν. Χρειαῖται διόρθωμα τὸ χεῖρ ὅμως τὸ ὁποῖον διόρθωσε τὸν φωνογραφικὸν διάλογον τῶν «Κούρσων» δὲν ἦτο ἐκεῖ καλλιτεχνικὸν ἀλλὰ δασκαλικόν, καὶ ἀντὶ νὰ κρούσῃ τὴν ὀμότητα τῆς ἀληθείας, τὴν ἐξώθησεν μέχρι ψεύδους.

Τὸ ἔργον ἔχει καὶ ἄλλα ἐλαττώματα. Εἶνε παραφορτωμένον. Ὅλοι ἐκεῖνοι αἱ φοβερὰ ἱστορία, τὰς ὁποίας διηγείται ὁ Πέτρος, καὶ κουράζει ὅλους τοὺς ἀκροατάς, — καὶ τοὺς ἐπισηκῆς ὑποθέτω, — καταστρέφουν τὰς ἀναλογίας καὶ δὲν ἔχουν ὅλα τὸν τόπον των, ἀφοῦ διὰ τὴν ἰδέαν τοῦ δράματος, διὰ τὸν ὅρον τῆς συγκρίσεως, θὰ ἤρχοντο πολὺ ὀλιγώτεροι. Ἐπειτα οἱ Κούρσοι δὲν μου φαίνονται καὶ τόσον κατάλληλοι διὰ τὸν συμβολισμόν, — ἅς τον εἶπω ἔτι, — ποῦ ἐπεξήτησεν ὁ ποιητὴς. Ἴσως κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ δράματος, ὅταν μερικὰ γεγονότα ἦσαν πρόσφατα, πιθανὸν οἱ Κούρσοι νὰ φύρην ἀμέσως εἰς τὸν νοῦν τὴν ἰδέαν τῆς καταδυναστεύσεως. Ἀλλὰ σήμερον, ἀλλ' αὐριον; Ἡ ἐκλογή τῶν Κούρσων, βλέπετε, διὰ νὰ σχηματίσῃ τὸν πυρῆνα, τὴν κεντρικὴν ἰδέαν καὶ τὸν συμβολισμόν ἔργου ἑλληνικοῦ, προωρισμένου νὰ παῖσται ἢ νὰ ναναγινώσκεται καὶ κατόπι, μαρτυρεῖ πολλὴν νεανικὴν ἀφέλειαν, καὶ ἴσως αὐτὸ μόνον, ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸ ἔργον μέγα μέρος τῆς σοβαρότητός του.

Οἱ «Κούρσοι» δὲν εἴμπορῶ νὰ εἶπω ὅτι ἐνθουσίασαν τὸν πολὺν κόσμον, ἐσταθήσαν ὅμως εἰς τὴν σκηνηκὴν καλά, — διότι, τὸ ἐπαναλαμβάνω, μ' ὄλ' αὐτὰ, εἶνε δράμα, — κ' εὐηρέστησαν πολὺ τοὺς ἐνδιαφεραμένους διὰ τὴν φιλολογίαν μας. Ἡ «Νέα Σκηνὴ» ἡ ὁποία εἰτοιμάζει καὶ ἄλλο ἔργον τοῦ Καμπύση, καὶ εἶνε ἀξία θερμοῦ συγχαρητηρίου διὰ τὴν ἀποκατάστασιν ποιητοῦ τόσον παραγνωρισθέντος, ἀνεβίβασε τοὺς «Κούρσους» μετὰ τὴν συνήθη τῆς ἀγάπῃ πρὸς τὰ καλά, τὴν γνωστὴν τῆς σκηνοθετικῆς ἀκριβείαν, καὶ τὴν σχετικὴν πάντοτε ὑποκριτικὴν τῆς ἐντέλειαν.

**

Τὰ ἐμάθατε; Ἡ μετάφρασις τῆς «Αλκήστιδος» τοῦ κ. Κ. Χρηστομάνου δὲν εἶνε τοῦ κ. Κ. Χρηστομάνου! Πρὸ καιροῦ, μία ἑβδομαδιαία ἐφημερίς, ἀγαπῶσα τὰ φιλολογικὰ σκάνδαλα, ἔκαμε τὴν φοβερὰν αὐτὴν ἀποκάλυψιν: ἡ μετάφρασις, λέει, τῆς «Αλκήστιδος», λέει, ἔγινε διὰ συνεργασίας, λέει, διαφόρων λογίων, λέει, τὸ δὲ πλεῖστον τῆς μέρος ὀφείλε-

ται εἰς τὸν κ. Ἡλίαν, λέει, Βουτιερῖδην. Καὶ αὐτὰ τὰ λέει, λέει, ὁ «Νουμάς».

Καὶ ὁ κ. Χρηστομάνος, ὁ ὁποῖος ἐπῆρε τὸ πρῶγμα κατάκαρδα, — καὶ ἅς το διέψυσεν, ὡς τίμιος ἄνθρωπος, ὁ κ. Βουτιερῖδης, — ἠθέλησε νὰ μᾶς προσκαλέσῃ εἰς τὸ γραφεῖον του καὶ νὰ μᾶς ἐπιδείξῃ τὰ χειρόγραφα, τὰ πρωτόγραφα καὶ τὰ ἀντίγραφα, διὰ νὰ πεισθῶμεν, — ὁ κ. Μιχαηλίδης καὶ ἐγώ, — ὅτι ἡ μετάφρασις εἶνε... ἰδική του!

Εἰς μάτην διεμαρτυρόμεθα οἱ δυστυχεῖς, κ' ἐφωανάσαμεν ὅτι δὲν ἔχομεν τὴν παραμικρὰν, τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν. Ὁ κ. Χρηστομάνος ἐπέμεινε, μᾶς τὸ ἐξήτησεν ὡς χάριν προσωπικῆν, καὶ μᾶς ἔκαμε νὰ σκύψωμεν εἰς τὸ τραπέζι του, ὡς οἱ δυσπιστότεροι καὶ οἱ ἀγροματότεροι τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν, ἀλλοίμονον! ὅτι μίαν θανάσιαν μετάφρασιν ποῦ μόνος ὁ κ. Χρηστομάνος ἤμποροῦσε νὰ τὴν κάμῃ, τὴν ἔκαμε τῶν ὄντι ὁ κ. Χρηστομάνος!!

— Ὅριστε, κύριοι ἀπὸ τὸν στίχον τὰδε ἕως τὰδε ἡ μετάφρασις εἶνε μετὰ τὸ χεῖρ μου, γραμμένη καὶ διορθωμένη ἀπὸ πάνω. Ὅριστε αὐτὸ τὸ ἴδιον κομμάτι τὸ ὑπαγόρευσα μετὰ τὰς διορθώσεις εἰς τὸν κ. Ποριώτην. Ἀπὸ τὸν στίχον τὰδε ἕως τὰδε, ὑπαγόρευσα τὴν μετάφρασιν εἰς τὸν κ. Βουτιερῖδην. Ἀπὸ τὸν στίχον τὰδε ἕως τὰδε, ὁ κ. Βουτιερῖδης ἐξηκολούθησεν τὴν ἐργασίαν εἰς τὸ σπῆτι του, καὶ μοῦ ἔφερε τὸ χειρόγραφον καὶ τὸ ἐδιόρθωσεν ἀπὸ πάνω... Βλέπετε; Σὰς παρακαλῶ... δὲν ἄφισα οὔτε ἓνα στίχον ὅπως ἦτο. Ἀπὸ τὸν στίχον τὰδε ἕως τὰδε, ὑπαγόρευσα εἰς τὸν κ. Λέοντα... Ἀπὸ τὸν στίχον...

Καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ὁμολογῶ ὅτι ἔκαμνα πῶς προσέχω, ἀλλὰ δὲν ἐπρόσεχα καθόλου. Πρὸς τί; Ἐγὼ ἤξεύρω ὅτι οὔτε ὁ κ. Ποριώτης, οὔτε ὁ κ. Βουτιερῖδης, οὔτε ὁ κ. Μανῆς, οὔτε ἐγώ, οὔτε σεις, εἴμποροῦμεν νὰ μεταφράσωμεν τὴν «Αλκήστιν» μετὰ τὴν πρωτοτυπίαν, μετὰ τὴν δημιουργικότητα ἐνὸς Χρηστομάνου. Βεβαίως καὶ οἱ ἀντιγραφεῖς του ἦσαν λόγοι καὶ ποιηταί, καὶ ὅταν εἶδαν τὴν μέθοδόν του κ' ἐγνώρισαν τὸν ρυθμὸν κ' ἐξετίσθησαν μετὰ τὴν γλῶσσαν του, ἤμποροῦσαν καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, — ὅπως τὸ ἔκαμεν ὁ κ. Βουτιερῖδης, — νὰ μεταφράσῃ κ' ἓνα κομμάτι σπῆτι των, διὰ νὰ τὸ διορθώσῃ καὶ νὰ τὸ ἀρμονίσῃ ἔπειτα ὁ κ. Χρηστομάνος. Ἀλλὰ τί σημαίνει αὐτό; Ἄν ὑπῆρχον ἐπιτέλους καὶ ἄλλαι δέκα μετάφρασις τῆς «Αλκή-

σιδος», ολόκληροι τυπωμένοι, και ο κ. Χρηστομάνος τας συμβουλευτέο δλας, — αν υποθέσωμεν ότι είχε και συμβουλευτικόν χαρακτήρα ή εργασία τών αντιγραφών, — ή μεταφρασίς του θα έχανε την αξίαν της; Δεν το πιστεύω.

Λέγον, ότι ο κ. Χρηστομάνος δεν μετέφρασε τίποτε άλλο εκ της αρχαίας, δια να μās δείξη ότι είξεύρει να μεταφράζη, ενω απεναντίας ο κ. Βουτιερίδης έχει να επιδείξη την μετάφρασιν του «Τίμωνος». Δεν υποτιμώ την σατανικότητα του επιχειρήματος τών σκανδαλοποιών· δυστυχώς όμως δι' αυτούς ή μετάφρασις του «Τίμωνος» — καλή, κακή, δεν ξεταίω, — εμπορεί να πείση τόν καθένα, ότι ο μεταφραστής του δεν έχει απολύτως καμίαν σχέση με τόν μεταφραστήν της 'Αλκίσιδος. Κ' επειδή ο ένας είνε ο κ. Βουτιερίδης, — ο άλλος πρέπει να είνε ο κ. Χρηστομάνος. Έκτός αν είμαι εγώ ή σεις.

**

Είνε γνωστή ή γνώμη μας περί του Βασιλικού Θεάτρου. Την διετυπώσαμεν πρό διατίς εις άρθρον, υπό τύπον υπομνήματος προς τόν Βασιλέα. Και ο μόν Βασιλεύς πολύ πιθανόν να μην έδιάβασε τό άρθρον έκεινο, — άλλως τε ούτε τό «Παναθήναια» λαμβάνει, ούτε έφροντίσαμεν να Του τό στείλωμεν, — τό έδιάβασεν όμως ή διεύθυνσις του Β. Θεάτρου, και όμολογούμεν ότι αυτός ήτο κυρίως ο σκοπός μας.

Τό περιεργον είνε, ότι ή Διεύθυνσις του Β. Θεάτρου δεν ένθύμωσε μαζί μας, δεν μās έστειλε μάρτυρας, δεν μās έβρισε δια του τύπου, ούτε καν μās έξέγραψεν από τόν κατάλογον τών ζώντων, — όπως κάποια έφημερίς που δεν αναφέρει ποτέ τόνόμα μας και νομίζει πιά ότι μ' αυτό μās έξολόθρευσεν! — 'Απεναντίας ανεγνώρισεν, ως φαίνεται, ότι αι παρατηρήσεις που της εκάμαμεν δια την λειτουργίαν του Β. Θεάτρου ήσαν όρθαι και λογικαι, ως άπήχησις της κοινής γνώμης, ως τελευταία ανακεφαλαίωσις όλων τών όρθών παρατηρήσεων που της έγιναν κατά καιρούς, και ότι πρό πάντων ήσαν άπρόσωποι και ειλικρινείς. Και όχι μόνον προσεπάθησεν όσον ήμπορούσε να συμμορφωθή με αυτάς και νανακαινήσ η το πρόγραμμά της, αλλά και τόσον όλίγον έμνησιακάκησεν ενάντιόν μας, ώστε, ενω όλίγον καιρόν μετά την δημοσίευσιν του άρθρου, μās διεμήνυε δια

κοινού φίλου ότι εκόπευε να ζητήσ η την συνεργασίαν μας, τώρα θα παίξη την «Μόνναν Βάνναν» κατά την ιδικήν μας μετάφρασιν, χωρίς να τής το είπούμεν, χωρίς να την παρακαλέσωμεν. Μόνον που προθύμως έδώσαμεν την άδειάν μας, όταν μās την έζήτησε.

Βεβαίως αυτό και μόνον δεν θα ήτο ικανόν να μās κάμη να μεταβάλωμεν γνώμην. Η διεύθυνσις του Β. Θεάτρου έχρειάσθη άπλούστατα την Μόνναν - Βάνναν, όταν άρχισε να χρειάζεται καλά έργα, την ηήρεν έτοιμην και την έπήρεν. Ούτε θα έπιστεύετο ο καθόβουλος, ο όποιός θα έλεγεν, ότι εκολακευθήμεν τάχα, επειδή παίζεται μία μετάφρασις μας, εκεί όπου ήμπορούσε, — και έπρεπε, — να παίζονται πρωτότυπα έργα μας (αυτό πλέον τό απέδειξε, κ' έλπίζομεν ότι θα τό άποδείξη καλύτερα ή «Νέα Σκηνή»). 'Αλλ' ότι έπεκράτησαν άλλαι σκέψεις, διαφορετικαι, και έγινε άλλη εργασία, σοβαρωτέρα, τό φανερώνει τό Δραματολόγιον της έφετεινής περιόδου του Β. Θεάτρου, τό όποιον, κατά τό τέσσαρα πέμπτα, συγκροτούν έργα πρώτης τάξεως, πρωτότυπα ή εις γνωστός μεταφραστάς έμπιστευμένα, και τό όποιον άποτελεί, αυτό καθ' εαυτό, μίαν πρόοδον σημαντικήν. 'Αρκεί να ένθυμηθή κανεις τό περασμένα, δια να τό όμολογήσ η άμέσως.

Τώρα περιμένομεν και να εκτελεσθ η όπως πρέπει τό όρθαιον τούτο πρόγραμμα. Θα παρακολουθήσωμεν την εκτέλεσιν και από της στήλης ταύτης θα είλωμεν ως πάντοτε την γνώμην μας.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΚΩΝ / ΠΟΛΕΩΣ

Τα νεκροταφεία της Μεταμορφώσεως.
Παρισινή μόδα.

Α τενίω τό Μανσωλείον του Νικολάου Ζαρίφη.

Ο μακαρίτης, ο ίδιος άπλοός, φυσικός, και ή εργασία άπλή κ' εκείνη, αρχαική, χωρίς επιτήδεισιν και φόρτον. Τί ήρεμία!

Νεαρά γυνή, της οποίας τό πλήρες ζωής σώμα νομίζεις ότι αναπνέει κάτω από τόν κολλητόν χιτώνα, είναι έροισμένη επί τών βαθμίδων και ή χείρ της, χείρ ζωσα, στηρίζει βρέφος, τό όποιόν προσφέρει σκορπισμένα άνθη εις τόν ευεργέτην.

Τό όλον στεγάζεται εντός κομποτάτου και

αρχαϊκοτάτου, με κορινθιακούς κίονας οικίσκου, τό όποιόν πολύ ένθυμίζει αρχαίους ναούς και βωμούς.

Τόν τύμβον του Γεωργίου Ζαρίφη βλέπει τις όλίγα βήματα παρέκει, έργον του διδασκάλου του κ. Σώχου, του μεγάλου Μερσιέ.

Η εργασία επίσης θαυμασία αλλά όχι τόσον άπλή 'Ο έθνικός ευεργέτης καθηταικρατών βιβλίον.

Είναι περιεργον πόσον έλαφρός και πλήρης ζωής φαίνεται. Η έλλειψις ρυμοτμίας εις τά νεκροταφεία μας πολύ αισθητή.

Τό εκκλησάκι είναι γενναία προσφορά του μακαρίτου Στεφάνοβικ, με άτελείς εκ μωσαϊκού εικόνας.

Τά όνόματα τά όποια μās συγκινούν τόσ ο πολύ, τά όποια 'Ατλαντες, έπήρκεσαν και έπαρκοούν εις τās έθνικās ανάγκας, τά άπεμαρμάρωσαν εκεί, όπως συνειθίζει ο έλληνικός λαός ν' άπομαρμαρώνη τούς θεούς του, και... τά όνειρά του.

Τό όνομα του κ. Σώχου κατέστη γνωστότατον έδώ εις την Κων/πολιν ήτις τόν θέλει και ιδιόν της· τό νεκροτάφειον προσάνημα της τέχνης του. 'Οπου άγνοεί, τί να θαυμάσ η κανεις τό έργον του Μερσιέ, ή τόν μαθητήν, τόν όποιόν κατήρτισε δια την 'Ελλάδα μας;

'Αλλ' ότι, ο κ. Σώχος μέσα εις τούς Παρισίους, όπου εργάσθη και διεκρίθη, διαφύλαξε την ελληνικήν ψυχήν του, τούτο βλέπει τις και αισθάνεται άμέσως.

**

Και επειδή έσταμάτησα εις την λέξιν ψυχή ελληνική, ως όμιλήσω και περί της επιδράσεώς της.

Ο κ. Λουίς Laroche Foucauld, επιθυμών να ένσταλάξη εις τό τέκνον του την όρσσον και τό άρωμα της ελληνικής αυτής ψυχής, έζήτησεν από την διευθύντριαν του Ζαπτείου, την τιμώνσαν τόν ελληνισμόν, δεσποινίδα Εύθαλίαν 'Αδάμ, ελληνίδα διδασκάλισσαν, καλής οικογενείας, δια να μορφώσ η ελληνοπρεπώς τό τέκνον του. 'Ισως και ή μόδα της ελληνοπρεπούς μορφώσεως, μās έλθη από τό Παρίσι. Τότε... ναι.

ΘΡΑΚΟΠΟΥΛΑ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Η κυρία Μαρία Σουρη, όταν άράδιαξεν εις την κόρην της την τιμίαν εκείνην προίκα, την όποιαν της έδωσαν τά παιδρά Σάβ-

Α. Μοσχονός

'Ελλη Σουρη

βατα είκοσιν ελληνικών έτών, υποθέτω ότι είπε και τό έξής προς την άβραν νύμφην του «'Ακταίου».

Τώρα είνε καιρός να πάρης και τό μερίδιόν σου από την ζωήν τών ελληνών λογίων.

Διότι είνε γνωστόν, τό λέγει άλλως τε και ή παράδοσις, ότι ο κ. Γεώργιος Σουρης και ή κ. Μαρία Σουρη κατέχουν εις κάποιο σεντόνι τό ένα τέταρτον τουλάχιστον της ζωής τών ανθρώπων τών γραμμάτων. Τουλάχιστον τό υπερεινόν μέρος της υπαρχείας μας έχει άποθηκευθή εις τό σπίτι της όδου Πανακωτών τό συνορσειον

με ξενοδοχείον Ξύδη

δυό στο λάδι τρεις στο ξύδι

και εις τό άλλο της όδου Διδότου, όπου από τριών έτών μετώκησεν ο ποιητής. Δεν ισχυρίζομαι βεβαίως ότι τό παλαιόν εκείνο κοντι τών κοκάλων του μάου, τό πιατάκι, τό μαύρο τραπεζομάνδηλον, ή στακτιέρα εντός της οποίας απέθνησκον τά σιγάρα τών λογίων, και όλα τά αντικείμενα που ύπηρέτησαν τās βραδινās συναθροίσεις εις του Σουρη, ότι θα πωληθοούν μίαν ήμέραν αντί χιλιάδων λουδοβικίων ως κειμήλια της βιωτικής ιστορίας τών ελληνικών γραμμάτων. Υπάρχει όμως πιθανότης ότι μετά μίαν τριακονταετίαν ή αρχαιολογία δεν θα ά-

φήση ανεκμετάλλευτον τὸν κόσμον αὐτὸν τῶν
λάλων ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ἐκκληκτα παρη-
κολούθησαν ὅλας τὰς θορυβώδεις νύκτας. Ὁ
Σουρῆς, ὡς γνωστόν, ἐστερήθη τῆς ἰδιοκτη-
σίας τοῦ σπιτιοῦ του. Μίαν νύκτα τοῦ ἀφηρ-
πάγη δι' εἰσβολῆς. Ἄγνωστον ποῖος ἀνθρῶ-
πος τῶν γραμμάτων ἔκαμε πρῶτος τὴν κατο-
χὴν, εἰσελθὼν ὑπὸ τὸν τύπον τοῦ βραδινοῦ
ἐπισκέπτου. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ πρῶτος ἐπι-
δρομεὺς ἐγκατέστησεν ἐκεῖ πολίτευμα καταρ-
γῶν τὸν Σουρῆν ὡς σπιτονοικοκύρην, παρα-
δίδον τὸν καναπέδες εἰς τὴν συνταγματικὴν
νομὴν τῶν εἰσπερχομένων ὀκνηρῶν, δίδον δι-
καίωμα γνώμης συζητήσεων, σφουριναίων, χα-
μουρητῶν, θρασείων τῶν καρεκλῶν ἐπὶ τῶν
ὁποίων ὀρηκτικῶς ἐπιπτον αἱ ναυαγοὶ τοῦ
μάους, ἕνα πολίτευμα τέλος πάντων τοῦ ὁποῖου
αἱ ἐλευθερίαι ὑπῆρξαν τρομακτικαί. Ἡ ἐπι-
κέττα ἔμενε κάτω εἰς τὴν θύραν μαζί με τὴν
λάσπην τῶν παπουτσιῶν τῶν ἐπισκεπτῶν καὶ
οἱ ἐπισκέπται εἰσέβαλον εἰς τὸ σαλόνι τοῦ
ποιητοῦ ὅπως ὁ λαὸς εἰς τὸ σαλόνι ὑποψη-
φίου, χωρὶς κανὲν μετρημένον βῆμα, τόσον
ἀπροσέκτως ὥστε εἰν ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ εἰσ-
ερχόμενοι ἦσαν 15, ὁ Γκιούλ ὁ μακαρίτης
σκύλος τοῦ ποιητοῦ ἐπατεῖτο καὶ ἀπὸ τοὺς δε-
καπέντε εἰς τὴν οὐρὰν γαγγύζων ὀδυνηρῶς.
Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦτα πολιτεύματα, τὰ ὁποῖα
ἀπεδείχθησαν καταστρεπτικὰ ἐφαρμαζόμενα ἐπὶ
λαῶν, εὐδοκμοῦν ἐπὶ σπιτιῶν μόνον ὅταν οἱ
οἰκοδεσπότης δέχονται μόνοι τῶν νὰ πίνουν
μέχρι τρυγῶς τὸ ποτήριον τῆς φιλοξενίας. Ὁ κύ-
ριος καὶ ἡ κυρία ἀποτελοῦν ὑπὸ τὴν ἐποψιν
αὐτῆν τύπου, τοὺς ὁποῖους θὰ ἐξήλθουν μυ-
χίως ὅλοι οἱ βασιανίζοντες ἀπὸ τὴν ἐτικέταν
τῆς βεγγέρας οἰκοδεσπότης. Μέσα εἰς τὴν κυ-
ριαρχίαν αὐτῆν τοῦ λαοῦ, τῶν λογίων ἐπιδρο-
μῶν, τῶν ὁποίων ἡ κατάκτησις ἦτο μία πλα-
τυτάτη φαιδρότης καὶ καλωσύνη, ὁ ἀτυχῆς
Σουρῆς ἕνα μόνον μικροσκοπικὸν δικαίωμα
κατώρθωσε νὰ διασώσῃ, τὴν κούπα μετὰ τὸ
γλυκὸ. Ὑπῆρχε πράγματι μία κούπα μετὰ γλυκὸ
ἰδικῆ του ἀπὸ τὴν ὁποῖαν τοῦ ἐπιτρέπετο νὰ
πέρνη μόνος αὐτὸς μίαν χουλιαριάν, βυθίζων
τὸ κουτάλι ἀκριβῶς τὴν δωδεκάτην τοῦ μεσο-
νυκτίου, καὶ μετὰ τὴν ἀκριβείαν χρόνου, ὥστε
μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς κούπας τοῦ γλυκοῦ ἔβγα-
ζαν καὶ ἐκούρδιζαν τὰ ὄρολόγια τῶν ὅλοι οἱ
παρόντες ὀρολόγιοι, ὡς τοὺς ἀνόμαζε τὴν στιγ-
μὴν ἐκείνην ὁ Μπαμπῆς. Περὶ τὸν νὰ ἀνα-
φέρω πράγματα ἐννοούμενα ἄλλως τε, ὅτι δη-
λαδὴ ὁ Σουρῆς χάνων εἰς τὸ μάους, διότι δὲν

εἶχε κούπες, ἐδέχθη πολλάκις τὴν συμβουλήν
νὰ ρίξῃ τὴν κούπαν τοῦ γλυκοῦ, διὰ νὰ κερ-
δήσῃ. Οἱ μικροὶ αὐτοὶ κωδωνισμοὶ τοῦ γέλωτος
εἶνε ἀνάλογοι πρὸς τὴν στιγμήν τοῦ ἀπήχσαν,
καὶ κάθε τι ἐκ τῶν μυριῶν τοῦ ἠκούσθησαν
ἐκεῖ, εὐρήκαν τὴν κατάλληλον στιγμήν διὰ νὰ
σπινθηρίσουν, ὅσον δὲ μικρὰ καὶ συνειδημένα
εἶνε σήμερον τοῦ τὰ διηγούνται, ἐνούμενα με-
τὴν ἀναπόλησιν ἀποτελοῦν μίαν μακρὰν γραμ-
μὴν ἀπὸ τὸ ἠδονικὸν ἐκεῖνο φῶς τῆς ὠραία
ρεούσης ζωῆς. Εἰς τὴν κούπαν τοῦ γλυκοῦ, τὸ
ὁποῖον ἀκριβῶς τὸ μεσονύκτιον ἐγλύκαινε τὰ
μουσταῖα τοῦ ποιητοῦ, ἐδόθη ἀπὸ τοὺς ἐπι-
σκέπταις ἡ σημασία τῆς ἐκιδόσεως ἐνὸς εὐσχή-
μου διαβατηρίου πρὸς τοὺς παρισταμένους. Καὶ
πράγματι τὸ μάους διελύετο αὐθωρεῖ, οἱ ἐπι-
σκέπται ἐκαληνύκτιον τοὺς οἰκοδεσπότης, ἐπα-
τοῦσαν τὸν Γκιούλ καὶ ἀπήρχοντο, ὁ Μπαμπῆς
βυθισμένος εἰς τὸν γιακῶ του, ὁ ἀλησμόνητος
Κουσουλάκος γρυλλίζων μετὰ τὴν τακτικὴν του
φαρυγγίτιδα, ὅμοιοι ποιητῶν καὶ συγγραφέων
καὶ δημοσιογράφων σκουριζόμενοι πρὸς τὰ καν-
τύνια τῆς Νεαπόλεως. Ὁραῖαι νύκτες τοῦ δὲν
θὰ ἐπανέλθουν ποτέ. Ἡ ἱστορικὴ πρότασις,
— Πάμε στοῦ Σουρῆ; ἦτο τὴν ἐποχὴν ἐκεί-
νην ἄλλη φωνὴ, ἄλλος ἦχος. Μόνον ὅσοι τὴν εἶ-
παν καὶ τὴν ἠκούσαν τότε, ἐννοοῦν τὴν μεταλλα-
γὴν. Στραβοὶ ἢ κουτσοὶ καθαρευουσιάνοι καὶ
δημοτικισταὶ, κτυπώμενοι εἰς τὴν ἰδέαν, φρο-
νοῦντες ὅτι διάβολο ἤθελαν, πιστεύοντες εἰς
Χριστὸν ἢ εἰς Μαρμωῖν, οἱ ἀνθρώποι τῶν γραμ-
μάτων ἦσαν ἐν τούτοις τότε μία μεγάλη ἀδελ-
φότης, ἕνα σῶμα. Τώρα μπόμπα ἔπεσε, ἀγνω-
στον ἀπὸ ποῦ, καὶ τοὺς ἐσκόρπισεν εἰς τὰ τέσ-
σारा σημεῖα τῶν Ἀθηνῶν εἰς τρόπον ὥστε
καὶ ἡ συνάντησις δύο λογίων ἐντὸς νυσταλέου
καφενείου, δύο λογίων τοῦ νὰ μὴ τρώγωνται,
εἶνε φαινόμενον.

Μέσα εἰς αὐτὰ τὰ ἱστορικὰ βράδια τοῦ σπι-
τιοῦ τοῦ ποιητοῦ, ὑπάρχει μία μορφή προβά-
του, μία ἀδράνεια, μία ἀδυναμία, μία παιδικό-
της. Ὁ Σουρῆς Πῶς νὰ τὸν φαντάζονται ἀρά-
γε αἱ χιλιάδες τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Ρωμηοῦ»;
Βλοσυρὸν; Ἀπειλητικόν; Μὲ δόντια; Ἐπανα-
λαμβάνω, ἀν καὶ πολλάκις ἐλέχθη, ὅτι ἡ μορφή
ἢ κυριαρχοῦσα τῶν νυκτερινῶν συναθροίσεων
εἶνε μία πολλαπλασία ἀπόδοσις τῆς ἀφελείας
τῶν ἐπισκεπτῶν, μορφή Ἑβραίου ὁ ὁποῖος θὰ
ἦτο ἀνίκανος νὰ κάμῃ καυγᾶν διὰ μίαν δεκά-
ραν, μία ἀγιογραφία, μία προβατογραφία, εἰν
θέλετε, ἀνθρώπος ὡσὸν νοερὸν καὶ σοφὸν ἀντι-
κείμενον τοῦ σπιτιοῦ, ζῆμη τὴν ὁποῖαν ἡμεῖς

ἐπλάττομεν ὅπως ἠθέλομεν, ἀνεξερεύνητος ἀ-
δυναμία πρὸ τὸ κακόν, ἀπειρος παιδικότης
περὶ τὴν ὁποῖαν ἐπετεύρισε ὅλη ἡ ἀθῶα φαι-
δρότης τῶν νυκτερινῶν συναθροίσεων. Μίαν
νύκτα τῶν Χριστουγέννων ἐνθυμούμαι ὅτι ὁμι-
λος παιδιῶν εἰσέβαλε μέσα ἐκεῖ τοῦ ἐπαίραμεν
μάους, καὶ κάποια παιδοῦλα ἔβγαλε λόγον εἰς
τοὺς ἐπισκέπταις τοῦ Σουρῆ εὐχηθεῖσα εὐτυ-
χίαν, ἐνῶ ὁ Σουρῆς ἐγρίνιασε φωνάζας

— Πάψε γιατί χάνω δεκαπέντε λεπτά!

Ἡ παιδοῦλα ἦτο ἡ προχθεσινὴ νύμφη. Μέσα
εἰς τὴν προῖκα τῆς, τὴν ὁποῖαν ἐκουβάλησαν
προχθὲς ὁ Φασουλῆς καὶ ὁ Περικλέτος, ὄχι βέ-
βαια στεναλίζοντες καὶ πολὺ ἐκ τοῦ μόχθου, ὑ-
πάσχει καὶ κἄτι ἀρχαιολογικῶς πολύτιμον, ἔστω
καὶ μὴ ἐξαργυρωτέον, ἡ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων
λογίων, τὴν ὁποῖαν εἰς ἐκκωφαντικὸν γέλωτα
ἐφυλάκισαν ἐκεῖ μέσα ὁ Σουρῆς καὶ ἡ σύζυ-
γός του, δύο οἰκοδεσπότης καταργηθέντες καὶ
ἐνδοξοί.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΥΠΟ τὸν τίτλον ἡ «Χρυσὴ Βιβλὸς τοῦ Ρενάν», ἔξε-
δόθη ἐν Παρισίοις, ὀγκώδης καὶ πολυτελέστατος
τόμος, ἀριερωμένος εἰς τὸν μεγάλον συγγραφέα, ἐπὶ
εὐκαιρίᾳ καὶ ὄντως εἰπεῖν ὡς συμπλήρωμα τῶν ἐν
Τρεγκιὲ ἑορτῶν. Ἡ Χρυσὴ Βιβλὸς τοῦ Ρενάν περιέχει
τὸ ἱστορικὸν τῶν ἑορτῶν τούτων, βιογραφίαν τοῦ Ρε-
νάν, ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἔργων του, ἐπιστολὰς του,
λόγους ἐκφωνηθέντας ὑπ' αὐτοῦ ἢ δι' αὐτόν, χαρακτη-
ρισμούς, κρίσεις, ὡς καὶ πλουσιωτάτην συλλογὴν εἰ-
κόνων, προσωπογραφῶν, ἀγαλμάτων, πρᾶτομόν, μνη-
μειῶν, τοπιῶν κτλ. συμπληροῦντων τὸ κείμενον καὶ
ὁπωσδήποτε σχετιζόμενον μετὰ τὸν συγγραφέα τοῦ
Βίον τοῦ Ἰησοῦ.

Μέγα μέρος τοῦ λαμπροῦ τούτου Λευκώματος κατέ-
χουν τὰ πανθομοιότυπα τῶν ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας
ἀπεθύνησαν πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν, ἀποδεχόμενοι τὴν
πρόσκλησίν τῆς, ὅπως λάβουν μέρος εἰς τὰς ἑορτάς τοῦ
Τρεγκιέ, διαπρεπεῖς ἄνδρες ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν. Ὅλοι
σχεδὸν αἰξέπισημότητες τῆς Γαλλίας παρελεύοντο εἰς
τὰ ἀντίγραφα ταῦτα, συγγραφεῖς, πολιτικοί, καλλιτέ-
χαι, ἐπιστήμονες, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων κρατῶν συναντῶ-
μεν τὰ ὀνόματα τοῦ Ἰρην, τοῦ Χάουκντμαν, τοῦ Βιόρν-
σον, τοῦ Πόττση, τοῦ Ἐτσεγαράη, κτλ. κτλ.

Καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀντιπροσωπεύεται δι' ἀξίου ἀντιπρο-
σώπου, τοῦ ποιητοῦ κ. Κωστή Παλαμά, ὁ ὁποῖος εἰς
εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀπήνεσε διὰ τῆς
ὠραιωτάτης ταύτης ἐπιστολῆς, δημοσιευμένης εἰς τὸ
Λευκώμα καὶ ἑλληνιστὶ ἐν αὐτογράφῳ, καὶ γαλλιστὶ
κατάμετάφρασιν:

«— Καὶ τ' εἰς' ἐσὺ, γὰρ νὰ σὲ καλέσωμεν στὸ χορὸ
ποῦ σταίνοιν ἀνταγωνισμένοι τοῦ νοῦ γῆρα σάγαλαμα
τὸ λατρεμένο τοῦ μεγάλου ἀνθρώπου;

— Ἐἴμ' ἕνας ἀνθρώπος ποῦ μετὰ τὸ τραγοῦδι γεννή-
θηκε καὶ μετὰ τὸ τραγοῦδι θὰ πεθάνῃ. Κ' εἶπ' μετὰ τὴν
τέτοιαν τὴν ἀγάπην μου φτάνω γὰρ νὰ κλείσω μέσα στὴν

ἀγκαλιά μου, κ' ὡς εἶναι στενὴ, τὴν κατάπλαττῃ πα-
τρίδα μου. Γιατὶ καὶ ἡ πατρίδα μου ἀπὸ τὸ τραγοῦδι
βλάστησε, βλασταίνει, καὶ θὰ βλαστήσῃ. Μέσα στὸ
τραγοῦδι ἐνὸς Ὁμήρου θρονασμένη βρίσκειται σὲ
θρόνον δόξας ὀλόκληρ' ἡ πατρίδα μου στοὺς αἰῶνες
τῶν αἰώνων.

Καὶ δὲν ταιριάζει τώρα νὰ ξεχάσω πῶς ἕνας, ποῦ
γεννήθηκεν ἐδῶ ἀπὸ τὸ αἷμα μας, καὶ τῆς σοφίας τὸ
γάλα βύρασε στὸ δοξασμένο τόπο τοῦ Ρενάν, καὶ γί-
νηκεν ἐκεῖνου παιδί, πῶς μετὰ τοῦ τραγοῦδι τοῦ γλώσσα
ἀγωνίζεται νὰ τὴν ἐκπύσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν. Ἡ
ἀμωρφία ἢ ἀθάνατη πήρε μίαν ἀφραστὴ σάρκα κ' ἔ-
γενε τραγοῦδι.

Κ' εἶπ' τοῦ Ρενάν ἡ μεγάλη σοφὴ σκέψη κ' ἂν
κάπου κάποτε κ' ἐμὲ τὸν ταπεινὸν συγκίνησεν: εἶναι
γιατὶ μέσα μου ἀντιχτύπησε σὰ μὴ γαλήνη καὶ ἰλαρὴ,
τρεμουλιαστὴ καὶ ἀνήσυχη, μαζί, ἁρμονία σὰν ποίημα
ποῦ τοῦ φώσηξε μετὰ τὴν ὑγεία τῆς καὶ μετὰ τὴν δύναμιν
τῆς ἡ Ἀθηνᾶ ἢ Ἀκροπολίτισσα, δεῖλὰ συντροφια-
σμένο ἀπὸ τὸ στοχασμὸ μᾶς λιγνοκάματης Παναγίας
λιβανοῦριστης μετὰ ἀπὸ τὰ τρογυῶν τὸ βρετανικὸ ποῦ
τόνε γεννήσε. Καὶ μέσα σ' ὅλο τοῦ τὸ ἔργο — χαρὰ
τοῦ νοῦ, — τὸ κατῳρῶμα τὸ ἀτίμητο φαίνεται σ' ἐμὲ
πῶς εἶναι ἡ ἀδέση ἀπάνου στὴν Ἀκροπολιν, γιὰτ'
εἶν' ἀπὸ τὰ πιδ ἀγνά καὶ ἀπὸ τὰ πιδ μεστὰ τραγοῦδια
ποῦ ὀλιγόλογος τραγοῦδησεν ὁ λόγος μέσα στοὺς καρ-
πούς. Καὶ, ποῖος ξέρει! ἀνίσως καὶ μογοῦσα νὰ ζυ-
γιάσω στὸ ἕνα χέρι μου συστήματα φιλοσοφικὰ ξανου-
σμένα μωροσελίδα καὶ σάλλο μου τὸ χέρι τίς μετρη-
μένες ροδοσκάλαιτες γραμμῆς τῆς Ἀθήνης, θαρρᾶ πῶς
ὁμοιο βάρος, κ' ἀκόμα πιδ πολὺ, θὰ δείχνουν ἐτούτες.

Καὶ νὰ γιατί δὲν εἶπα «ὄχι!» στὸ χορὸ ποῦ με
καλέσανε γὰρ νὰ πιαστῶ τριγύρω στᾶγαλαμα τὸ λα-
τρεμένο τοῦ μεγάλου ἀνθρώπου!»

ἘΝ Ἀγγλίᾳ ἐκδίδεται εἰς τέσσαρας ὀγκώδεις τόμους
ἐκδομένη ἡ ἱστορία τῆς ἀγγλικῆς φιλο-
λογίας. Τὸ πύργημα τοῦτο ἔχει αὐτὸ τὸ ἰδιῶδες,
παρφαλλόμενον πρὸς τὴν γνωστὴν ἱστορίαν τοῦ
Ταῖν, ὅτι περιγράφει ἐξ ὀλοκλήρου κάθε ἐποχὴν, ἐν
ᾧ ὁ γάλλος φιλόσοφος ἠρμίσθη εἰς τὰς μεγάλας μόνον
φυσιογνωμίας παρασιωπησῆς τὰς δευτερευούσας. Ἦδη
ἔξεδόθησαν ὁ πρῶτος τόμος ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἀγ-
γλικῆς φιλολογίας μέχρι τοῦ Ἐρρίκου Γ' συγγραφῆς
ὑπὸ τοῦ Ριχάρδου Γκάρνερτ καὶ ὁ τρίτος περιλαμβάν-
ων τὴν ἐποχὴν ἀπὸ τοῦ Μίλωνος μέχρι τοῦ Johnson
συγγραφῆς ὑπὸ τοῦ Ἐδμόνδου Γκόσσε. Ἐκδ' ὅσον ὁ
ἀναγνώστης, λέγει ὁ ἐκδότης Γουλιέλμος Χάινεμαν,
ἀισθάνεται ἐνδιαφέρον διὰ τὰ ἔργα ἐνὸς συγγραφέως,
θέλει ὄχι μόνον νὰ μάθῃ ἀμέσως καὶ ἀκόπως ποῖος
ἦτον ὁ συγγραφεὺς καὶ τί ἔγραψε, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν
γνωρίσῃ κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ σταδίου του,
νὰ μάθῃ πῶς ἔζησε, ποῖος ἦτον ὁ γραφικὸς χαρα-
κτήρ του καὶ πῶς παρουσιάσθη ἐν γελιογραφίᾳ εἰς
τοὺς συγρόνους του.

Τὸ πρόγραμμα αὐτὸ τοῦ ἐκδότου καὶ τὰ ὀνόματα
τῶν ἀναλαβόντων τὴν συγγραφὴν τοῦ σπουδαίου
τούτου ἔργου εἶναι ἀρκούντα ἐγγύησις περὶ αὐτοῦ.

Ὁ Henry D. Davray εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸ
γαλλικὸν περιοδικὸν «Mercur de France» ἀνα-
φέρων τὴν προσεχὴ ἐκδοσὴν τῶν ἔργων τοῦ ἀγγλοῦ
συγγραφέως Thomas Hardy ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀγγλικῶ
μυθιστορηματικῶς ὁποῖον ἦτο μέχρι σήμερον καὶ ὁποῖον
θὰ εἶναι εἰς τὸ μέλλον καὶ τάσει τὸν Χάρντ ἐπὶ κε-
φαλῆς τῆς νέας τρέψης τὴν ὁποῖαν θὰ λάβῃ τὸ μυθι-
στορηματικὸν ἐν Ἀγγλίᾳ. Μέχρι τοῦδε οἱ ἀγγλοὶ μυθιστο-
ριογράφοι, λέγει, δὲν ἐτόλμουσαν ἐκ σεβασμοῦ πρὸς
τὴν γηραιάν των βασιλίαν καὶ πρὸς τὰς διπισθοδρο-

μικός της ιδέας εις την τέχνην, να ζωγραφίσουν την αγγλικήν κοινωνίαν με αληθινά χρώματα, όπου οι άνθρωποι αγαπώνται όπως παντού άλλου, και ο έρως δεν γνωρίζει δεσμό και κατέχει και εκεί το πρώτιστον μέρος της ανθρώπινης ζωής. Ήδη μερικοί συγγραφείς φαίνονται ακολουθούστας τον δρόμον αυτόν και τινά των νέων μυθιστορημάτων πραγματεύονται την σύγκρουσιν ή όποια έπέρχεται κάθε στιγμή μεταξύ των κοινωνικών συνθηκών και των αναγκών της ζωής του άνδρος και της γυναίκος. Η θέσις της γυναίκος εν τη κοινωνία ύπερστη μεγίστος μεταβολάς και τούτο προκαλεί πλείστα ζητήματα τα όποια βεβαίως θ' ασχολήσουν εις το μέλλον τους άγγλους μυθιστοριογράφους.

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΤΟ Βερολίνον άφιέρωσε την εβδομάδα αυτήν εις τον Ριχάρδον Βάγνερ. Μεγάλοι έορταί διεθνούς χαρακτήρος λαμβάνουν χώραν ολοέν εις την γερμανικήν πρωτεύουσάν και λόγοι εκφωνούνται, ή μουσική του γίγαντος άνηχεί από όλων των θεάτρων και μίαν φοράν ακόμη επ' άφορμή της εικοσαετίας αυτής από του θανάτου του και των αποκαλυπτηρίων του άνδριάντος του ή δόξα στεφανώνει την μνήμην του ήμιθέου όστις τόσον επάλαισε και τόσον έμοχθήσε ζών.

Και διά πρώτην φοράν από του θανάτου του ή νίκη του καταφαίνεται τελείως, διά πρώτην φοράν τώρα ούτε μία αντίθετος κραυγή ακούεται, διά πρώτην φοράν οι αντίπαλοι και οι πολέμοι έχουν συγίησιν, διά πρώτην φοράν από όλους ή δόξα διαλαλείται, από όλους ο θρίαμβος ύμολογείται και εις το πάν θεόν των μουσικών της Γερμανίας πλησίον των όνομάτων των μεγάλων δημιουργών πλησίον του Μπάχ, του Μότσαρτ και του θεού Μπετόβεν λαμβάνει ως νεότερος άλλ ως ίσος την θέσιν του και ο Ριχάρδος Βάγνερ.

Διά να χαρακτηρίση κανείς το έργον του μεγάλου αυτού τέκνου της Γερμανίας δεν έχει ίσως παρά να παραφράση όπως ο Μανδές μίαν σελίδα του μεγάλου βιβλίου του Βάγνερ το όποιον όνομάζεται «Μελόδραμα και δράμα».

Εις την σελίδα αυτήν ο Βάγνερ χαράσσει την οδόν και την ιστορίαν της μουσικής.

Υπάρχουν τρεις μουσικαί, λέγει.

Είνε πρώτον ή ιταλική μουσική, γλυκυτάτη και διεφθαμένη, γεμάτη από γοητείας και από ήδονήν, όμοία με έταίραν και με ποιητήν, ταράσσουσα και θέτουσα πειρασμούς και άρπυνίζουσα την σάρκα, όμοία με τας γυναίκας της Αναγεννήσεως με τας Λουκρητίας Βοργία και με τας Έντγας τας όποιας έρωγράφει με φλόγος όργιων ο Τισιανός και ο Βερονέζε.

Είνε έπειτα ή γαλλική μουσική, έλαφρά και γελοΐσσα, λεπτή και παιγνιώδης, όλη εις την επιφάνειαν, όλη μειδιάματα, εφημέρος, λιχνιστική, δεικνύουσα τους όφθαλμούς της οδόντας τα κόκκινα χείλη της, γοιζέτα χαριτωμένη, θυγάτηρ του Μύργερ, βοήμις γεμάτη γόητρα και τεχνάσματα, άπιστίας και θέλητρα.

Και τρίτη είνε ή γερμανική μουσική ή αντίθετος και ή αντίπαλος της ιταλικής, ή παρθένος και ή στείρα, ή πλήρης εξάρσεως θερησκευτικής, άγγελίας μοναστικής, ή πλήρης αυστηρότητος, ή όμιλουσα μόνον με τους σφρανούς, ή βαθύτατη και ή περιοκρεπτος, ή άκαμπτος το κάλλος και άμίμητος την σκέψιν και φιλοσοφική και μεγάλη.

Ο Βάγνερ εις τας τρεις αυτές μουσικάς έπροσθεσε μίαν τέταρτην. Οδηγούμενος από το παράδειγμα του μνητού Μπετόβεν όστις εις το τέλος της ζωής του έσκέφθη να ένωση το άσμα εις τας μελωδίας του, όστις εις μίαν συμφωνίαν τον έδωκε φωνήν και έπροσ-

θεσε χόρον και ήνωσε την άρμονίαν την ανθρώπινήν και ήνωσε το ανθρώπινον σήμα εις την φωνήν των όργάνων, έσκέφθη και ο Βάγνερ άναμνησκόμενος τους Έλληνας να τελείη τους γόμους της άρμονίας και της ποιήσεως. Μουσική και ποίησις, ποίησις και μουσική, όλαί αι άνθρωπιναι τέχναι άνερχόμεναι επί του θεάτρου, όλαί του ανθρώπου οι αισθήσεις λαμβάνουσαι μέρος εις την παραστάσιν ένα έργον εις το όλοϊον να άρμονίζεσαι ή όρχηστική, ή άρχιτεκτονική, ή μουσική και ή ποίησις, ένα έργον το όποιον να άνασταθή τας παραστάσεις, τας άρχαίας τραγικάς δημιουργίας των Έλλήνων. Αυτό ήθέλησε και αυτό έπέτυχε ο Βάγνερ και αυτό ύπήρξε ή δόξα του.

Μουσικός και ποιητής, τέλειος ποιητής, μεγαλοφυής ποιητής άλλ' ακόμη μεγαλοφυέστερος μουσικός έξαντλήσε τους ήχους όπως και τα σήματα, δάσας φωνήν εις όλα τα πάθη των ανθρώπων και των θεών, άναστήσας μίαν μυθολογίαν και λαλήσας εκειτα από την ειδωλολατρικήν φωνήν των μύθων την καθαράν προσευχήν του θείου πάθους.

Το έργον του Βάγνερ μάς παρίσταται ως ένα έργον γίγαντος, ένα έργον πολύτροπον, μέγα, ικανόν να θρασυή και να εξαντλήση πλείστας ζωάς, λιγγιώδες και συνθετικόν.

Και πλησίον του έργου αυτού μάς παρίσταται γιγαντιαία και λιγγιώδης ή ζωή του.

Ατυχής, κατατρεχόμενος, έξοριστος, μη δυνάμενος να ίδη την πατρίδα του, παραγνωριζόμενος από τους φίλους του, ουριζόμενος εις την Γαλλίαν, μοιραίος εις τους έρωτάς του, ζών την άτυχίαν του Τριστάνου και της Ισόλδης, άκόρεστος άλλως τε, άκόρεστος άγάπης, ήδυσταθείας, δόξης, τρέχων διωκθην του θριάμβου τον όποιον ήσθάνετο δικαίον και τον όποιον δεν έδύνάτο να φθάση, βίαιος, εκχειρίζων από ζωήν, πηδών και μεταμορφωμένος εις άκροβάτην κατά τας όρας της χαράς του, παραδόξως το πρόσσωπον με τους όφθαλμούς του τους μεγαλοφυείς και το στόμα τον το μορφαζόν, υποφέρων όλας τας στέρησεις, μένιον νήσις εις την Βενετιαν και ροκνένυτος σχεδόν εις Παρισίους, κτίζων θεάτρα, εκλέγων μόνος του τους ήθοποιούς, ύβριζών όλους, κρλακεύων όλους, εδμετάβλητος, τρομερός, αγαθός και μέγας.

Από της γεννήσεως του μέχρι του ώραίου και αποκαλυπτικού εκείνου θανάτου του εις το μέγαρον των Βενδραμιών εις Βενετιαν ή ζωή του υπήρξε μία πάλη, μία απόλαυσις και μία δημιουργία.

Και δι' όλα αυτά μάς παρουσιάζεται σχεδόν ως θαύμα εις τον αιώνα μας ο Βάγνερ, ως ένας άνθρωπος της Αναγεννήσεως ή της αρχαιότητος από εκείνους οι όποιοι εξέλειψαν και μάς φαίνονται πλέον ως μύθοι.

Η Γερμανία επί τέλους έορτάζει σήμεραν ένα άνθρωπον όστις εξήντησε την μουσικήν, όστις έβιασε τους ήχους, όστις έφόνευσε τας χορδάς κίμωνιν αυτές να εκφράζον το άνεκφραστον, ένα άνθρωπον όστις ύπήρξε τόσον καταπληκτικός ώστε μετ' αυτόν έπηκολούθησε σιγή, μετ' αυτόν έπηκολούθησε αποθάρονσις, απόγνωσις, ώστε μετ' αυτόν δεν ύπάρχει πλέον οδός και δεν ύπάρχει τίποτε, όστις διήλθε ως κυκλών, άπεμύθησε τα πάντα και νεκρός προ-είκοσι έτών μάς φαίνεται ακόμη νέος, μάς φαίνεται τολμηρός, μάς καταπλήσσει, μάς βυρνώνει, μάς κρατεί υπό το κράτος του και μάς γοητεύει.

N. Έκ.

Έδωρήθη υπό άνωνόμου εις την Έθνικήν Βιβλιοθήκην μουσικός κώδιξ του 1430, σπουδαιότατος ο κώδιξ έλαβεν εν τώ τμήματι των χειρογράφων τον αριθμόν 2267. Αποτελείται εκ σελίδων εν όλω 422.

Έκ χάριτος τουρκικού λεγομένου συνήθως. Αί διαστάσεις αυτού 22Χ15.

Είναι των χρόνων Κωνσταντίου του Παλαιολόγου. Έν σελίδι 422 φέρεται σημείωμα άναγράφον ότι ή γαλλική αυτή είνε έργον Δημητρίου του Εξακουστού και ότι άνεκαίνισθη εν έτει 1457 μ. Χ. (17φ.ΕΕ από κτισίας κόσμον (δηλ. 6965) = 1457 μ. Χ.).

Το ότι έγγραφή επί της Βασιλείας του Κωνσταντίνου δηλοΐται εκ του εν τή σελίδι 290 πολυχρονισμού. Υπάρχει δηλ. το ψαλλόμενον πολυχρόνιον εις Κωνσταντινον τον Παλαιόλογον.

Εκ του έπομένου πολυχρονισμού του Μητροπολίτου Σηλύβριος φαίνεται ότι άνήκει εις Εκκλησίαν της Μητροπόλεως ταύτης.

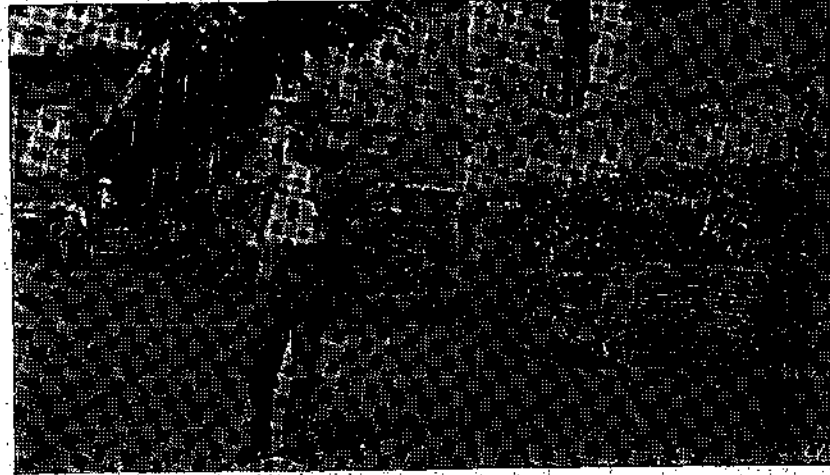
ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ

ΜΕΤΑΞΥ των εξεχόντων έταίρων της Γαλλικής Κοιμωδίας καταλέγεται άναντιρρήτως και ο Le Bargy, περί του όποιου πολύς έγινε προ μικρού λόγος εις τας παρισιάς εφημερίδας, ένεκα της

Ο κύριος και ή κυρία Le Bargy.

τητα δε αυτού όφείλεται, ότι το άμφιβόλου αξίας ποιη-

Le Bargy.

τικόν τούτο έργον επί μακρόν καινός χρόνον άνεγρόφετο εις τα θεατρικά προγράμματα της γαλλικής πρωτεύουσας. Ο Le Bargy είνε εκ των διακεκομμένων καθηγητών της δραματικής σχολής εν τώ Ρδείω των Παρισίων.

Ασύνηδες έτι υποκριτικόν τάλαντον έπέδειξεν ή γαρυστάτη και νεαροτάτη αυτού σύζυγος Simone le Bargy, από της πρώτης δε από σκηνης εμφανίσεως της κατά το παρελθόν έτος εν τώ θεάτρω Gymnase άνεδείχθη δοκιμοτάτη ήθοποιός, οι δε κριτικοί προλέγουσιν από τούδε εσόδωνιν το καλλιτεχνικόν αυτής μέλλον.

ΙΣΩΣ ένθυμούνται όσοι έδιάβασαν τον γλαφυρότατον Πάολ-Λουί-Κουιέ, το κομικοτραγικόν έπεισόδιον του γάλλου συγγραφέως, μίαν νύκτα, εις την Καλαβρίαν, όπου έπιλοξνήθη με ένα φίλον του εις το σπίτι καρβονιάρηδον την άγωνίαν του φιλοξενούμενου εις το μέσον της νυκτός όπου εγόμυζε, ότι θα έπαυε θύμα της αγριότητος των καρβονιαρηδων, τούτος και ο φίλος του, και την άνέλπιστον λύσιν της τραγωδίας με το παράμυον δύο κοπονιών αντί των δύο όδοιφόρων. Το έπεισόδιον λοιπόν αυτό, γράφει ο Αλβέρτος Σάμ, ύπάρχει εις την «Επιταγήμερον της βασιλείσεως της Ναβάρρας και εις τα «Διηγήματα» του Λ Ούβιλ. Με την διαφοράν ότι εις την «Επιταγήμερον της βασιλείσεως και εις την άφήγησιν του Δ Ούβιλ, σφάζονται όχι δύο κοπονία αλλά δύο γουρου-νέπουλα.

ΔΥΟ σκιαγραφίας, του βασιλέως και της βασιλίσσης της Ιταλίας, δίδει εις την «Επιθεώρησιν» ή Πίολα Δομπρόλο. Το κοινόν και εις τους δύο, το μάλλον χαρακτηριστικόν σημεϊον εις την ζωήν του βασιλικού ζεύγους, είναι ο άπέριττος βίος άπλών άστών τον όποιον διάγουν.

Ο Βασιλεύς, άνθρωπος ίσορροπος, φρόνιμος, με εύρειας γνώσεις, όχι όμοιος και διάνοια ύπεροχος. Η φύσις δεν τον έπρόκρινε με φαντασίαν. Ο δίδασκαλός του Όζιο ήτον απηλιτισμένος διά το ήηδόν και συστηματικόν ύφος του μαθητού του. Δεν ήξευρε να ειπή παρ' ό,τι είδε και ό,τι ήκουσε κανέν στόλισμα δεν προσθέτει άλλ, έχει κεφάλι γερό και διά τούτο μελετά κατά βάθος τα ζητήματα του άπισσα-λουν. Αν δεν βλέπη μακράν, βλέπει όμως καθαρά.

Κρίνει τους ανθρώπους και τας περιστάσεις με ακρίβειαν. Όταν έγινε βασιλεύς, παρά τας παρότρύσεις των περι αυτόν, ήκολούθησε πολιτικήν όχι των άκρων αλλά της μετριοπαθείας. Διά τον Κόρσπην έλεγε: — Είναι ίσως καλής πίστεως άλλ είναι μεγαλομηνής, μάταιος, παίζει με την πολιτικήν όπως παίζουν εις το κρηματιστήριον. Οι φρόνιμοι πρέπει να ζήσουν να προφυλάττανται.

Ο Βάστωρ Εμμανουήλ Γ' απέκτησε την αγάπην του Ιταλικού λαού διά της απλότητός του. Και από την ιδιωτικήν και από την επίσημον ζωήν του άφηρεσε κάθε επίδειξιν και πλούτον. Όταν ο Σαρά-

κο, εις μίαν επίσημον υποδοχήν. τὸν προσεφώνησε με πομπικῶν οἰκονομικῶν λόγων, ἐν ᾧ ἐπερίμενε ἐξ ἴσου ἐπιδευκτικὴν ἀπάντησιν ἐκ μερῶν τοῦ μονάρχου του, ὁ βασιλεὺς ἀπλοῦς καὶ εὐλαβικῶς ὡς πάντοτε, καθήλθε ἀπὸ τὸν θρόνον, τοῦ ἔσφιξε τὸ χεῖρ καὶ ἀπλοῦστα τοῦ εἶπε: «Ἐξαριστὰ».

Καὶ ὁ Σαράκο ἦτο μαινώδης. Πάντοτε ἀποφεύγει τὰς υποδοχάς. Τὸ ἀνάκτορον του ἔχει τὴν ὄψιν κατοικίας ἀστοῦ. Ἐπιπλά ἀνακαινικά, ἀπλοῦστα, χωρὶς χρυσοῦματα, χωρὶς πολυτέλειαν. Ὄταν ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια ἐπῆγε νὰ παραθερίσῃ εἰς τὸ Στουπίνγκι καὶ εἶδε ὅλας τὰς προετοιμασίας καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ἐπιπλώσεως, διέταξε ν' ἀντικαταστήσῃν ὅλα με ἄλλα ἐπιπλά. Ἡ ἀγαπητὴ του θερινὴ διαμονὴ εἶναι τὸ Μοντεχρήστο, μικρὸ νησίον, δύο ὥρας μακρὰν τῆς Σιβιταβένιας, ἔρημον ἐντελῶς καὶ ἀκατοικητόν, διου ἔκτισε ἕνα μικρὸν κατοικίον, τὸ ὅσον διεσκεύασε αὐτὸς ὁ ἴδιος με τὴν βασιλισσάν. Τριγύρω ἡ θάλασσα καὶ ὁ οὐρανός. Τὸ νησίον αὐτὸ, λέγει ὁ βασιλεὺς, εἶναι τὸ ἡθικὸν του σατανάριον. Ἡ ρυθμικὴ καὶ ἠχηρὰ κίνησις τῶν κυμάτων, ἡ μεγάλη αὐτῆ μοναξιά ὅπου αἰσθάνεσαι αἰαρούμενος μετὰ οὐρανοῦ καὶ θαλάσσης, ἡ ἀπλότος ἡμέρα, ἡ σιωπὴ αὐτῆ ποῦ σβῆνει μέσα εἰς τὴν λήθην ὅλα τὰ φεῦδῃ τῆς ταπεινῆς ἀνθρωπίνης μυμηκοφωλίας, ἀποτελοῦν ἡθικὸν λουτρόν τοῦ ὁποίου αἰσθάνεται ἐνίοτε ὁ ἀνθρώπος τὴν ἀνάγκην ὡς αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην λουτροῦ καθαραιότητος.

Παρὰ τὸν πρὸς τὴν φύσιν ἐρωτᾶ του ὁ Βίκτωρ Ἐμμανουήλ Γ'. δὲν εἶναι ἐν τούτοις καλλιτέχνης; δὲν διορίζει νὰ ὁμολογῇ; δὲν προτιμᾷ τὴν σάλπιγγα καὶ τὸ τύμπανον ἀπὸ τὴν ἄρπαν καὶ τὸ ὄργανον, καὶ μίαν ἀραϊαν φωτογραφίαν ἀπὸ μίαν προσωπογραφίαν, διότι εἶναι ἀκριβεστέρα. Ὅστε τὴν κοίτην δὲν ἀγαπᾷ. «Εἶναι διὰ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά, ὡς τὰ ζαχαριστὰ.» Ἄλλ' ἔχει τὸ πάθος τῆς νομισματολογίας. Ἡ συλλογὴ του περιλαμβάνει 40,000 νομίσματα ἰταλικὰ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ μεσαίωνα.

Ἡ Βασιλισσα εἶναι ἡ θελκτικωτέρα βασιλικὴ μορφή ἀφελῆς, ἐξαιρέτου χάριτος καὶ μετρομορφότητος. Ἡ ζωὴ της, ἀπὸ αὐτῆς τῆς κοιλίδος, ὑπῆρξεν ἕνα ὁμορφοπάραιμυθι.

Ἡ μικρὰ πριγκίπισσα τοῦ Μαυροβουνίου ἐμεγάλωσε καὶ ἀνετράφη μέσα εἰς τὸ θάλπος τῆς οἰκογενειακῆς στοργῆς, μακρὰν τῶν σινηθῶν τύπων τῶν ἡγεμονικῶν αἰθῶν. Εὐκοσμίς συνητήθη με τὸν διάδοχον τῆς Ἰταλίας, ἠγαθήθησαν καὶ, ὅπως εἰς τὰ παραμύθια, ἡ κόρη γίνεται βασίλισσα καὶ κερδίζει τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ της. Ἄλλ' ἀπομένει ἡ ἴδια ἀπλή καὶ ἀπέριττος πριγκίπισσα τῆς μικρᾶς πατρικῆς ἡγεμονίας. Καὶ ὡς ὁ βασιλεὺς κατηγορεῖται καὶ ἡ βασίλισσα τὰς ἐπισημοὺς υποδοχάς; καὶ τώρα αἱ κυρίαί της τιμῆς παρουσιάζονται εἰς αὐτὴν με ἀπλοῦν ἐνδυμα περιπάτου ἐναντίον της μέχρι τοῦδε καθιερωμένης ἔθιμοτυπίας. Ποτὲ ἡ σπανίως μόνον φορεῖ κοσμηματα.

Ἡ βασίλισσα Ἐλένη εἶναι ὑπόδειγμα φιλοστόργου μητρός. Ὅλα τὰ παιδιά της εἶναι ἀγαπητά. Εἰς τὸ Στουπίνγκι μίαν ἀπὸ τὰς ἀπολαύσεις της εἶναι καὶ ἡ ὑποδοχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν τῶν χωρικῶν. Εἶναι ἡ καλλιτέρα φίλη των. Ἀσπασθεῖ ὅτι εἶναι βασίλισσα καὶ ἡ ἀγαθότης της κάμνει καὶ τὰ μικρὰ νὰ τὸ λησμονοῦν ἔτισης.

— Τὶ προτιμᾷς, ἠρώτησε ποτὲ μικρὸ κοριτσάκι ἐξ ἐτών, ἕνα φίλῃ ἢ ἕνα γλυκῶ;

— Καὶ τὰ δύο, ἀπήντησε ἡ μικρὰ.

Μίαν ἡμέραν ἡ βασίλισσα εἶδε τὰ διάφορα παιγνίδια τῆς μικρᾶς κόρης της, ἐνὸς ἔτους μόλις ἀκόμη, τὰ ὅποια ἦσαν πολὺ πλούσια, πολὺ περίπλοκα καὶ ἀκατάλληλα διὰ τὸσον μικρὸν παιδί, καὶ ἐνόησε, ὡς μητέρα, τί θὰ εὐχαρίσται περισσότερο τὴν ἡλικίαν

τῆς μικρᾶς πριγκίπισσας, ἀντικατέστησε τὰ παιγνίδια της με ἄλλα ἀπλοῦστα. ἀξίως δλίγων λεπτῶν μόνον, φασουλίδες, κούκλες, κουνουδάκια, ξύλινα σπιτάκια. Καὶ ἡ μικρὰ πριγκίπισσα ἦτον ἐνθουσιασμένη.

Χαρακτηριστικὸν ἐπισόδιον εἶναι τὸ ἐσχάτως συμβῆν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πολιτογραφῆσεως τοῦ περιφήμου Μαρκῶν. Ἡ βασίλισσα ἡ ὁποία ἦτο περιουσιμὴ ἀπὸ ἡγεμονίας καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς πόλεως, μόλις ἤκουσε ὅτι ἡ μητέρα τοῦ μεγάλου ἐφευρέτου ἐβρίσκειτο εἰς τὴν αἰθουσαν, τὴν προσεκάλεσε νὰ παρουσιασθῇ, τῆς ἐπῆρε τὸ χεῖρ καὶ τῆς εἶπε:

— Τί εὐτυχιομένη μητέρα! Καταλαβαίνω πόσον ὁ θρίαμβός του σὺς κάμνει ὑπερήφανον, περισσότερον ἐσὰς παρὰ ἐκεῖνον τὸν ἴδιον. Μὰς εἶναι πῶ ἀγαπητὴ ἡ δόξα εἰς τὴν μᾶς ἔχεται ἀπὸ τὰ παιδιά μας.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Ἐφημερίδες:

Εἰς ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Βιβλία καὶ βιβλία», δημοσιευθὲν εἰς τὰς «Ἀθήνας» ὁ κ. Γρ. Ξενόπουλος, ὁμιλεῖ περὶ τῶν κατ' αὐτὰς πλημμυρόντων τῶν βιβλιοπωλείων διδασκαλικῶν βιβλίων καὶ τῆς ποιότητος των. Καὶ ἀναφέρειν ἰδιαιτέρως τὰ ἀλφαβητάριά μας, τὰ ὁποία παραβάλλει με μόνον τὰ ἀλφαβητάρια τῶν Φελλάγων, γράφει με χιούμορ:

«Εἶνε τῶντι ἐπίσης κακοτυπωμένοι, εἰς τὸ ἴδιον ἄθλιον χαρτί, με τὰ ἴδια ἔλενια στοιχεία, με τὰς ἴδιαις πρωτογενεῖς εἰκονογραφίας καὶ με τὴν ἴδιαν προϊστορικὴν ἀφιλοκαλίαν τοῦ ἑλληνικοῦ, καὶ τὸ ἀλφαβητάριον τῶν δυστυχῶν Φελλάγων.»

Ἄλλ' ὅταν ἐδιάρθρα λιγὰν ἀπὸ ἐν ἑλληνικὸν Ἀλφαβητάριον, — φεῦ! τὸ καλλιτέρον! — καὶ εἶδα ὅτι αἱ πρώται λέξεις ποῦ μανθάνει τὸ κοκόμοισον ρωμιόπουλον εἶναι *ὄα, ἰός*, καὶ δὲν εἶδερα τί ἄλλο, εἶπα, ὅτι ἂν τὸ φελλακικὸν ἀλφαβητάριον, *λόφω* μορφῆς, δίδῃ τὰ χεῖρα εἰς τὸ δικὸν μας, ὅμως *λόφω* συνθέσεως, εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ σηκώη τὰ χεῖρα αὐτὰ διὰ νὰ τὸ μουντζώσῃ.

Εἰς τὸν καιρὸν μου, — καὶ ὅσοι ἔχετε τὴν ἡλικίαν μου θὰ τὸ πιστεύετε δίχως ὄραον, — τὰ πράγματα ἦσαν κάπως καλλιτέρα, *λόφω*. Τιμῆς. Τὸ ὄραον καὶ τὸ ὁπίτιον ποῦ εἶχαν τότε τ' ἀλφαβητάρια μας ἦσαν ἀπειρῶς προτιμότερα ἀπὸ τὰ *ὄα, ἰός*, καὶ τὰ ἄλλα σημερινὰ τέρατα. καὶ ἂν ὀργουσαμεν νὰ μάθωμεν συλλαβισμὸν με τὴν παλαιὰν μέθοδον, τοῦλάχιστον μὰς ἦσαν γνώριμοι αἱ λέξεις ποῦ συλλαβίζαμεν, καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ σκοπὸς τῆς γραφῆς καὶ τῆς ἀναγνώσεως μὰς παρουσιάζετο καταληπτός.

Αὐτὰ τὰ κλοῦβια ὄα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβηταρίου, μ' ἔκαμαν νὰ συλλογισθῶ τὸ κοριτσάκι μου, — οὐά! — τὸ ὅποιον σήμερον ἐξοχλεῖ ἀνηλεῶς κἀκε βιβλίον ποῦ πέφτει στὰ χεράκια του, ἀλλὰ μετὰ τὸν θά εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ διαβάσῃ. Ὁμολογῶ ὅτι με ὄλην μου τὴν καρδίαν θὰ τοῦ παρέδιδα σήμερον τὸ ἑλληνικὸν ἀλφαβητάριον νὰ τὸ κομματιάσῃ, — ἀλλ' ἀγνόησα, ὅταν θὰ πρόκειται ν' ἀρχίσῃ γράμματα, ἂ ὄχι! ποτὲ δὲν θὰ κάμω τὸ ἐγκλημα νὰ βάλω στὰ χεῖρα τοῦ παιδιοῦ μου τέτοιον βιβλίον!

— Καὶ μοῦ ἐπέρασεν ἡ ἰδέα, ὅτι τὸ φρονιμώτερον, τὸ πατριωτικώτερον θὰ ἦτο νὰ ἐγραφα μόνος μου, χωρὶς νὰ εἶμαι παιδαγωγός, τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς κόρης μου, ἕνα βιβλίον ποῦ νὰ μὴν ἔχη οὔτε ὀράριον οὔτε *ὄα*, οὔτε ὁπίτιον οὔτε *ἰός*, ἀλλ' ἀπλοῦστα καὶ ἀνθρωπινά: *ψάρι, σπίνι, ἀγνά*, (ποτὲ ὅμως *ἀβγά*, καὶ πρὸς τὸ παρόν, *μῆτε φαριμάκι*...)

Ἡ «Ἀκρόπολις» προτείνει τὴν ἀνέγερσιν ἀνδριάντων διὰ κοινῶν ἐξόδων εἰς τὸν πρῶτον βασιλέα τῆς Ἑλλάδος Ὁθῶνα.

Ἡ «Οἰκονομικὴ Ἑλλάς» ἐξετάζουσα τὸ ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1902, γράφει:

«Ὁ προϋπολογισμὸς εἶχε ψηφισθῆ με τακτικὰ ἔσοδα Δραχμῶν 123,949,931 καὶ τακτικὰ ἔσοδα Δραχμῶν 121,855,707, ὡστε ὑπῆρχε προϋπολογισθόμενον περίσσευμα ἐκ Δρ. 2,084,224. — Μετὰ τῶν ἐσόδων εἶνε καὶ ἐν ποσῶν ἐκ Δρ. 5,841,573 τὸ ὅσον δὲν εἶνε κυρίως τακτικῶν ἐσόδων, ἀλλὰ προέρχεται ἐκ δανείων 12,000,000 ἐκ τοῦ τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας καὶ 3,841,792 τὸ γνωστὸν δάνειον Στεφάνοβικ! ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ ἀντιστοιχίσα πρὸς ταῦτα σχετικὴ διάθεσις τῶν ποσῶν εἶνε ἴση καὶ εἰς τὰ ἔσοδα, ὡστε τὸ ἀρχικὸν ἀποτέλεσμα δὲν μεταβάλλεται. Λοιπὸν, ἐκ τῶν προϋπολογισθέντων τακτικῶν ἐσόδων Δραχμῶν 118,108,000 εἶχον εἰσπραχθῆ μέχρι τέλους Ἰουλίου 110,650,000. Ὑπολείπονται ὅμως αἱ εἰσπράξεις ἀκόμη τῶν μηνῶν Ἀνυόστου, Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου, ὅς ἀγνοοῦμεν. Αἱ εἰσπράξεις τοῦ Ἰουλίου ἦσαν 372,000, ὡστε ἂν κρίνομεν κατ' ἀναλογίαν διὰ τοὺς τρεῖς τοῦτους μῆνας, θὰ ἔχομεν τὸ τετρασίων. Ἄλλ' οἱ μῆνες οὗτοι εἶνε γονιμώτεροι τοῦ Ἰουλίου, ἰδίως δὲ ὁ Σεπτέμβριος καὶ ὁ Ὀκτώβριος, ὡστε ὅσον καὶ ἂν υποθέσωμεν ὅτι κατ' ἄνυόστον καὶ ἐν μέρει Σεπτεμβρίουν κατέπεσαν αἱ εἰσπράξεις ἐνεκα τῶν δημοτικῶν ἐλογίων, τὸ εἰσπράξιμα κατὰ τοὺς 3 τοῦτους μῆνας θὰ εἶνε πάντως περὶ τὰ 2-2 1/2 ἑκατομμύρια, ὡστε ἐν ὄλῳ τὰ τακτικὰ ἔσοδα θὰ ἀνέλθωσι εἰς 113 ἑκατομμύρια κατὰ προσέγγισιν. Ὅστε ὑπολείπονται τῶν προϋπολογισθέντων κατὰ τὸ περίουτον ἑκατομμύρια. Σημειώτεον ὅμως ὅτι ἐβραβιώθησαν πολὺ περισσότερα τῶν προϋπολογισθέντων δηλαδὴ τὰ βεβαιωθέντα τακτικὰ ἔσοδα θὰ ἀνέλθωσι εἰς 127 ἑκατομμύρια, ὡστε ἂν εἰσπραχθῶσι 113, μένον καθυστερημένα, ὀφειλόμενα ὑπὸ ὀφειλετῶν τοῦ Δημοσίου, ἐκ Δρ. 8-8 1/2 ἑκατομμύριον περίουτον τοῦθ' ὅπερ δίδει ἀναλογίαν 7 1/2 % ἐπὶ τοῦ ὄλου τῶν βεβαιωθέντων. — Τὸ 1900 ἡ ἀναλογία τῶν καθυστερομένων ἦτο 5 1/2 %, τὸ 1901 ἦτο 6 1/2 %, τὸ 1902, ὡς εἶπαμεν, 7, ὡστε ἀναβαίνομεν σταθερῶς. — Τοῦτο ἀποδεικνύει χαλάρωσιν εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῶν εἰσπράξεων, ἐν μέρει, ἀλλ' ἀπ' ἑτέρου καὶ τὸ ἄστοχον φορολογικῶν τιμῶν μεταβολῶν.

Τὰ ἔσοδα ἐνῶ προϋπολογισθῆσαν εἰς 121,855,000, διὰ τοῦ ἀρχικοῦ προϋπολογισμοῦ, τὰ βλεπομένον ὀγκωθέντα διὰ τῶν ἐκπτώσεων καὶ ἀναπληρωματικῶν πιστώσεων εἶνε 130,816,000, μέχρι τέλους Ἰουλίου, καὶ ἀφαιρέτως εἰς 131 ἑκατομμύρια 11 μέχρι τέλους τῆς χρήσεως. Εἶχομεν τὴν περιέργειαν νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τοὺς νόμους δι' ὧν ἐχορηγήθησαν αἱ πιστώσεις τῶν πιστώσεων, καὶ εἶδομεν ὅτι τοῦτο ἔγινε διότι ὑπῆρξαν ἀνεπάρκειαι αἱ ἀρχικαί.

Ὅπως δῆρατε, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς χρήσεως θὰ ἦνε περίουτον τοῦτο: ἔσοδα τακτικὰ 113 ἑκατομμύρια καὶ τὸ περίουτον τὰ διὰ τὴν ἀγορὰν Στεφάνοβικ καὶ ἐξαφαιρέτως ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας, ἐν ὄλῳ 119 ἔσοδα 131 ἑκατομμύρια ἄρα λογιστικῶν ἔλλειμμα 12 ἑκατομμύρια. Κατ' οὐσίαν ὅμως τὸ ἔλλειμμα βεβαίως εἶνε μικρότερον, ἂν ἀφαιρεθῶσιν αἱ τόσαι ἐπιβαρυντικαὶ τῆς χρήσεως τοῦ 1902 πιστώσεις, αἱ δυνάμεναι δικαιοῦσιν νὰ ἐπιβαρύνωσιν ἄλλας χρήσεις. Πιθανὸν δὲ νὰ μείνωσι ἀδιάθετοι καὶ τινες πιστώσεις. Ὅπως δὲ ποτὲ τὸ ἔλλειμμα τοῦ 1902 φαίνεται ὅτι θὰ περιστραφῇ περὶ τὰ 10 ἑκατομμύρια, ὅσον καὶ ἂν περιορισθῇ.

Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο εἶνε οὐκ ἴσχυρον, ὀφείλεται δὲ ὄχι τὸσον εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν εἰσπράξεων ὅσον εἰς τὴν προϊούσαν ἀλόγιστον καὶ ἀσχοπον αἰξίσην τῶν δαπανῶν.

Κατὰ τὴν ἴδιαν ἐφημερίδα ἀπὸ τῆς 25 Ὀκτωβρίου 1893, ἀπ' ἧς ἠνοχῆθη εἰς τὴν ναυτιλίαν ἡ διάρως τῆς Κορίνθου, ἡ κίνησις αὐτῆς παρουσιάζει βραδείαν μὲν, ἀλλὰ αἰσθητῶς βαθμιαίαν πρόοδον. Οὕτω, ἐνῶ κατὰ τὸ 1894 διήλθον τὴν διάρως 2,085 σκάφη, καθαρῶς χωρητικότητος 240,122 τόνων, πληρώσαντα διόδου

165,693.50 δρ. καὶ 22,042.55 φρ. χρ., τῷ 1902 τὰ διελθόντα ἀτιμολοῦμαι καὶ ἰσολογῆσαι ἦσαν 3,035 καθαρῶς χωρητικότητος 422,223 τόνων, πληρώσαντα διόδου δρ. 285,092.75 καὶ 38,841.65 φρ. χρ.

Ἐν τούτοις με ὄλην τὴν βαθμιαίαν αἰσθησίν των, αἱ εἰσπράξεις εἶνε ἀκόμη τὸσον ὀλίγα ὡστε κατ' ἐλάχιστα ποσὰ ὑπερβαίνον τὰ ἔσοδα τῆς διοικήσεως καὶ λειτουργίας τῆς διάρως. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της ἡ εταιρεία δὲν ἔδωκεν ἀκόμη μείρισμα εἰς τοὺς μετόχους της καὶ ὅτι ἀπὸ τῶν ἰανουαρίων τοῦ 1894 ἀνέστειλε τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ὁμολογιῶν της. Ὁ ἰσολογισμὸς της τοῦ ἔτους 1902 ἔκλεισε με ἔλλειμμα 11,882,801.13 δρ., ὁ δὲ τῆς πρώτης ἐξαμηνίας τοῦ 1903 με ἔλλειμμα 12,536,759.23. Τὸ ἔλλειμμα τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς καθυστερήσεως τῶν ὀφειλόμενων εἰς τὰς ὁμολογίας τόκων, οἷτινες ἀνέρχονται εἰς 1,400,000 δρ. ἐτησίως, δὲν ἔχουν δὲ ὡς ἀντιστάθμισμα παρὰ τὴν μικρὰν διαφορὰν τῶν εἰσπράξεων ὑπὲρ τὰς δαπάνας, ἧτις τῷ μὲν 1902 ἦτο δρ. 54,088.71, τῷ δὲ 1903 παρουσιάζει τινὰ αἰσθησίν ἀνελθούσῃ ἤδη εἰς 46,046.90 δραχμάς.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι τοῦ κ. Ἀνδρέα Μοσχονά μετὰ τῆς δεσποινίδος Ἑλλῆς Σουφῆ, τοῦ ἀγαπητοῦ ποιητοῦ. Αἱ θερμοτάται εὐχαί μας συνοδεύουσιν τὸ ζεῦγος.

Κατὰ τὸν «Κύπριον» τῆς Ἀσκασίας εὐρέθη εἰς τὴν Κύπρον ἀρχαῖον οἰκογενειακὸν κειμήλιον, δακτυλιόλιθος ἐκ δίχρου ὄνυχος, παριστῶν ἐγγεγλυμμένην κεφαλὴν, πολὺ ὁμοιούσαν πρὸς τὸν Ἐρμῆν τοῦ Πραξίτελου, ἡ κόμη εἶναι μούρη τὰ δὲ λοιπὰ μέρη λευκά.

Εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον, τὴν ἑσπέραν τῆς παρουσιάσεως τῆς «Ὁρσείας» θὰ προηγηθῇ τελετὴ κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ σταφθῇ ἡ προτομὴ τοῦ Αἰσχύλου. Ὁ κ. Κοστής Παλαμάς θὰ γράψῃ ῥῆθρον εἰς τὸν τραγικὸν ποιητὴν ἡ ὁποία θ' ἀπαγγελθῇ ὑπὸ ἠθοποιοῦ τοῦ Β. Θεάτρου. Ἡ προτομὴ θὰ εἶναι ἀντιγραφοῦ τῆς ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Καπιτωλίου.

Ἡ Τερὰ Σύνοδος ἀπήντησε ἐγγραφοῦν πρὸς τὸ Οἰκονομικὸν Πατριαρχεῖον παρακαλοῦσα ν' ἀποσταλῇ ὁ καθηγητὴς κ. Παπαδόπουλος πρὸς διδασκαλίαν τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς εἰς τὸ Ῥεῖδιον Ἀθηνῶν.

Ἀπέθανε εἰς τὰς Βερσαλίας, ἀποσυρθεὶς ἀπὸ τοῦ 1885 ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν-Κωμωδίαν ὁ γάλλος ἠθοποιὸς Λουδοβίκος Δελοναί. Ὁ Δελοναί διεκέρσε εἰς τοὺς ἐρωτικὸς ὁλοὺς ὡς *jeune premier* καὶ εἶχε τὸ θάρρος νὰ καταλίπῃ τὴν σκηνὴν πρὶν ἀκόμη αἰσθανθῇ τὸ κοινὸν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀντικαταστάσεως του. Ἡ θέλησις νὰ ἀποσυρθῇ τοῦ σταδίου του ἐν μέσῳ τῶν χειροκροτημάτων. Πρέπει, ἔσπε, ὁ ἠθοποιὸς ν' ἀποσύρεται τῆς σκηνῆς ἐνώσω τὸ κοινὸν προθύμως τοῦ λέγει: Μείνε ἀκόμη!

Ὁ Ἀλφίερι, ὁ μέγας τραγικὸς τῆς Ἰταλίας, τοῦ ὁποίου εορτάζεται προσεχῶς ἡ ἑκαοστή ἐπετηεὶς, εἶχε χαρτίσει τὸ 1789 τῶν Γάλλων με μίαν ὄδην. Κινδυνεύσας κατόπιν νὰ πέσῃ θύμα τῆς λαϊκῆς ὀργῆς μόλις ἐτρόφθασ νὰ διαφύγῃ τὸν θάνατον καταλείπων εἰς τὴν τύχην των τὰ ἐπιπλά καὶ τὴν βιβλιοθήκην του. Ἐχασε πρὸς τοῦτοις ὄλην τὴν περιουσίαν του τὴν ὁποίαν εἶχε τοποθετήσῃ εἰς γαλλικὰ χρεώματα. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀπεγοήτευσε δλοτελῶς τὸν ποιητὴν.

Κατὰ τινὰ στατιστικὴν ἡ Γαλλία ἀπόλεσε εἰς διά-

στημα 5 ετών. 188 έκταρια γης, τῆ ὅποια παρασῶ-
ρονται ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μάγ-
χης. Εἰς ὀλίγους αἰῶνας, κατὰ τὸν στατιστικογράφον,
ἡ ἀπώλεια θὰ εἶναι ἰση μὲ μιαν γερμανικὴν
ἐπαρχίαν. Ἀπ' ἐναντίας αἱ παραλῖαι ἐπὶ τῆς Μεσογείου
καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀνηπύονται.

Ὁ Μαξίμ Γόρκυ, ὁ ρώσος συγγραφεὺς, παρακλη-
θεὶς ἀπὸ τὸν ἐκδότην του νὰ γράψῃ τὴν βιογρα-
φίαν του, ἔδωκε τὰς ἐπομένους πληροφορίες :

« 1878, εἰσερχομαι ὡς μαθητευόμενος εἰς ἓνα ὑπο-
δηματοποιεῖον. 1879, μαθητευόμενος εἰς ἓνα σχεδια-
στήν. 1880, βοηθὸς τοῦ μαγείρου ἑνὸς ἀτμοπλοίου.
1883, ἐργαζομουν εἰς ἓνα ψωμάδικο. 1884, ἀχθοφό-
ρος. 1885, ψωμάς. 1886, λαμβάνω μέρος εἰς τὸν χο-
ρὸν πλανοδίου ὀπερέττας. 1887, πωλητὴς μύλων στοῦς
δρόμους. 1888, ἀπειράδην ν' αὐτοκτονήσω. 1889,
ἐγύριζα τὸ κλειδί σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. 1890,
ἀντιγραφεὺς δικηγόρου. 1891, ἐγύρισα ἄλλην τὴν Ρω-
σίαν περὶ 1892, ἐγάτας εἰς τὰ ἐργοστάσια τοῦ σι-
δηροδρόμου.

« Τὸ ἴδιον ἔτος ἐδημοσίευσεν τὸ πρῶτον μόν διή-
γημα ».

Ἡ ἐν Ἀθήναις Σχολικὴ Ἐκθεσις ἢ προκηρυ-
χθεῖσα ὑπὸ τῆς Διευθύνουσης Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἑλλη-
νικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου, θ' ἀρχίσῃ τὴν 31
Μαρτίου καὶ θὰ λήξῃ τὴν 30 Ἀπριλίου 1904. Τὰ διὰ
τὴν Σχολικὴν Ἐκθεσιν προωρισμένα ἀντικείμενα
παραδίδονται ἢ ἀποστέλλονται, ἀηλλαγμένα οἰαζή-
ποτε δαπάνης, πρὸς τὴν Διευθύνουσαν Ἐπιτροπὴν
μέχρι τῆς 1 Φεβρουαρίου 1904.

Ἡ ἰταλικὴ ἐφημερὶς «Giornale d'arte» δημοσιεύει
ἐν μεταφράσει τὸ διήγημα τοῦ κ. Ν. Ἐπισκοποπούλου
«Τὸ Ἐρυθρὸν Κεῖνον», τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὰ «Πανα-
θήναια».

Ἡ Ρωσσία θὰ φορτίσῃ τὸ 1812 τὴν ἑκατοστὴν
ἐπετηρίδα τῆς νίκης τῆς Μπερεζίνης, ὅπου συνετε-
λέσθη ἡ τρομερὰ καταστροφὴ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ.

NEA BIBLIA

**ΠΡΟΝΟΜΙΑΙ ΚΑΙ ΑΤΕΛΕΙΑΙ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΝ
ΤΟΥΡΚΙΑ** ὑπὸ Γεωργίου Ν. Φιλαρέτου. — Ἀθήναι
1903 τυπογραφεῖον ἐφημερίδος τὸ «Κράτος».

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ Ἐργῶν καὶ Λόγων Γεωργίου Ν. Φι-
λαρέτου. Ἀθήναι 1903.

LA POÉSIE TCHÈQUE CONTEMPORAINE par
Ernest Gaubert — Paris 1903 Bibliothèque Internatio-
nale d' édition 9 Rue des Beaux-Arts.

FERVEURS ET INCROYANCES poésies par René
L'Esprit. — Paris 1903 Bibliothèque Internationale d'
édition.

Ο ΟΙΝΟΣ ὑπὸ Στ. Χασιώτου — Σύλλογος πρὸς διά-
δοσιν ἀφελίμων βιβλίων. — Ἀθήναι 1903 τυπογρα-
φεῖον «Ἐστία» Κ. Μάιναρη καὶ Ν. Καργαδούρη, σφ.
1ῶν σελ. 107 δρ. 0.40.

ΕΚ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ Ἱστορικὴ καὶ
ψυχολογικὴ μελέτη Ν. Γ. Δοσίου δ. φ. Ἐν Ἀθήναις
τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

Η ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Ἐκ τῆς Ἐφημερίδος «Ἀθῆναι»

— Χαῖρε μου, ὦ νῆ Ἀχιλλεῦ! |
— Χαῖρε πραγματαπόησις τῶν ἀρχαίων Ἰδανικῶν!
— Οἱ ἀρχαῖοι εἶχαν γυαλιά, κύριε Νῆη;
— Καὶ ἂν δὲν εἶχαν, ἐγὼ καὶ σεῖς, ὄρθια κερνά-
τις... θὰ τοὺς βάλαμε τὰ γυαλιά.

— Εἶμαι τρομερὰ εὐχαριστήμενος μὲ τὸ ἀρχαῖον
ἐνδυμα, μίς Δέγκαν.
— Χαῖρω πολὺ, κύριε Μανρογόνη.
— Τί νὰ σῆς πᾶ δεσπονίς; Τρώγει κανεὶς δύο θέλει
χωρὶς νὰ εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ξεκουμπόνηται.